

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

OSOBNOPRÁVNE PROSTRIEDKY ZABEZPEČENIA
POHĽADÁVKY V OBČIANSKOM PRÁVE

OSOBNĚ PRÁVNÍ PROSTŘEDKY ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVKY
V OBČANSKÉM PRÁVU

PERSONALLY LEGAL MEANS TO ENSURE CLAIMS IN CIVIL LAW

Konzultant: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Eva Ďurišová

Rok: duben 2013

„Prehlasujem, že som predkladanú rigoróznú prácu vypracovala samostatne, všetky použité pramene a literatúra boli riadne citované a práca nebola použitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.“

V Prahe dňa 29.4.2013

.....

Podakovanie

Touto cestou by som chcela poďakovať môjmu konzultantovi prof. JUDr. Janovi Dvořákovi, CSc. za cenné rady a pripomienky pri písaní tejto rigorózneho práce.

Abstrakt

Predmetom predkladanej rigorózne práce je Osobnoprávne prostriedky zabezpečenia pohľadávky v režime občianskeho práva. Práca obsahuje informácie o rôznych druhoch zabezpečovacích inštitútoch vyplývajúcich z ustanovení Občianskeho zákoníka, ktoré môžu subjekty občianskoprávných vzťahov využívať na zabezpečenie svojich zmluvných vzťahov. V piatej časti Občianskeho zákoníka upravujúcej záväzkové vzťahy sa môžeme stretnúť s ôsmymi druhmi zabezpečovacích inštitútov. Na základe toho som rozdelila prácu na sedem kapitol, pričom každá z nich sa venuje vybraným zabezpečovacím inštitútom samostatne. V rámci jednotlivých inštitútov poukazujem taktiež na novú právnu úpravu uvedených inštitútov podľa nového Občianskeho zákoníka, s akcentom na odchýlky od súčasného znenia. Keďže som sa zamerala na osobnoprávne prostriedky zabezpečenia, v práci nenájdeme zástavné právo ani zástavnú zmluvu. Dôvodom, že táto práca nerozoberá tému istiny je ten, že v rámci výkladu práva nie je považovaná za samostatný zabezpečovací prostriedok.

V prvej kapitole sa venujem zabezpečeniu v obecnej rovine, oboznámením s jeho právnou úpravou, druhmi a funkciami. Druhá až siedma už pojednáva o jednotlivých druhoch zabezpečovacích prostriedkoch, a to o zmluvnej pokute, ručení, dohode o zrážkach zo mzdy a iných príjmov, zabezpečovacom prevode práva, zabezpečovacom prevode pohľadávky a v neposlednej rade uznaním dlhu.

Abstract

Theme of my rigorous thesis is personally legal means to ensure claims in civil law. This thesis contains information about different types of security institutes under the Civil Code, which can be used by subjects of civil relations to ensure their contractual relationship. In the fifth part of Civil Code governing obligations, we can meet with seven types of security legal claims. Base on that I arranged my thesis on eight chapters, which each of them devoted security claims individually. Because I focused on personal security legal claims, we don't find neither the pledge rights nor pledge contract. The reason why my thesis don't mention institute of fund, is that in the interpretation of law it is not consider to be an individual security claim.

The first chapter is dedicated to assurance at the municipal level, familiarizing with its rules, types and functions. The second to seventh chapter already discussed the different types of security means that are a contractual penalty, liability, an agreement on wage deductions and other income, security transfer rights, security transfer of the claim and at least, an acknowledgment of debt.

Obsah

Úvod	1
1. Zabezpečovacie inštitúty v právnom systéme Českej republiky	3
1.1. Všeobecne o zabezpečení záväzkov.....	3
1.2. Vznik a zánik zabezpečenia záväzkov a jednotlivé druhy zabezpečovacích inštitútov .	4
2. Zmluvná pokuta	7
2.1. Pojem	7
2.2. Funkcie zmluvnej pokuty.....	11
2.3. Formálne a obsahové náležitosti zmluvnej pokuty.....	14
2.3.1. Formálne náležitosti zmluvnej pokuty	14
2.3.2. Obsahové náležitosti zmluvnej pokuty	16
2.3.3. Moderačné právo súdu v režime Obchodného zákoníka.....	24
2.4. Vznik a zánik nároku na zmluvnú pokutu.....	26
2.4.1. Vznik nároku na zmluvnú pokutu.....	26
2.4.2. Zmluvná pokuta a náhrada škody	28
2.4.3. Splatnosť zmluvnej pokuty.....	31
2.4.4. Zánik nároku na zmluvnú pokutu.....	32
3. Ručenie.....	34
3.1. Všeobecne.....	34
3.2. Vznik ručenia	35
3.2.1. Písomné prehlásenie ručiteľa.....	35
3.2.2. Súhlas veriteľa s písomným prehlásením.....	37
3.2.3. Subjekty ručenia.....	37
3.2.4. Existencia platného záväzku.....	39
3.2.5. Rozsah ručenia	41
3.3. Povaha ručenia.....	42
3.3.1. Akcesorita ručenia.....	42
3.3.2. Subsidiarita ručenia a výzva veriteľa.....	43
3.4. Informačná povinnosť veriteľa.....	45
3.5. Oprávnenia ručiteľa.....	47
3.5.1. Námietky ručiteľa.....	47
3.5.2. Nárok ručiteľa voči dlžníkovi	51

3.6.	Zánik ručenia	55
3.6.1.	Zánik ručenia v dôsledku právneho úkonu ručiteľa	55
3.6.2.	Zánik ručenia nezávisle od vôle ručiteľa	56
3.6.3.	Zánik ručenia na základe právnej udalosti	57
3.7.	Súdne vymáhanie	58
4.	Dohoda o zrážkach zo mzdy a iných príjmov	61
4.1.	Predpoklady platnosti dohody o zrážkach zo mzdy a iných príjmov	62
4.1.1.	Subjekty	63
4.1.2.	Predmet a obsah dohody o zrážkach zo mzdy alebo iných príjmov	66
4.2.	Právne následky dohody o zrážkach zo mzdy a iných príjmov	67
4.2.1.	Výška zrážok zo mzdy a iných príjmov a spôsob výkonu zrážok	70
4.2.2.	Poradie zrážok zo mzdy	72
4.3.	Zánik dohody o zrážka zo mzdy a iných príjmov	73
5.	Zabezpečovací prevod práva	74
5.1.	Definícia	75
5.1.1.	Právna povaha zabezpečovacieho prevodu práva	75
5.2.	Vznik zabezpečovacieho prevodu práva	80
5.2.1.	Zmluva o zabezpečovacom prevode práva	81
5.2.2.	Subjekty zabezpečovacieho prevodu práva	82
5.2.3.	Predmet zabezpečovacieho prevodu práva	83
5.2.4.	Obsah zmluvy o zabezpečovacom prevode práva	87
5.3.	Realizácia zabezpečovacieho prevodu práva	89
5.4.	Daňové problémy zabezpečovacieho prevodu práva	90
5.4.1.	Daň z príjmov	90
5.4.2.	Daň z prevodu nehnuteľností	91
5.4.3.	Daň z nehnuteľnosti	92
5.4.4.	Daň z pridanej hodnoty	93
5.5.	Právna úprava zabezpečovacieho prevodu práva podľa nového Občanského zákoníku	94
6.	Zabezpečenie postúpením pohľadávky	98
6.1.	Vznik zabezpečenia postúpením pohľadávky	99
6.1.1.	Náležitosti zmluvného obsahu	100
6.1.2.	Vnútorne a vonkajšie aspekty obsahu právneho vzťahu založeného zabezpečovacím postúpením pohľadávky	104

6.2. Spôsoby realizácie zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky	107
7. Uznanie dlhu	111
7.1. Forma a obsah uznania dlhu	111
7.1.1. Forma uznania dlhu.....	112
7.1.2. Náležitosti uznania dlhu	112
7.1.3. Predmet uznania dlhu	114
7.1.4. Pluralita dlžníkov uznania dlhu	115
7.2. Účinky uznania dlhu	115
Záver.....	120
Resumé.....	123
Zoznam použitej literatúry	126
Kľúčové slová – Keywords	136

Úvod

Česká republika prešla po roku 1989 výraznými zmenami, ktoré priniesli nové skutočnosti nielen v politickej a ekonomickej sfére, ale aj v oblasti súkromnoprávných vzťahov. Do tej doby centralizované hospodárstvo a obmedzená zmluvná sloboda medzi súkromnými subjektami sa vytratili a „otvorili sa nekonečné možnosti“ v oblasti záväzkových vzťahov ako vo sfére podnikateľskej, tak medzi súkromnými subjektami. To všetko si samozrejme vyžiadalo rozsiahlu legislatívnu úpravu, čo podnietilo vydanie nových právnych predpisov resp. úpravu dovtedy platného právneho poriadku.

Jednou z oblastí, ktorá si vyžiadala podstatné zmeny, bola oblasť zabezpečenia záväzkových vzťahov. Došlo k doplneniu, prípadne k modifikácii zabezpečovacích prostriedkov, a to nielen v Občanskom zákoníku, ale aj Obchodným zákoníku.

Na začiatku 90. rokov minulého storočia bolo používanie týchto inštitútov pomerne rozpačité, dnes už je situácia úplne iná. Zabezpečovacie prostriedky sa v rôznych podobách a označeniach stali ustálenou súčasťou zmluvných vzťahov, a to nielen v podnikateľskej oblasti, ale aj v záväzkových vzťahoch vznikajúcich medzi osobami postavených mimo podnikateľskú sféru spravujúcimi sa Občanským zákoníkom. Výrazne k tomu prispela aj hospodárska kríza, keď v praxi nie je ojedinelé stretnúť sa s ľuďmi, ktorí sa z rôznych dôvodov dostali do finančných problémov a stratili schopnosť riadne a včas splácať svoje pohľadávky voči veriteľom. Ľudia ale aj rôzne spoločnosti sú obozretnejší, a preto v dnešnej dobe sa už bežne každý z nás stretáva s rôznymi typmi a formami zabezpečenia záväzku (zmluvy, pohľadávky), či už pri nákupe spotrebného tovaru alebo pri využívaní rôznych služieb. Zabezpečenie totiž predstavuje pre veriteľov vyšší stupeň právnej istoty, že dlžník splní riadne a včas svoje záväzky voči veriteľovi. Tento vývoj sa zdá pochopiteľný s prihliadnutím k už uvedenej hospodárskej kríze, tak aj k vzrastajúcej nedôvere vnútri ľudskej spoločnosti na úrovni elementárnych medziľudských vzťahov.

Práve z dôvodu vysokej frekvencie a nutnosti mať svoje peňažité, ale i nepeňažité pohľadávky zabezpečené, z dôvodu širokého využitia v podnikateľskej praxi ako aj mimo nej tzn. v celom spektre spoločnosti, som si pre svoju rigoróznú prácu zvolila túto tému.

Cieľom práce je v stanovenom rozsahu pokúsiť sa o ucelený prehľad týchto inštitútov s poukázaním na platnú judikatúru súdov. Keďže niektoré zabezpečovacie inštitúty sú v modifikovanej podobe upravené aj v Obchodníom zákoníku, nevyhla som sa ich komparácii s ustanoveniami Občanského zákoníka, predovšetkým s prihliadnutím na hlavné a zásadné rozdiely a paralely v právnych úpravách. Celkovo je táto práca zameraná na bližší pohľad na tieto inštitúty s poukázaním na výhody a nevýhody jednotlivých spôsobov zabezpečenia, ich funkcií a využitia. Vzhľadom k blížiacej sa účinnosti nového Občanského zákoníka, práca samozrejme poukazuje na zmeny právnej úpravy týkajúce sa zabezpečovacích inštitútov, ktoré nová kodifikácia prináša a ktoré sa premietli v novej právnej úprave.

Pokiaľ ide o použité metódy, pri spracovaní práce som používala metódu analýzy a deskripcie. Jednou zo základných metód využitých pri písaní tejto práce bola aj metóda komparatívna. Táto práca vychádza z právnych predpisov platných k stavu 1.1.2012.

1. Zabezpečovacie inštitúty v právnom systéme Českej republiky

1.1. Všeobecne o zabezpečení záväzkov

Problematika zabezpečenia záväzkov tvorí významnú časť záväzkových vzťahov.

Realizácia subjektívnych práv a povinností vyplývajúcich zo záväzkoprávnych vzťahov je zabezpečená celým systémom občianskoprávnych záruk. Tieto záruky spočívajú v presnom vymedzení subjektívnych práv a povinností, ktoré nastanú v prípade, že povinnosti vyplývajúce zo záväzkoprávnych vzťahov neboli splnené riadne a včas. V niektorých prípadoch dokonca samy zabezpečujú plnenie záväzkových vzťahov, takže záväzok je plnený ich prostredníctvom. Vo všeobecnosti sa zabezpečením záväzkov v teórii občianskeho práva rozumie súhrn tých právnych inštitútov, ktorých cieľom je spolupôsobiť k splneniu práv veriteľa. Občianske právo okrem viacerých sankčných ustanovení pozná aj určitú skupinu špeciálnych občianskoprávnych inštitútov, ktoré môžu veriteľa využiť na zvýšenie istoty na dosiahnutie plnenia, ktoré poskytl dlžníkom zo svojho majetku. Týmto spôsobom si veriteľa posilňujú svoje postavenie v záväzkovom vzťahu najmä v tých prípadoch, keď sa poskytuje určité plnenie bez okamžitého protiplnenia. Záväzkový vzťah pritom môže byť zabezpečený buď len jedným zabezpečovacím prostriedkom, alebo viacerými zabezpečovacím prostriedkami, alebo záväzok nemusí byť zabezpečený žiadnym. Uplatnenie princípu autonómie vôle zmluvných strán pritom znamená, že je na vôli subjektov záväzkových vzťahov, či dôjde k zabezpečeniu záväzku (zabezpečenie jeho splnenia) alebo nie. Pričom môže ísť o vôľu oboch strán (napríklad dohoda o zmluvnej pokute alebo o zrážkach zo mzdy) alebo len jednej, alebo ide o prejav vôle jednej zmluvnej strany a tretej osoby.¹ V niektorých prípadoch dokonca vzniká zabezpečenie záväzku priamo zo zákona (napríklad podľa § 672 odst. 1 OZ).

Tieto špeciálne občianskoprávne prostriedky posilňujú hmotnoprávne, ale aj procesnoprávne postavenie veriteľa voči dlžníkovi v prípadnom civilnom procese napríklad aj tým, že prenášajú dôkazné bremeno z veriteľa na dlžníka, prípadne

¹ Fiala, Kindl a kol.: Občianský zákoník, komentár, II. díl. Praha, Wolters kluwer ČR, a.s., 2009, str. 1007.

poskytujú veriteľovi subsidiárny zdroj uspokojenia pohľadávky atď. Z uvedeného vyplýva, že zabezpečovacie prostriedky plnia tieto základné funkcie:

- A) Zabezpečovaciu funkciu – túto funkciu plnia **do splatnosti** záväzku, t.j. zabezpečujú, že uspokojenie veriteľovej pohľadávky sa uskutoční včas. Táto funkcia zároveň slúži na posilnenie ekonomického a právneho postavenia veriteľa.
- B) Uhradzovaciu funkciu – túto funkciu plnia **po splatnosti** záväzku, t.j. dáva veriteľovi možnosť uspokojiť svoju pohľadávku subsidiárne, a to výkonom rozhodnutia z majetku dlžníka alebo tretej osoby,
- C) funkciu zlepšenia dôkaznej situácie – uľahčuje postavenie veriteľa, ak vymáha pohľadávku súdnou cestou. V takom prípade sa dôkazné bremeno presúva z veriteľa na dlžníka,
- D) sankčnú funkciu – vytvára hrozbu nepriaznivých následkov v prípade, že dlžník poruší svoju povinnosť z hlavného záväzkového vzťahu.

1.2. Vznik a zánik zabezpečenia záväzkov a jednotlivé druhy zabezpečovacích inštitútov

Zabezpečovací záväzkový vzťah má v zásade akcesorickú povahu, pretože pri svojom vzniku predpokladá existenciu hlavného (zabezpečovaného) záväzku, na zabezpečenie ktorého má slúžiť. Zabezpečovacie prostriedky môžu vzniknúť buď vôľou oboch zmluvných strán (napríklad dohoda o zmluvnej pokute alebo o zrážkach zo mzdy) alebo len jednej (uznanie dlhu, v tomto prípade je možný jednostranný prejav vôle len zo strany dlžníka), alebo pôjde o prejav vôle jednej zmluvnej strany a tretej osoby (napr. ručenie). V niektorých prípadoch môžu vzniknúť na základe zákona (napr. záložné právo).

Pokiaľ ide o platnosť akcesorického záväzku, tá je závislá na platnosti hlavného záväzku. Okamih zániku akcesorického záväzku však nemusí byť totožný s okamihom zániku hlavného záväzku. Zánik tohto záväzku môže nastať v niektorých prípadoch aj samostatne, nezávisle na zániku hlavného záväzku, a to tak, že zabezpečovací záväzok z určitých dôvodov zanikne, kým hlavný záväzok stále ešte trvá. Vylúčená je však opačná situácia, tzn. že by hlavný záväzok zanikol a vedľajší by trval ďalej. Rovnako

ani obsah zabezpečovacieho záväzku nemôže byť širší, než je obsah hlavného záväzku. V prípade premlčania hlavného záväzku však môže nastať situácia kedy je možné, aby rozsah vedľajšieho záväzku bol širší.

Zabezpečenie záväzkov a jednotlivé druhy zabezpečovacích prostriedkov je obsiahnuté v piatom oddiele ôsmej časti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (ďalej len „Občanský zákoník“ alebo „OZ“). Mimo tejto časti upravuje Občanský zákoník zabezpečovacie inštitúty aj v iných častiach (v druhej časti, tretej hlavy), a to v rámci práva k cudzím veciam. Podľa Občanského zákoníka medzi zabezpečovacie prostriedky patrí:

- 1) Smluvní pokuta (§544 a 545),
- 2) Ručení (§ 546 až 550),
- 3) Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů (§ 551),
- 4) Zástavní smlouva (§ 552),
- 5) Zajištění závků převodem práva (§ 553),
- 6) Zajištění postoupením pohledávky (§ 554),
- 7) Jistota (§ 555 až 557),
- 8) Uznání dluhu (§ 558).

Výpočet vyššie uvedených zabezpečovacích inštitútov nie je vzhľadom k ustanoveniu § 51 OZ taxatívny. Okrem zabezpečovacích prostriedkov upravených v Občanském zákonníku môžu k zabezpečeniu záväzkov slúžiť aj iné zmluvné dojednania, poprípade modifikácie jednotlivých zabezpečovacích prostriedkov, vždy však za predpokladu ich platnosti, najmä z hľadiska § 37 a násł. OZ.²

Vlastnú právnu úpravu zabezpečenia záväzkov má aj zákon č. 513/1991 Sb. obchodný zákoník (ďalej len „Obchodný zákoník“ alebo „OBZ“) v ustanoveniach § 299 až § 323 OBZ. Táto úprava nadväzuje na úpravu zabezpečenia záväzkov v Občanském zákoníku. S ohľadom na subsidiárnu použiteľnosť Občanského zákoníku vo všetkých súkromnoprávných vzťahoch je úprava zabezpečenia záväzkov použiteľná aj pre

² Krajský soud v Hradci králové zo dňa 29. novembra 2000, sp.zn. 21 Cdo 46/99: není vyloučeno jiné ujednání účastníků občanskoprávního vztahu, směřující k zajištění závazku. Nebude-li takové ujednání shledáno z jiných důvodů neplatným, nelze tuto neplatnost dovodit jen z té skutečnosti, že jde o ujednání v zákoně neupravené.

obchodné záväzkové vzťahy, ledaže by obchodný zákoník obsahoval vlastnú úpravu.³ Komplexnú právnu úpravu zabezpečovacích inštitútov v Obchodnom zákoníku má ručenie (§303 až 312 OBZ), banková záruka (§ 313 až 322 OBZ) a uznanie dlhu (§ 323 OBZ), čo vylučuje použitie ustanovení o zabezpečení záväzkov obsiahnutých v Občanském zákoníku. Na zabezpečenie záväzkov je možné z prostriedkov upravených len v Občanském zákoníku použiť zabezpečovací prevod práva, zabezpečovacie postúpenie pohľadávky, zástavné právo k veciam, zastavení pohľadávky, podzástavné a zadržovacie právo, prípadne dohodu o zrážkach zo mzdy a iných príjmov a jistotu.

Zabezpečovaciú funkciu plnia aj niektoré ďalšie inštitúty, ktoré nie sú označené priamo ako zabezpečovacie. Ide napríklad o odporovateľnosť právnych úkonov dlžníka, o písomnú dohodu, že kupujúci nadobudne vlastnícke práva až po úplnom zaplatení kúpnej ceny, o platenie prostredníctvom zmeny a pod.⁴

³ Fiala, Kindl a kol.: Občanský zákoník, komentář, II. díl. Praha, Wolters kluwer ČR, a.s., 2009, str. 1007.

⁴ Koblíha, I., Sovák, Z., Nedorost, L., Větrovec, V.: Záväzkové právni vzťahy podnikatelu a jejich ochrana. Praha, Eurolex Bohemia, 2003, str.68.

2. Zmluvná pokuta

Zmluvná (konvenčná alebo konvencionálna) pokuta je jedným z najvyužívanejších zabezpečovacích inštitútov upravená v Občianskom zákonníku. Do právneho poriadku bola opätovne včlenená novelou zákona č. 509/1991 Sb. účinnou od 1.1. 1992. Ako jeden z najvýznamnejších inštitútov mala svoje nezastupiteľné miesto už v rímskom práve. V staršej dobe sa uplatňovali tzv. prísľuby pokút (*stipulationes poenae*), ktoré zabezpečovali aj záväzky, ktoré nemali pre majiteľa žiadnu majetkovú hodnotu, prípadne nešlo o žalovateľnú obligáciu. Neskôr sa zmluvná pokuta vyvinula ako záruka existujúceho záväzku, keďže veriteľ nebol nútený pri nesplnení obligácie dokazovať výšku vzniknutej škody a žaloval rovno stipulovanú (sľúbenú) sumu.⁵ Rôzne podoby zmluvnej pokuty sa neskôr vyskytovali počas celého vývoja právneho systému.

2.1. Pojem

Základná právna úprava zmluvnej pokuty je v súčasnosti upravená v ustanoveniach § 544 a 545 Občianskeho zákonníka. Právna úprava zmluvnej pokuty je obsiahnutá aj v Obchodnom zákonníku v ustanoveniach § 300 až 302. Všeobecne tu platí, že vzťah medzi Občianským zákonníkom a Obchodným zákonníkom má povahu vzťahu medzi všeobecným predpisom (*lex generalis*) a osobitným právnym predpisom (*lex specialis*). Obchodný zákoník dopĺňa a modifikuje úpravu zmluvnej pokuty v Občianskom zákonníku pre potreby obchodnoprávných vzťahov. Taktiež zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce odkazuje na právnu úpravu zmluvnej pokuty na Občianský zákoník, aj keď vylučuje aplikovateľnosť § 544 odst. 3 OZ.

Základná definícia zmluvnej pokuty používaná vo viacerých knižných publikáciách a komentároch je, že zmluvná pokuta je dohodou určená peňažná suma, ktorú je dlžník povinný zaplatiť veriteľovi, alebo veriteľ dlžníkovi, ak dôjde k porušeniu povinnosti, ktoré na seba zmluvou prevzali, a to aj vtedy, keď porušením povinnosti veriteľovi alebo dlžníkovi nevznikla škoda.⁶

⁵ Rebro, K., Blaho, P.: Rímske právo. 2. doplnené vydanie. Bratislava, MANZ, 1997, str. 268.

⁶ Napr.: Fekete, I.: Občiansky zákonník – komentár. Bratislava, vydal Ing. Miroslav Mračko, 2007, str. 595; Vojčík, P. a kol.: Občiansky zákonník, stručný komentár. Iura Edition, Bratislava, 2009, str. 684.

Vo všeobecnosti môžeme zmluvnú (konvenčnú) pokutu charakterizovať ako inštitút, prostredníctvom ktorého si zmluvné strany môžu dojednať zabezpečenie splnenia zmluvných povinností, kde v prípade porušenia tejto povinnosti, je strana, ktorá je za porušenie tejto povinnosti zodpovedná, povinná poskytnúť druhej zmluvnej strane dohodnuté plnenie. Eliáš definuje zmluvnú pokutu ako „vedľajšiu písomnú dohodu účastníkov záväzkového vzťahu, v ktorej sa niektorá zo strán zaväzuje voči druhej strane k zvláštnemu a konkrétne špecifikovanému plneniu v prípade, že poruší niektorú zo svojich zmluvných povinností, bez ohľadu na to, či druhej strane vznikne porušením povinnosti škoda alebo nie.“⁷ Z uvedených definícií vyplýva niekoľko charakteristických črt zmluvnej pokuty:

1) Zmluvná pokuta ako zabezpečovací inštitút môže vzniknúť len na základe konsenzuálneho právneho úkonu, tzn. strany sa musia na zmluvnej pokute dohodnúť. Táto požiadavka odlišuje zmluvnú pokutu od iných sankcií určených právnym predpisom (napr. penále).

2) Ďalšou základnou charakteristickou črtou zmluvnej pokuty je **akcesorická povaha** záväzku. To znamená, že záväzok na zmluvnú pokutu (zabezpečovací záväzok) je závislý od existencie zabezpečovaného vzťahu. Z toho vyplýva, že zabezpečovaný záväzok má postavenie hlavného záväzku a zabezpečovací záväzok má postavenie vedľajšieho (závislého záväzku). Vzťah medzi hlavným a vedľajším záväzkom je charakteristický jednak obsahovou podmienenosťou a jednak časovou podmienenosťou, tj. vedľajší záväzok čo do svojho trvania závisí od trvania hlavného záväzku.⁸ Z toho vychádza aj platná judikatúra, kde podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu SR záväzok z dohody o zmluvnej pokute je akcesorickým záväzkom, a preto jeho existencia a dôsledky sa viažu na hlavný záväzok. Ak k vzniku hlavného záväzku nedôjde, nemôžu nastať účinky akcesorického záväzku, ktorý mal zabezpečovať plnenie zmluvnej povinnosti.⁹ To znamená, že pri neplatnosti hlavnej zmluvy sa stáva dohoda o zmluvnej pokute, aj keď je platná, právne bezvýznamnou. Rovnako nie je možné sa

⁷ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s, 2008, str. 1566.

⁸ Fekete, I.: Občiansky zákonník – komentár. Bratislava, vydal Ing. Miroslav Mračko, 2007, str. 595.

⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 2.apríla 1998, sp.zn. 3 Odo 7/98.

domáhať zaplataenia zmluvnej pokuty v prípade, že hlavný (zabezpečovaný) záväzok zanikol napr. preklúziou, pretože neexistujúci záväzok nemôže byť zabezpečený.

S akcesoritou zmluvnej pokuty na hlavnom záväzku úzko súvisí situácia, keď niektorý zo zmluvných strán **odstúpi od zmluvy** (§ 48 OZ). Odstúpenie od zmluvy je adresovaný jednostranný právny úkon jednej zmluvnej strany, ktorý je účinný okamihom doručenia druhej zmluvnej strane. Odstúpením zaniká zmluva podľa Občanského zákoníka od počiatku (*ex tunc*), zatiaľ čo v režime Obchodného zákoníka sa viažu účinky odstúpenia od zmluvy na okamih odstúpenia (*ex nunc*). Dispozitívnym ustanovením § 302 OBZ sa tak z časti prelamuje princíp akcesority zmluvnej pokuty, keď vyslovene stanovuje, že odstúpenie od zmluvy sa nedotýka nárokov na zaplataenie zmluvnej pokuty. Z uvedeného vyplýva, že aj keď odstúpením od zmluvy zanikajú všetky práva a povinnosti strán zo zmluvy (§ 351 odst. 1 OBZ), nárok na zmluvnú pokutu trvá a dlžníkovi trvá povinnosť uhradiť zmluvnú pokutu aj v prípade, že veriteľ od zmluvy odstúpil.

V Občanském zákoníku už uvedenú výnimku nenájde. Všeobecne sa však presadzuje názor, že ak došlo k zrušeniu zmluvy v dôsledku odstúpenia od zmluvy (§ 48 OZ), zanikajú síce práva a povinnosti vyplývajúce zo zmluvy, nezaniká však nárok na zmluvnú pokutu, pokiaľ vznikol ešte pred odstúpením od zmluvy v dôsledku skoršieho porušenia povinností. Zrušením zmluvy zaniká hlavný záväzok aj záväzky slúžiace k jeho zabezpečeniu, avšak zrušenie zmluvy sa netýka už existujúceho nároku na plnenie zmluvnej pokuty.¹⁰ Pokiaľ teda dlžník porušil zabezpečenú povinnosť, nezbaví sa záväzku uhradiť zmluvnú pokutu ani vtedy, ak veriteľ z toho dôvodu následne odstúpi od zmluvy. K tomuto záveru dospel aj Najvyšší súd ČR, ktorý vo svojej judikatúre uvádza, že nárok na zmluvnú pokutu je zachovaný, pokiaľ tento nárok vznikol skôr, než oprávnený účastník od zmluvy odstúpil, či už zo zákonného dôvodu, alebo zo zmluvne zjednaného práva.¹¹ V tejto súvislosti sa Najvyšší súd ČR¹² v zhode s Ústavným súdom ČR¹³ zaoberal otázkou nemožnosti dojednania zmluvnej pokuty pre výkon práva (napr. odstúpenie od zmluvy) a preto považujú na neprípustné, aby si

¹⁰ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, komentář. Praha, C.H.Beck, 2004, str. 791.

¹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. júna 2003, sp.zn. 33 Odo 131/2003.

¹² Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31. marca 1998, sp.zn. 3 Cdon 1398/96.

¹³ Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 11. októbra 1999, sp.zn. IV.ÚS 276/99.

veriteľ nárokoval zmluvnú pokutu, ak dlžník len využil svoje právo od zmluvy odstúpiť, ktoré mu vyplynulo zo zákona alebo zo zmluvy.

3) Ďalšou črtou zmluvnej pokuty je jej **zabezpečovací charakter**. Ten vyplýva z toho, že ten, kto sa zaviazal splniť zabezpečovaciu povinnosť, je nútený splniť svoju povinnosť. V opačnom prípade nastupuje zmluvná pokuta ako sankcia za porušenie tejto povinnosti alebo reparuje vzniknutú škodu, prípadne môže v sebe kumulovať obe funkcie. Na zabezpečovací charakter zmluvnej pokuty je však rôzny názor. Podľa názoru Eliáša dojednanie o konvenčnej pokute síce zmierňuje veriteľovo riziko pre prípad dlžníkovej neochoty plniť, pretože hrozba dodatočného sankčného plnenia dlžníka donucuje k tomu, aby splnil, na čo sa zmluvne zaviazal, avšak nijako neodstraňuje riziko prípadnej dlžníkovej neschopnosti plniť. Na tomto základe sa potom vyvodzuje záver, že dohoda o zmluvnej pokute dlžníkov záväzok nezabezpečuje, ale iba potvrdzuje.¹⁴ Na druhej strane, podľa názoru Piknu sa zabezpečenie záväzku považuje za „silnejšie“ ako pri iných zabezpečovacích inštitútoch.¹⁵ Tento rozpor vyriešila nová právna úprava Občanského zákoníka, ktorá rozlišuje zabezpečenie dlhu (§2018-2047 a jeho utvrdzovanie (§2048-2054), pričom zmluvná pokuta je zaradená do druhej časti, tj. utvrdzovanie dlhu. Autori sa tak priklonili k názoru, že zmluvná pokuta hospodársky nezabezpečuje pohľadávku veriteľa, ale plní skôr motivačnú alebo sankčnú úlohu. V každom prípade však zmluvná pokuta poskytuje oprávnenému určitý spôsob zabezpečenia záväzku, a tým aj určitú istotu, že povinný svoj záväzok splní. Z tohto dôvodu môžeme hovoriť o zabezpečovacom charaktere zmluvnej pokuty.

4) Ďalej má zmluvná pokuta **sankčný charakter**. Ten vyplýva priamo z ustanovenia § 544 odst. 1 OZ, ktorý na jednej strane viaže povinnosť zaplatiť zmluvnú pokutu za porušenie zmluvnej povinnosti a na druhej strane porušenie povinnosti a povinnosť zaplatiť zmluvnú pokutu nie je závislé na vzniku škody. To znamená, že ten, kto porušil svoju povinnosť zaplatí zmluvnú pokutu oprávnenému účastníkovi aj v prípade, že porušením povinnosti škoda nevznikla. Túto charakteristickú črtu potvrdil aj Najvyšší súd SR, ktorý v odôvodnení svojho rozhodnutia uvádza, že účelom

¹⁴ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s, 2008, str. 1566.

¹⁵ Pikna, P.: Smluvní pokuta. Daňová a hospodářská kartotéka, č. 21, 1994, str.174.

zmluvnej pokuty zakotvenej v § 544 a 545 OZ je donútiť dlžníka pod hrozbou majetkovej sankcie k riadnemu splneniu záväzkov.¹⁶ Zmluvná pokuta môže byť pokiaľ ide o dôvod, obmedzená len na porušenie určitej povinnosti (napr. nedodržanie času plnenia). Ak takéto obmedzenie nevyplýva zo zmluvy, treba predpokladať, že nárok na zmluvnú pokutu vzniká pri akomkoľvek porušení zmluvy.

Sankčný charakter je posilnený aj skutočnosťou, že zmluvná pokuta nie je príslušenstvom pohľadávky, ale samostatným majetkovým nárokom. To znamená, že v prípade omeškania dlžníka, mu vzniká povinnosť zaplatiť vedľa úrokov a poplatkov z omeškania (ktoré sú príslušenstvom pohľadávky podľa § 121 odst. 3 OZ), aj zmluvnú pokutu.

2.2. Funkcie zmluvnej pokuty

Právna veda, ale aj rozhodovacia prax súdov rozlišujú štyri základné funkcie zmluvnej pokuty, ktoré vyplývajú z jej charakteru ako zabezpečovacieho inštitútu. Ide o preventívnu, zabezpečovaciu, uhradzovaciu a sankčnú funkciu. Okrem týchto štyroch základných funkciách môžeme hovoriť ešte o funkcii ekonomickej a funkcii označovanej ako tzv. paušalizovaná náhrada škody. Využitie a uplatnenie jednotlivých funkcií zmluvnej pokuty závisí od toho, ktorú z foriem zmluvnej pokuty, ktoré umožňuje právna úprava, sa zmluvné strany v rámci dispozitívnosti právnej úpravy rozhodnú použiť.

Preventívnu funkciu plní zmluvná pokuta vždy, má teda vždy obecný charakter. Táto funkcia prichádza do úvahy od okamihu kontrahovania až do chvíle tesne pred porušením zmluvnej povinnosti. Už samo dojednanie zmluvnej pokuty povinný subjekt núti k splneniu zmluvnou pokutou zabezpečenej povinnosti. Podľa slov Bejčka „Záväzok, ktorý je zabezpečený, je z najväčšou pravdepodobnosťou prevzatý zodpovedne, v dobrej viere a so zámerom, aby bol splnený.“¹⁷ Obe zmluvné strany teda pristupujú k záväzku s presvedčením, že bude splnený a správajú sa tak, aby nebol

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 30. septembra 2008, sp.zn. 2 Cdo 172/2007.

¹⁷ Bejček, J.: Právni úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení. Časopis pro právní vědu a praxi, 1995, č.1, str. 31.

ohrozený záujem druhej zmluvnej strany. Ak bola zabezpečovaná povinnosť splnená, preventívna funkcia bola naplnená a splnila svoj účel.

Zabezpečovacia funkcia zmluvnej pokuty, rovnako ako u zabezpečovacích inštitútov všeobecne, zvyšuje právnu istotu veriteľa, že zmluvná povinnosť bude splnená a posilňuje postavenie veriteľa voči dlžníkovi. Niektorí autori sa však prikláňajú k názoru, že celkový charakter zmluvnej pokuty relativizuje jej pojmá ako zabezpečovacieho inštitútu a dlžníkov záväzok nezabezpečuje, ale skôr len utvrdzuje.¹⁸

V prípade, že preventívna funkcia zmluvnej pokuty zlyhá a zabezpečená povinnosť nebude riadne a včas splnená, nastúpia uhradzovacie (reparačné) alebo sankčné (represívne) účinky zmluvnej pokuty. Na rozdiel do preventívnej funkcie sú však tieto účinky zamerané *pro futuro*.

Uhradzovacia funkcia zmluvnej pokuty sa uplatňuje vždy, keď v dôsledku nesplnenia zabezpečenej povinnosti dlžníkom vznikne druhej strane škoda. Keďže dikcia ustanovení Občanského zákoníka počíta s tým, že náhrada škody, ktorá vznikla porušením zabezpečenej povinnosti sa nahrádza zmluvnou pokutou, je potrebné, aby obe zmluvné strany pri určovaní výšky zmluvnej pokuty počítali s každou možnou škodou, ktorá by mohla v budúcnosti nastať. Uhradzovacia funkcia umožňuje uľahčiť odškodnenie v prípade vzniku škody tým, že poškodený nemusí dokazovať vznik a výšku škody, ale zmluvná pokuta sa uplatní ako paušalizovaná náhrada škody. Dojednaním zmluvnej pokuty tak možno vopred vylúčiť prípadné spory o náhradu škody. Dlžník nemusí zmluvnú pokutu zaplatiť len v prípade, že porušenie povinnosti nezavinil. Túto skutočnosť však musí dokázať. Nárok na zmluvnú pokutu môže oprávnená strana podľa ustanovení § 544 OZ uplatňovať aj vtedy, ak porušením zmluvnej povinnosti nevznikne škoda. Ak však ku škode dôjde, na jej náhradu popri zmluvnej pokute nie je vo všeobecnosti právny nárok. Strany si však môžu dohodnúť, že oba nároky bude možné uplatňovať súbežne, prípadne, že sa zaplatená pokuta započíta do výšky náhrady škody. V takomto prípade reparačnú funkciu preberá náhrada škody. Podľa môjho názoru rovnako ako pri zabezpečovacej funkcii zmluvnej

¹⁸ Napr. Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1566

pokuty môže dôjsť k minimalizácii prejavu tejto funkcie. Pokiaľ totiž dlžník nemá z objektívnych dôvodov možnosť splniť zabezpečenú povinnosť, treba predpokladať, že nebude mať prostriedky potrebné na uhradenie zmluvnej pokuty.

Ak v dôsledku nesplnenia zabezpečenej povinnosti nevznikne škoda, zmluvná pokuta sa prejaví vo svojej sankčnej podobe. **Sankčná (represívna) funkcia** zmluvnej pokuty spočíva v tom, že zmluvná pokuta je penále za porušenie povinností. Táto definícia vyplýva z ustanovení § 545 odst. 1 OZ, podľa ktorého je dlžník zaviazaný plniť povinnosť, ktorej splnenie bolo zabezpečené zmluvnou pokutou, aj po jej zaplatení. Môžu nastať prípady kedy sa sankčná funkcia zmluvnej pokuty nemusí vôbec prejavíť, a prípady kedy sa sankčná funkcia uplatňuje zároveň s uhradzovacou funkciou, prípadne ju úplne nahrádza. Prvý prípad tzn. neexistencia sankčnej funkcie nastane, keď zmluvná pokuta bude v sebe zahŕňať nárok na náhradu škody, ale jej výška nepokryje celú škodu. Druhý prípad, keď sankčná funkcia sa uplatňuje zároveň s uhradzovacou nastane, keď zmluvná pokuta nielen pokryje celú vzniknutú škodu, ale ju aj prevyšuje. Tretí prípad je, keď zmluvná pokuta plní rýdzo sankčnú pokutu. K tejto situácii dochádza vtedy, keď je zmluvná pokuta dohodnutá pre prípad porušenia zabezpečovanej povinnosti, bez ohľadu na vznik škody.

Je však treba upozorniť, že „zmluvné pokuty nemajú vôbec nič spoločné s pokutami správnymi alebo trestnoprávnymi okrem toho, že sa tento inštitút tiež označuje ako pokuta.“¹⁹ Inštitút zmluvnej pokuty je čisto súkromnoprávnym inštitútom a je na slobodnej vôli strán, či zmluvnú pokutu dojednávajú a aké si určia hranice, ktorých prekročenie by znamenalo porušenie stanovených „pravidiel“.

Pokiaľ ide o **ekonomickú funkciu** zmluvnej pokuty, tá sa objavuje počas celej existencie zmluvnej pokuty, najmä v prípade prejavu uhradzovacej funkcie.

Ako už bolo naznačené, jednotlivé funkcie medzi sebou úzko súvisia a nemožno ich od seba oddeľovať. Len komplexným pôsobením všetkých týchto funkcií bude zaručená maximálna efektivita zmluvnej pokuty ako zabezpečovacieho inštitútu.

¹⁹ Kovařík, Z.: Smluvní pokuta. Právní rozhledy, 1999, č. 9, str. 457.

2.3. Formálne a obsahové náležitosti zmluvnej pokuty

2.3.1. Formálne náležitosti zmluvnej pokuty

Občanský zákoník vo svojich ustanoveniach (§544 odst. 2) vždy vyžaduje pre zmluvnú pokutu písomnú formu pod sankciou jej neplatnosti. To znamená, že pokiaľ zmluva, v rámci ktorej je zmluvná pokuta zjednaná, nemá písomnú formu, pretože zákon takúto formu nevyžaduje, pre vznik platnej zmluvnej pokuty je potrebné, aby mala písomnú formu. Žiadne zákonné ustanovenie nebráni tomu, aby písomná dohoda o zmluvnej pokute bola dohodnutá samostatne. Ak by sa zmluvná pokuta nedojednala v písomnej forme, bola by neplatná a veriteľ by nemohol proti dlžníkovi s úspechom uplatniť zmluvnú pokutu ani na súde, pretože takáto dohoda by právne nevznikla. Kogentná forma zmluvnej pokuty má svoj význam predovšetkým pokiaľ ide o zmenu, prípadne zrušenie zmluvnej pokuty. Vzhľadom ku kogentnému ustanoveniu § 40 odst. 2 OZ, podľa ktorého písomne uzavretá dohoda môže byť zmenená alebo zrušená len písomne, zmluvnú pokutu bude možné meniť len písomným súhlasom oboch zmluvných strán, čím sa eliminuje vznik sporov týkajúcich existencie či dokonca výšky zmluvnej pokuty.

Iná situácia už nastáva v režime Obchodného zákoníka v ustanovení § 272 odst. 2 OBZ, ktorý povinnosť písomnej formy zmeny alebo zrušenia zmluvy viaže len na predchádzajúcu dohodu strán o písomnej podobe týchto úkonov. Keďže sa jedná o osobitnú úpravu, má prednosť pred ustanovením § 40 odst. 2 OZ. K tomuto názoru sa priklonila aj súdna prax. V rozsudku Vrchného súdu v Prahe sa uvádza, že pokiaľ písomne uzavretá zmluva neobsahuje ustanovenie, že sa môže zmeniť alebo zrušiť iba dohodou strán v písomnej forme, zmluva sa môže zmeniť alebo zrušiť aj ústne.²⁰ Autori viacerých komentárov však k tejto problematike zaujali stanovisko, že z hľadiska právnej istoty, pokiaľ zákon predpisuje na platnosť zmluvy písomnú formu, aj k zmene alebo zrušeniu takejto zmluvy môže dôjsť len na základe písomných prejavov vôle zmluvných strán.²¹

²⁰ Rozsudok Vrchného súdu v Prahe, č.k. 1 Cmo 46/95.

²¹ Napr. Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3 díl. Praha, Linde, 1998; Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Praha, C.H. Beck, 2003.

V prípade, že zmluvné strany si zmluvnú pokutu dojednávajú ústne, t.j. toto dojednanie je neplatné pre nedodržanie formy úkonu, a povinná strana túto pokutu aj zaplatí, avšak dodatočne zistí, že zaplatila na základe neplatnej dohody, nemôže sa povinná strana domáhať jej vrátenia z dôvodu bezdôvodného obohatenia, t.j. že plnil na základe neplatného právneho úkonu, a to z dôvodu, že podľa § 455 odst. 1 OZ sa za bezdôvodné obohatenie nepovažuje okrem iného prijatie plnenia neplatného len z dôvodu nedostatku jeho formy. Ovečková to zdôvodňuje tým, že zákonodarca vychádza z toho, že vôľa oboch zmluvných strán jednoznačne smerovala k dohode o zmluvnej pokute, čo potvrdzuje aj to, že dlžník na jej základe plnil.²²

Ako som už spomenula, dohoda o zmluvnej pokute môže tvoriť súčasť hlavnej zmluvy alebo môže byť dohodnutá samostatne (napr. pri ústne dojednanej základnej zmluvy), a to aj potom, čo záväzok z hlavnej zmluvy vznikol, avšak len do doby pokiaľ nezanikol. To znamená, že zmluvnú pokutu, ktorou sa zabezpečuje určitá povinnosť, je možné dojednať dodatočne, po uzavretí zmluvy, napr. dodatkom k zmluve, alebo samostatnou dohodou o zmluvnej pokute, v ktorej bude špecifikovaná zabezpečovaná povinnosť odkazom na zmluvu (a jej identifikáciu) a výška zmluvnej pokuty alebo spôsob jej stanovenia.²³ Rovnako je možné dohodu o zmluvnej pokute uzavrieť aj v predstihu, pre prípad porušenia zmluvy o zmluve budúcej. Z hľadiska formy teda akcesorický záväzok nenasleduje záväzok hlavný.

Ďalšou neopomenuteľnou náležitosťou písomnej formy zmluvnej pokuty je vlastnoručný podpis oprávnenej osoby. Vo všeobecnosti platí, že ak právny úkon činí viac osôb, ich podpisy nemusia byť na tej istej listine, okrem prípadu, ak právny predpis ustanovuje inak. V prípade dohody o zmluvnej pokute stačí, ak ju každá zo zmluvných strán podpíše na inom rovnopise.

Vzhľadom k tomu, že nová právna úprava Občianskeho zákoníku si berie za základ obchodnoprávnu úpravu, ustanovenie § 2048 NOZ vypúšťa podmienku stanovujúcu písomnú formu a naopak dochádza k novo zakotvenej možnosti dojednať zmluvnú pokutu aj v inom než peňažitom plnení.

²² Ovečková, O.: Zmluvná pokuta. Bratislava, Iura Edition, 2004, str. 49.

²³ Faldyna, F., Hušek, J., Pohl, T.: Zajištění a zánik obchodních závazků. 2. Rozšířené vydání. Praha, ASPI a.s., 2007, str. 53.

2.3.2. Obsahové náležitosti zmluvnej pokuty

Okrem všeobecných náležitostí, ktoré musí spĺňať každý právny úkon sú obsahovými náležitosťami dohody o zmluvnej pokute, ktoré majú obligatórny charakter:

- a) určenie povinnosti, ktorej splnenie má zmluvná pokuta zabezpečiť,
- b) určenie výšky zmluvnej pokuty alebo spôsob jej určenia.

Dohoda s uvedenými obligatónymi náležitosťami je podmienkou jej platnosti. Pokiaľ by dohoda o zmluvnej pokute uvedené náležitosti neobsahovala, je neplatná a nemožno s ňou spájať žiadne účinky.

Ad a) Určenie zabezpečovanej povinnosti

Podmienkou platnosti dohody o zmluvnej pokute je nepochybne určenie povinnosti, ktorá má byť zmluvnou pokutou zabezpečená, resp. porušením ktorej vznikne nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty. Táto podmienka vyplýva jednak z ustanovenia § 544 odst. 1 OZ, ako aj zo všeobecných požiadaviek, ktoré zákon kladie na právne úkony. Ide predovšetkým o obecnú podmienku právneho úkonu v zmysle § 37 odst. 1 OZ, ktorý musí byť dostatočne určitý a zrozumiteľný. Vady prejavu spôsobujú vždy neplatnosť právneho úkonu, a to neplatnosť absolútnu.

Z dohody o zmluvnej pokute musí byť jasné, akú povinnosť si strany zabezpečujú týmto inštitútom a aká je v prípade jej porušenia výška pokuty, prípadne akým spôsobom sa následne stanoví jej výška. V oboch prípadoch je nutná určitá a presne špecifikovaná povinnosť, ktorej plnenie má zmluvná pokuta zabezpečovať t.j. aby bolo zrejmé, ktorá zo zmluvných povinností je takto zabezpečená. Pokiaľ by sa zmluvná pokuta mala viazať na určité kvalifikované porušenie zmluvnej povinnosti treba, aby si strany v dohode o zmluvnej pokute dohodli, čo presne sa rozumie takýmto porušením. V praxi sa stáva, že povinnosť, ktorá má byť zmluvou pokutou zabezpečená, je v hlavnej zmluve vyjadrená neurčito a nezrozumiteľne. V týchto prípadoch nastáva neplatnosť nielen hlavného záväzku, ale aj jeho častí, tzn. aj dohody o zmluvnej pokute.

Zabezpečenou povinnosťou môže byť akákoľvek povinnosť (*dare, facere, omittere, pati*), ktorú si zmluvné strany dojednávajú. K tomuto názoru sa priklonil aj

Najvyšší súd ČR, ktorý vo svojom rozhodnutí uvádza, že okruh povinností, ktoré možno zabezpečiť zmluvnou pokutou, nie je obmedzený, keďže každá platne dojednaná povinnosť môže byť týmto spôsobom zabezpečená. Vo všeobecnosti napríklad môže ísť o povinnosť poskytnúť plnenie vo veciach, činnostiach alebo v peniazoch, o povinnosť zdržať sa nejakej činnosti, zabezpečená môže byť aj povinnosť poskytnúť plnenie na dohodnutom mieste, v dohodnutom čase, v potrebnej akosti, zabezpečiť možno aj porušenie povinnosti plniť bez právnych vád a pokuta sa môže vzťahovať aj na neúplné plnenie.²⁴

Samotné vyjadrenie tejto povinnosti môže byť buď výslovné alebo môže byť vyjadrené obecnším odkazom na určitú časť zmluvy. V prípade, že sa zmluvné strany dohodnú na výslovnom vyjadrení zabezpečovaných povinností je potrebné, aby pri ich špecifikácií venovali zvýšenú pozornosť. Z rozhodnutí Najvyššieho súdu ČR vyplýva, že v prípade pochybností o určitosti predmetu zabezpečenia, nie je príliš veľká šanca, že by celá dohoda o zmluvnej pokute obstála a nebola by prehlásená za neplatnú.²⁵ Ak by zmluvné strany využili druhú možnosť a zabezpečenú povinnosť by vyjadrili obecnším odkazom na určitú časť zmluvy (napr. na hrubé porušenie zmluvy) môže vyvstať otázka čo je „hrubé porušenie zmluvy“, prípadne či je táto definícia vyjadrená v zmluve dostatočne. Ak by sa strany opomenuli určenie takejto definície bude to mať za následok absolútnu neplatnosť celej dohody o zmluvnej pokute. V tomto duchu rozhodol aj Najvyšší súd ČR, ktorý vo svojom rozsudku uviedol, že ak sa má zmluvná pokuta podľa dohody vzťahovať na hrubé porušenie zmluvného vzťahu, nemožno z týchto slov bez ďalšieho vyvodiť, ktoré konkrétne povinnosti zo zmluvného vzťahu, prípadne ich určitý súbor, majú byť zabezpečené zmluvnou pokutou. Ak nie je zároveň bližšie špecifikované, čo sa rozumie hrubým porušením zmluvného vzťahu, resp. povinnosti, takáto dohoda nespĺňa podmienky ustanovenia § 544 odst. 1 OZ, a preto je neplatná.²⁶

Ďalší problém pri dojednaní zmluvnej pokuty vznikol v prípadoch, keď si zmluvné strany chceli dojednať zmluvnú pokutu pre iný prípad než je porušenie zmluvnej povinnosti. Jedná sa predovšetkým o prípady dojednania zmluvnej pokuty pre

²⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. júna 2002, sp. zn. 25 Cdo 182/2001.

²⁵ napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. februára 2006, sp.zn. 29 Odo 2/2005. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. apríla 1998, sp.zn. 32 Odon 90/97.

²⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. apríla 1998, sp.zn. 32 Odon 90/97.

prípade odstúpenia od zmluvy. Súdna prax sa k tomuto problému postavila tak, že ustanovenie § 544 odst. 1 je kogentnej povahy, ktoré umožňuje zjednanie zmluvnej pokuty len pre prípad porušenia zmluvnej povinnosti.²⁷ Súdny z toho vyvodili, že dojednanie o zmluvnej pokute pre prípad odstúpenia od zmluvy je neplatné, pretože odstúpením od zmluvy subjekt neporušil žiadnu zmluvnú povinnosť, ale len realizuje svoje právo, ktoré mu priznáva zákon alebo zmluva.²⁸

Ad b) Určenie výšky zmluvnej pokuty alebo spôsob jej určenia

Obligatórnou náležitosťou dohody o zmluvnej pokute je stanovenie jej výšky alebo aspoň spôsobu ako sa bude jej výška určovať. Je vecou dohody zmluvných strán, ktorú z týchto dvoch možností si zvolia. Občanský zákoník ani Obchodní zákoník túto otázku bližšie neupravujú. Aj keď obidva zákonníky vo svojich ustanoveniach používajú výrazy „zaplatit“ a „výška pokuty“ zákon nebráni tomu, aby si zmluvné strany dohodli, že zmluvná pokuta bude vo forme iného plnenia než v peniazoch. „Vyplýva to z poznatku, že právna úprava zmluvnej pokuty neobsahuje výslovný zákaz dohodnúť zmluvnú pokutu v iných hodnotách ako v peniazoch.“²⁹ K tomuto záveru dospel aj Bejček, ktorý uvádza, že „nie je vylúčené, aby si strany dohodli zmluvnú pokutu v inej než peňažnej forme, najmä vo forme naturálneho plnenia.“³⁰ Zároveň upozorňuje na problém, ktorý by mohol vzniknúť prevádzaním naturálnych plnení na peňažný ekvivalent. Tento názor zdieľa aj Eliáš, podľa ktorého „ak je dohoda o zmluvnej pokute vecou zmluvnej autonómie strán, ťažko možno nájsť dôvody, prečo by musel byť predmet konvenčnej pokuty reprezentovaný len peňažnou sumou.“³¹ V takom prípade je ale vhodné nepeňažný predmet plnenia oceniť v peniazoch a určiť, aká je jeho výška. Všeobecne možno konštatovať, že podľa povahy veci pri nepeňažnej forme plnenia pôjde prevažne buď o záväzok niečo dať (*dare*), alebo niečo konať (*facere*). „Je nepochybné, že spôsob určenia zmluvnej pokuty musí byť jednoznačný, aby v prípade porušenia povinnosti, ktorá je zmluvnou pokutou zabezpečená, bolo

²⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31.3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96.

²⁸ napr. rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 25. júna 2003, sp.zn. 33 Odo 131/2003 a ďalšie.

²⁹ Kovařík, Z.: Smluvní pokuta. Právní rozhledy, č. 9, 1999, str. 459.

³⁰ Bejček, J.: Obchodní závazky: obecná úprava a kupní smlouva. Brno, vyd. Masarykova univerzita, 1993, str. 93.

³¹ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1568.

možné zistiť, akú výšku zmluvnej pokuty bude povinný subjekt zaplatiť.³² Ako už bolo spomenuté, Občanský zákoník v ustanovení § 544 odst. 2 dáva na výber dva spôsoby určenia výšky pokuty. Buď bude určená výška pokuty, alebo bude stanovený spôsob jej určenia, pričom bližšie dojednanie tejto otázky necháva zákon na dohodu zmluvných strán. Nie je stanovená ani minimálna, prípadne maximálna výška zmluvnej pokuty, ani nestanovuje, akým spôsobom má byť zmluvná pokuta určená. Zmluvným stranám teda nič nebráni v tom, aby si dohodli aj neprimerane vysokú zmluvnú pokutu a táto dohoda bude platná. Z obligatórnosti tejto obsahovej náležitosti vyplývajú vážne dôsledky, predovšetkým vo vzťahu k platnosti dojednania o zmluvnej pokute, pretože predmetná náležitosť, je podmienkou jej platnosti. Nejednoznačnosť uvedeného ustanovenia už rieši nová právna úprava zmluvnej pokuty v NOZ, ktorá v § 2048 výslovne formuluje, že je možné zjednať ako zmluvnú pokutu aj iné, nepeňažité plnenie.

Prvý spôsob dojednania je v praxi jednoduchší. Strany si pred uzavretím samotnej zmluvy presne vypočítajú peňažnú čiastku, ktorú bude povinná strana zaplatiť v prípade porušenia zabezpečenej povinnosti. Táto suma môže byť v podobe určitej sumy alebo v podobe percentuálneho podielu z celkovej sumy. Vždy však musí byť splnená podmienka, aby bola dopredu známa presná výška tejto pokuty. Výška pokuty sa môže dohodnúť ako jednorazová peňažná čiastka, ktorá bude zaplatená v prípade porušenia zabezpečenej povinnosti, alebo je možné ju dohodnúť aj tak, že sa ňou postihuje dĺžka omeškania dlžníka so splnením zmluvnou pokutou zabezpečenej povinnosti (napr. za omeškanie splnenia povinnosti sa určí suma 1000 Kč a za každý začatý týždeň omeškania sa bude táto suma zvyšovať). K tomuto záveru sa priklonil aj Najvyšší súd ČR, ktorý ho vo svojom rozhodnutí zdôvodnil tým, že právna úprava obsiahnutá v § 544 odst. 2 OZ neobsahuje žiadne limity ohľadne absolútnej výšky zmluvnej pokuty a rovnako tak nestanovuje obmedzenie ohľadne doby, po ktorú môže byť zmluvná pokuta pri trvajúcom neplnení zabezpečeného záväzku platená.³³

„Zatiaľ čo prvá forma vyjadrenia výšky zmluvnej pokuty je založená na dopredu dohodnutej a v priebehu doby nemennej výške pokuty, **druhý spôsob** umožňuje účastníkom, aby výšku pokuty viazali na okolnosti, ktoré považujú za významné,

³² Ovečková, O.: Zmluvná pokuta. Bratislava, Iura Edition, 2004, str. 92.

³³ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. marca 1999, sp.zn. 25 Cdo 119/99.

a ktorých hodnoty však nie sú v dobe uzavretia zmluvy známe.³⁴ Práve s aplikáciou tejto požiadavky vznikajú v praxi problémy. Najčastejším problémom je neplnenie obligatórnej náležitosti dohody o zmluvnej pokute ohľadne stanovenia výšky zmluvnej pokuty, resp. spôsobu jej určenia, čo má za následok, že k vzniku dohody o zmluvnej pokute vôbec nedôjde.

Pri **druhom spôsobe** určenia výšky zmluvnej pokuty sa najčastejšie používa vyjadrenie určitým, väčšinou percentuálnym, podielom z hodnoty neposkytnutého plnenia a pod. Z rozsudku Najvyššieho súdu ČR vo vzťahu k druhému spôsobu určenia výšky pokuty okrem iného vyplýva, že ustanovenie § 544 odst. 2 OZ teda z pohľadu určitosti dohody o zmluvnej pokute nekladie podmienku, aby jej výška bola dopredu (v okamihu uzavretia zmluvy) pevne stanovená, ale vyžaduje, aby k tomuto momentu bolo nepochybné, akým spôsobom, tzn. z hodnoty akých veličín a akým výpočtom, bude výška zmluvnej pokuty v prípade porušenia zmluvnej povinnosti zabezpečená. Zákon nevyklučuje, aby bol spôsob určenia výšky zmluvnej pokuty dohodnutý tak, že v priebehu zmluvného vzťahu budú východiskové veličiny premenlivé (napr. devízový kurz pri zmluvnej pokute odvodená od sumy určenej v cudzej mene), trvá však na tom, že písomne musia byť zachované tie východiská, z ktorých sa bude výška zmluvnej pokuty v budúcnosti prípadne odvíjať.³⁵

Vyššie uvedené stanovisko Najvyššieho súdu ČR potvrdili súdy tým, že vo svojich rozhodnutiach nevyžadujú, aby v dohode o zmluvnej pokute bola dopredu jasne daná peňažná suma, ale vyžadujú, aby v tomto okamihu (okamih uzavretia zmluvy) bolo nepochybné, akým spôsobom bude výška zmluvnej pokuty v prípade porušenia zmluvnej povinnosti zabezpečená.³⁶ Pokiaľ by nebolo možné určiť akým spôsobom bude výška pokuty zabezpečená, napr. z dôvodu, že sa nedá presne určiť základ, z ktorého sa má zmluvná pokuta vypočítať určitým percentom, súd musí konštatovať, že k dohode o zmluvnej pokute nedošlo, lebo v zmysle § 544 odst. 2 OZ výška zmluvnej pokuty ani spôsob jej určenia nie je určený jednoznačne. To znamená,

³⁴ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1569.

³⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. marca 1999, sp.zn. 25 Cdo 119/99.

³⁶ Napr. rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 23. marca 1999, č.k. 33 Cdo 555/98-65.

že chýba obligatórna náležitosť dohody o zmluvnej pokute, a preto je táto dohoda neplatná.

V súvislosti s určením výšky zmluvnej pokuty je potrebné zmieniť jej stanovenie percentuálnou sadzbou v závislosti na dobe trvania. Eliáš vo svojom komentári poznamenáva, že v súdnej praxi druhej polovici 90. rokov sa objavili tendencie chápať dohody o zmluvnej pokute určené percentuálnou sadzbou ako neurčité, a preto podľa § 39 OZ neplatné³⁷. Argumentovali tým, že zmluvná pokuta musí byť určená ako zabezpečiteľná konkrétna čiastka. Tento výklad bol následne skritizovaný a odmietnutý ako v teórii, tak v praxi. Nejednotnosť súdov k tejto problematike odstránili až rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR, podľa ktorých ustanovenia § 544 a §545 OZ nevyklúčujú možnosť dohodnúť zmluvnú pokutu z omeškania z platenia peňažitého plnenia. Dohoda, ktorá robí výšku zmluvnej pokuty závislú na dobe, po ktorú trvá porušenie zmluvnej povinnosti (napr. percentná časť za každý mesiac omeškania), nie je neplatné³⁸. V nadväznosti na toto rozhodnutie, vydal Najvyšší súd ČR ďalšie rozhodnutie, v ktorom stanovil, že dohoda o zmluvnej pokute zabezpečujúca záväzok k nepeňažnému plneniu, ktorý jej výšku robí závislou na dobe, po ktorú trvá porušenie povinnosti (napr. tak, že za každý mesiac omeškania s plnením záväzku bude zaplatená konkrétna peňažná suma) nie je neplatné³⁹.

K spôsobu určenia zmluvnej pokuty bol publikovaný ďalší judikát Najvyššieho súdu ČR, ktorý sa znova vyjadril v prospech preferovaného a hore uvedeného právneho názoru o otázke spôsobu určenia zmluvnej pokuty a zaujal nasledujúce stanovisko. „V súlade s ustanovením § 544 odst. 2 OZ je také dojednanie o zmluvnej pokute, ktorým sa účastník pre prípad porušenia zmluvnej povinnosti zaväzuje uhradiť zmluvnú pokutu v dohodnutej percentuálnej výške z dlžnej sumy za každý deň omeškania, lebo v tomto dojednaní je určený spôsob určenia zmluvnej pokuty, a preto nie je potrebné, aby zmluvní pokuta bola určená tak, aby umožňovala jej vyčíslenie jednorazovou sumou v okamihu porušenia zmluvnej povinnosti.“⁴⁰

³⁷ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1568.

³⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. januára 1999, sp.zn. 29 Cdo 2495/98.

³⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. marca 1999, sp.zn. 25 Cdo 119/99.

⁴⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23. marca 1999, sp.zn. 33 Cdo 555/98-65.

Pokiaľ ide o **dojednanie výšky** zmluvnej pokuty, túto problematiku už ani Občanský, ani Obchodní zákoník neupravujú. Výška zmluvnej pokuty závisí výlučne na vôli zmluvných strán. Žiadny zo zákonníkov neobmedzuje jej maximálnu výšku. Je to predovšetkým z dôvodu, že všeobecne sformulovať zásadu maximálnej výšky zmluvnej pokuty nie je možné. Nie je totiž možné, aby zákon ešte pred vznikom udalosti v peňažnej forme vyjadril záujem zmluvných strán na splnení zmluvy. Zákon nemôže „oceniť záujem“ zmluvných strán bez toho, aby sa neskôr ukázalo, že takéto ocenenie bolo príliš nízke alebo príliš vysoké, keďže každé jednotlivé plnenie je individuálne a špecifické.

Jediným obmedzením, ktoré by zmluvné strany pri dojednávaní výšky zmluvnej pokuty mali brať zreteľ, je najmä súlad dohody o zmluvnej pokute so všeobecnými požiadavkami zákona, a to predovšetkým súlad právneho úkonu (v tomto prípade dohodu o zmluvnej pokute) s dobrými mravmi podľa ustanovení § 39 OZ, prípadne so zásadou poctivého obchodného styku v režime Obchodného zákoníka.

Dobré mravy (*bona mores*) nemajú legálnu definíciu. Súdna prax Najvyššieho súdu ČR a Ústavného súdu ČR vytvorila všeobecne prijímanú definíciu dobrých mravov, ako súhrn spoločenských, kultúrnych a mravných noriem, ktoré v historickom vývoji osvedčujú určitú nemennosť, vystihujú podstatné historické tendencie, sú uznávané rozhodujúcou časťou spoločnosti a majú povahu základných noriem⁴¹.

Ako vyplýva zo všeobecných ustanovení § 3 a § 39 OZ, výkon práva na zmluvnú pokutu, ako aj samotný právny úkon, sú ohraničené dobrými mravmi a akýkoľvek rozpor s dobrými mravmi by znamenal sankcionovanie tohto právneho úkonu absolútnou neplatnosťou.

Súdna prax v otázkach riešenia rozporu dobrých mravov vo vzťahu k výške zmluvnej pokuty neváhala a v prípade dojednania neprimerane vysokej zmluvnej pokuty prehlásila takúto pokutu za neplatnú z dôvodu rozporu s dobrými mravmi. Už v roku 1995 vydal Krajský súd v Hradci Králové judikát, v ktorom stanovil, že zmluvná pokuta vo výške 10 000 Kč za každý aj začatý mesiac omeškania so splácaním dlhu, ktorá bola dohodnutá medzi účastníkmi zmluvy o pôžičke peňazí vo výške 30 000 Kč, je právnym úkonom, ktorý je v rozpore s dobrými mravmi. Preto ide o právny úkon

⁴¹ Napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. mája 1997, sp.zn. 2 Cdon 473/96.

neplatný a právo na zaplatenie takejto pokuty nemožno priznať v súdnom konaní.⁴² Veriteľ v odvolaní namietal, že je vecou účastníkov, ako bude záväzok zabezpečený, a keďže dlžník s týmto konkrétnym návrhom vyslovil súhlas je touto dohodou viazaný. S týmto argumentom sa však odvolací súd nestotožnil a označil dohodu za nemravnú. V súdnej praxi sa ustálila judikatúra Najvyššieho súdu ČR, podľa ktorej je 1% denná zmluvná pokuta v rozpore s dobrými mravmi. Avšak zmluvná pokuta dohodnutá vo výške 0,5% denne z dlženej čiastky je posudzovaná ako platná dohoda.⁴³

Najvyšší súd ČR vo svojej judikatúre stanovil zmluvným stranám akési vodítko pri dojednávani výšky zmluvnej pokuty, keď stanovil, že „dojednanie pokuty a jej výška je zásadne vecou vzájomnej dohody strán. Neznamená to však, že by v každom jednotlivom prípade mohla byť pokuta dohodnutá v neobmedzenej výške. Zákon výslovne neupravuje obmedzenia pri dohodách o výške zmluvnej pokuty, avšak pri posudzovaní platnosti dohody o zmluvnej pokute z hľadiska súladu s dobrými mravmi je výška zmluvnej pokuty jedným z rozhodujúcich hľadísk (§ 39 obč. zák.). Pri skúmaní platnosti dohody o zmluvnej pokute z hľadiska dobrých mravov je nutné zvážiť funkciu zmluvnej pokuty (funkciu preventívnu, uhradzovaciu a sankčnú). Primeranosť výšky zmluvnej pokuty je treba posúdiť s prihliadnutím k celkovým okolnostiam úkonu, jeho pohnútkam a účelu, ktorý sledoval. Do úvahy je treba tiež vziať výšku zabezpečenej čiastky, z ktorej je možné posúdiť neprimeranosť zmluvnej pokuty s ohľadom na vzájomný pomer pôvodnej a sankčnej povinnosti.“⁴⁴

Ešte zložitejšia je problematika zmluvnej pokuty a dobrých mravov v prípade obchodných vzťahov, ktoré sa spravujú v režime Obchodného zákoníka. Zmluvné strany musia mať v týchto prípadoch na zreteli okrem dobrých mravov aj kritérium poctivého obchodného styku. Toto kritérium do určitej miery modifikuje použité dobrých mravov, čo sa premieta do úpravy zmluvnej pokuty v Obchodníom zákoníku, kde sa vyžaduje primeranosť zmluvnej pokuty (§ 301 OBZ). Zásady poctivého obchodného styku sú kritériom právnej ochrany výkonu práva v tom zmysle, že pokiaľ výkon práva je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, aj keď neporušuje žiadne kogentné ustanovenie zákona, nepožíva právnu ochranu (§ 265 OBZ).

⁴² Rozsudok Krajského súdu v Hradci Králové zo dňa 24. mája 1995, sp.zn. 15 C 126/94.

⁴³ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 3. mája 2007, sp.zn. 33 Odo 438/2005.

⁴⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 3. mája 2007, sp.zn. 33 Odo 438/2005.

Keďže v režime Obchodného zákoníku hovoríme o neprimeranosti zmluvnej pokuty v spojitosti s príliš vysokou pokutou, právna teória dovodzuje, že do takéhoto rozporu sa možno dostať aj neprimerane nízkou zmluvnou pokutou. Podľa Bejčka „za neprimeranú by mohla byť považovaná aj pokuta nápadne (neprimerane) nízka („*pro forma*“), a to vzhľadom k jej možnému zneužitiu ako nástroja obchádzania kogentného ustanovenia § 386 odst. 1 OBZ, ktoré zakazuje vzdanie sa práva na náhradu škody pred porušením povinnosti, z ktorého škoda môže vzniknúť.“⁴⁵ V takom prípade by nemohlo dôjsť k uplatneniu moderácie práva súdom, ale takáto dohoda by musela byť v časti o výške zmluvnej pokuty považovaná za neplatnú pre obchádzanie účelu zákona (§ 39 OZ) a oprávnenej strane by sa potom eventuálne mohol priznať nárok na náhradu škody v plnej výške, ušlý zisk nevynímajúc.

2.3.3. Moderačné právo súdu v režime Obchodného zákoníka

Ustanovenie § 301 OBZ týkajúce sa moderačného práva súdu znížiť neprimerane vysokú zmluvnú pokutu je vo vzťahu k úprave v Občianskom zákoníku rozširujúcou právnou úpravou. Súčasný Občianský zákoník pre vzťahy, ktoré upravuje, takúto možnosť nepripúšťa⁴⁶. Ako uvádza Kovařík, toto ustanovenie je logickým doplnením objektívnej povahy zmluvnej pokuty.⁴⁷ Ustanovenie § 301 OBZ patrí podľa § 263 OBZ medzi kogentné ustanovenia, tzn. že moderačné právo súdu nie je možné dohodou strán vylúčiť, alebo ho iným spôsobom modifikovať.

Použitie ustanovenia § 301 OBZ predpokladá, že dohoda o zmluvnej pokute je platná a vymáhateľná, čo vyplýva aj zo súdnej praxe, podľa ktorej „moderovať možno len zmluvnú pokutu, ktorej nárok trvá a ktorá nebola napr. už uhradená alebo započítaná.“⁴⁸ Oprávnenie znížiť zmluvnú pokutu patrí súdu a predstavuje výnimočné a antiliberálne právo súdu zasahovať do záväzkového vzťahu a ochrániť slabšieho

⁴⁵ Bejček, J.: Právní úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení. Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1, 1995, str. 36.

⁴⁶ Na rozdiel od nového Občianskeho zákoníka, ktorý do svojich ustanovení do § 2051 o zmluvnej pokute prevzal moderačné právo súdu z Obchodného zákoníka aj pre občianskoprávne vzťahy.

⁴⁷ Kovařík, Z.: Smluvní pokuta. Právní rozhledy, č. 9, 1999, str. 464.

⁴⁸ Rozhodnutie Vrchního soudu v Praze zo dňa 20. novembra 2001, sp.zn. 5 Cmo 362/2001.

partnera.⁴⁹ V tejto súvislosti vyvstáva otázka, či súd môže znížiť zmluvnú pokutu aj bez návrh dlžníka, teda *ex offio*. Ustanovenie § 301 OBZ túto otázku nerieši. Záver, že by súd mohol využívať moderáciu práva *ex offio* je však neprijateľný, čo dôvodní Kovařík tak, že „v prípade moderácie výšky zmluvnej pokuty súdom ide o mocenský zásah do platne vzniknutých práv a povinností za situácie, keď predovšetkým kontrahenti sú pánmi svojich zmlúv, a teda sami si suverénne zakladajú svoje práva a povinnosti, a preto im nemožno vnucovať moderáciu tým, že súd do ich zmluvných vzťahov zasiahol *ex offio*.“⁵⁰ Tento názor potvrdilo aj rozhodnutie Vrchního soudu v Praze, podľa ktorého zmluvnú pokutu možno znížiť len na návrh účastníka, a to len v procese o zaplatenie tejto pokuty. Nie je na ľubovôli súdu, či pokutu zníži. Ak sú splnené podmienky podľa § 301 OBZ, svoje moderačné právo použije. Nemôže tak však urobiť zo svojej vlastnej iniciatívy, bez toho aby sa jej zmluvné strany v procese dovolávali.⁵¹

Z vecného hľadiska je nutná neprimeraná výška pokuty vo vzťahu k hodnote a významu zabezpečenej povinnosti. Postup súdu pri hodnotení všetkých aspektov pri použití moderačného práva zhrnul Najvyšší súd ČR vo svojom rozhodnutí, v ktorom „rozdelil proces rozhodovania na tri postupné fázy.

V prvej fáze súd rieši otázku, či bola dojednaná neprimerane vysoká zmluvná pokuta. Pre toto posúdenie zákon žiadne kritéria nestanovuje. Záver o tom, či je dojednaná neprimerane vysoká zmluvná pokuta je vecou voľnej úvahy súdu. Posúdenie otázky (ne)primeranosti zmluvnej pokuty závisí od okolností konkrétneho prípadu, najmä od okolností ktoré ho sprevádzali. Nie je vylúčené, aby súd už pri posudzovaní tejto otázky prihliadol na význam a hodnotu zabezpečovanej povinnosti, zákon mu to však neukladá.

V prípade, ak súd dôjde k záveru o neprimeranosti zmluvnej pokuty, nastupuje **druhá fáza**, keď súd posúdi, či využije svoje moderačné právo alebo nie. Ustanovenie § 301 OBZ zakotvuje právo súdu, nie však povinnosť znižovať neprimerane vysokú zmluvnú pokutu. Rovnako ako v prvej fáze, zákon ani tu nevymedzuje žiadne kritéria pre rozhodnutie súdu, či svoje moderačné právo využije, a je vecou jeho úvahy, či pri tomto posúdení prihliadne prípadne aj na význam a hodnotu zabezpečovanej povinnosti.

⁴⁹ Bejček, J.: Právní úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení. Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1, 1995, str. 35.

⁵⁰ Kovařík, Z.: Smluvní pokuta. Právní rozhledy, č. 9, 1999, str. 464

⁵¹ Rozsudok Vrchního soudu v Praze zo dňa 26. októbra 2000, sp.zn. 5 Cmo 320/2004.

Ak výsledkom druhej fázy rozhodovanie súdu bude záver, že svoje moderačné právo využije, nastupuje **tretia fáza** jeho rozhodovanie, keď posudzuje, až do akej miery (v akom rozsahu) neprimerane vysokú zmluvnú pokutu zníži. Až v tejto fáze je súd zo zákona povinný prihliadnuť na hodnotu a význam zabezpečovanej povinnosti, pričom možnosť súdu znížiť zmluvnú pokutu nie je neobmedzená – veriteľ má vždy právo na pokutu aspoň vo výške vzniknutej škody.⁵²

Uplatnenie inštitútu moderácie práva výhradne len v obchodnoprávných vzťahoch sa stretá s častou kritikou zo strany odbornej verejnosti. Podľa mnohých autorov je potrebné moderačným právom vybaviť aj občianskoprávne záväzkové vzťahy, kde je väčšia pravdepodobnosť, že subjekty – laici týchto vzťahov nemajú potrebné znalosti a skúsenosti, aby sa dokázali ochrániť pred dojednaním neprimerane vysokej zmluvnej pokuty.⁵³

2.4. Vznik a zánik nároku na zmluvnú pokutu

2.4.1. Vznik nároku na zmluvnú pokutu

Ako už bolo v predchádzajúcej kapitole povedané, na samotný vznik nároku na zmluvnú pokutu je podľa zákona potrebná platná dohoda o zmluvnej pokute a porušenie zmluvnej povinnosti zabezpečenej touto dohodou. V rámci širokej dispozitívnosti právnej úpravy, zmluvné strany si môžu dohodnúť rôzne kombinácie povinností hradiť zmluvnú pokutu a náhradu škody, ktoré vzniknú z porušenia zabezpečenej povinnosti. Zmluvné strany si môžu dohodnúť, že nárok na zmluvnú pokutu bude viazaný aj na existenciu zavinenia, prípadne na (ne)vznik škody na strane veriteľa.

Porušenie povinnosti je kvalifikované rozdielne, a to v závislosti od toho, či ide o zmluvnú pokutu podľa Občianskeho zákoníka, alebo o zmluvnú pokutu podľa Obchodného zákoníka.

⁵² Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18. januára 2005, sp. Zn. 32 Cdo 400/2004.

⁵³ Viď napr. Pelikánová, I.: Komentár k obchodnímu zákoníku. 3 díl. Praha, Linde, 1998, str. 199; Ovečková, O.: Zmluvná pokuta. Bratislava, Iura Edition, 2004, str. 127; Eliáš, K. a kol.: Občianský zákoník: Velký akademický komentář. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1570.

Zmluvná pokuta v režime Občanského zákoníka je založená na zavinenom porušení povinnosti, tzn. na **subjektívnej zodpovednosti** zmluvnej strany, obdobne ako pri náhrade škody (§ 420 odst. 3 OZ). To znamená, že podľa ustanovenia § 545 odst. 3 OZ, pokiaľ nevyplýva z dohody niečo iné, nie je dlžník povinný zmluvnú pokutu zaplatiť, ak porušenie povinnosti nezavinil. Z uvedenej formulácie možno dovodiť, že je zavinenie prezumované minimálne vo forme nevedomej nedbanlivosti. To má za následok, že dôkazné bremeno ohľadne prípadnej absencie zavinenia leží na dlžníkovi. To znamená, že dlžníkovi je daná možnosť sa *exculpovať* (vyvinieť). Treba podotknúť, že „zavinenie v zmysle tohto ustanovenia sa viaže k porušeniu zabezpečenej povinnosti, nie k vzniku škody ako následku tohto porušenia.“⁵⁴ Na druhej strane vďaka širokej dispozitívnosti právnej úpravy, si zmluvné strany môžu dohodnúť rôzne podmienky zodpovednosti, dokonca si môžu dohodnúť platenie zmluvnej pokuty aj na inom princípe, akým je zavinenie.

Naopak je to upravené v Obchodníom zákonníku, ktorý v ustanovení § 300 OBZ stanoví, že okolnosti vylučujúce zodpovednosť nemajú vplyv na povinnosti platiť zmluvnú pokutu. Toto ustanovenie implicitne vylučuje pre obchodné záväzkové vzťahy použitie § 545 odst. 3 OZ. V režime Obchodného zákoníka sa vznik nároku na zmluvnú pokutu viaže na porušenie povinnosti a nie je dôležité, z akého dôvodu nebola zabezpečovaná povinnosť splnená. To potvrdila aj judikatúra Najvyššieho súdu ČR, ktorá uvádza, že v obchodných vzťahoch nemajú okolnosti vylučujúce zodpovednosť podľa § 374 Obchodného zákoníka vplyv na povinnosť platiť zmluvnú pokutu. To znamená, že povinnosť platiť zmluvnú pokutu nezávisí na tom, či povinný subjekt porušenie zabezpečenej povinnosti zavinil alebo nie. Ide teda o povinnosť objektívnu, bez možnosti liberácie (vylúčenia zodpovednosti).⁵⁵ Podobne ako v Občanském zákoníku aj ustanovenie § 300 OBZ je dispozitívnej povahy a zmluvné strany si môžu dohodnúť vznik zmluvnej pokuty aj na inom princípe, napr. na princípe zavinenia, alebo si dohodnú liberačné dôvody, ktorých preukázania by zodpovedný subjekt zbavilo zodpovednosti. Rovnako si strany môžu dohodnúť celkom konkrétne dôvody, ktoré budú mať za následok, že dlžník nebude povinný zaplatiť zmluvnú pokutu, alebo vylúčiť použitie ustanovenia § 300 OBZ. Použitie poslednej spomenutej varianty je

⁵⁴ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, komentář. 9.vyd. Praha, C.H.Beck, 2004, str. 795.

⁵⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 10. marca 1998, sp.zn. 2 Odon 111/97.

podľa Plívy potrebné vykladať tak, že strany dohodli možnosť zbaviť sa povinnosti zaplatiť zmluvnú pokutu, pokiaľ dlžník preukáže, že porušenie bolo spôsobené okolnosťami vylučujúcimi zodpovednosť v zmysle § 374 OBZ.⁵⁶

V súvislosti s vyššie uvedeným je nutné spomenúť, že Obchodní zákoník prísne rozlišuje medzi okolnosťami vylučujúcimi zodpovednosť a následnou nemožnosťou plniť, ktorá predstavuje jeden so spôsobov zániku záväzkov. „To znamená, že záväzok zanikne pre nemožnosť plnenia, nezáleží vôbec na skutočnosti, či sa tak stane v dôsledku tzv. okolností vylučujúcich zodpovednosť, ale len na tom, že záväzok nemožno po jeho vzniku trvalo plniť v dôsledku objektívnej nemožnosti plnenia.“⁵⁷ Táto skutočnosť však nebude dôležitá pre samotnú nemožnosť plnenia, ale pre prípadnú zodpovednosť za škodu, keďže prekážky, ktoré spôsobujú nemožnosť plnenia oslobodzujú dlžníka od povinnosti hrať škodu vzniknutú zánikom záväzku. Tento dualizmus v odstránil už nový Občanský zákoník, ktorý jak už som spomenula, prebral právnu úpravu Obchodního zákoníka. Nový Občanský zákoník odstraňuje subjektívnu zodpovednosť za porušenie povinnosti a nahrádza ju objektívnou zodpovednosťou, pričom autori tento krok odôvodňujú tým, že pojmá subjektívnej zodpovednosti je teoreticky chybné a vymyká sa z prístupu zahraničných úprav.⁵⁸ Aj naďalej budú mať zmluvné strany možnosť dojednať, že dlžník bude povinný zaplatiť zmluvnú pokutu len pri zavinenom porušení zmluvnej povinnosti, poprípade pri úmyselnom alebo hrubom porušení zmluvnej povinnosti.

2.4.2. Zmluvná pokuta a náhrada škody

Ako už bolo niekoľkokrát spomenuté, povinnosť zaplatiť zmluvnú pokutu nie je podľa zákona podmienená vznikom škody spôsobenej porušením zabezpečenej povinnosti (§ 544 odst. 1 OZ). Odborná literatúra často uvádza, že zmluvná pokuta plní funkciu paušalizovanej náhrady škody. S touto definíciou ale nesúhlasí Eliáš, podľa ktorého sa takéto pojmá v českom súkromnom práve plne neuplatňuje, predovšetkým z toho dôvodu, že české súkromné právo nepodmieňuje vznik práva na zmluvnú pokutu

⁵⁶ Plíva, S.: Smluvní pokuta. Právo a podnikání, č. 9, 1999, str. 5.

⁵⁷ Bejček, J.: K akcesoritě zajištění. Právní obzor, č. 6, 1996, str. 469.

⁵⁸ Eliáš, K. a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou duvodou zprávou a rejtríkem. Ostrava, Sagit, 2012, str. 802.

existenciou ujmy na strane veriteľa, ale spojuje ju s porušením zmluvnej povinnosti.⁵⁹ Tento názor má aj Petr, ktorý uvádza: „Aj keď v určitom smere zmluvná pokuta bezpochyby plní aj funkciu paušalizovanej náhrady škody, nemala by byť táto paušalizovaná náhrada škody viazaná na dobu omeškania so splnením záväzkov, ale v zmysle zákonnej úpravy viazaná na porušenie povinnosti.“⁶⁰

Vzhľadom na dispozitívny charakter ustanovenia § 545 odst. 2 OZ, môžeme vidieť vzťah zmluvnej pokuty a inštitútu náhrady škody v dvoch základných rovinách. Buď ako vzťah, keď zmluvné strany právnu úpravu zmluvnej pokuty nevyhlásia, alebo vzťah, ktorý vznikne na základe toho, že zmluvné strany si v zmluve dojednávajú iné varianty tohto vzťahu.

Prvá situácia nastáva v prípadoch, keď zmluvná pokuta bola dojednaná, ale zmluvné strany si nedohodli jej vzťah k náhrade škody. V takom prípade platí ustanovenie § 545 odst. 2 OZ, tzn. veriteľ nie je oprávnený požadovať náhradu škody, pokiaľ k nej došlo porušením povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou. To znamená, že pokiaľ si zmluvné strany nedohodli niečo iné, zmluvná pokuta konzumuje a paušalizuje nárok na náhradu škody. Právna úprava ponúka podporne tzv. zmluvnú pokutu odhadnú, ktorou sa zmluvné strany pokúšajú dopredu dohodnúť prípadnú škodu, ktorá by mohla v budúcnosti vzniknúť⁶¹. Použitie tohto spôsobu dojednávania si vyžaduje najvyššiu mieru obozretnosti, pretože pri nedostatočnom odhade a stanovení nízkej zmluvnej pokuty sa poškodená strana nemôže domáhať zaplatenia, resp. doplatenia náhrady škody, ktorá porušením povinnosti vznikla.

Vzhľadom k dispozitívnosti právnej úpravy si zmluvné strany môžu dojednať aj iný spôsob. Podľa Bejčka je možné náhradu škody koncipovať v zásade dvoma spôsobmi: buď že sa zaplatená zmluvná pokuta započítava (t.j. odčíta sa) na náhradu škody (§ 545 odst. 2 OZ) alebo je možné dohodnúť (žiadna kogentná norma to totiž nezakazuje), že nárok na náhradu škody môže byť požadovaný vedľa zmluvnej

⁵⁹ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1572.

⁶⁰ Petr, B.: Ještě jednou k problematice smluvních pokut. Právní rozhledy, 1999, č. 4, s. 204.

⁶¹ Bejček, J.: Právní úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení. Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1, 1995, str. 34.

pokuty.⁶² V oboch prípadoch má zmluvná pokuta preventívne a represívne (sankčne) pôsobenie.

V súvislosti s ustanovením § 545 odst. 2 OZ Eliáš upozorňuje, že toto ustanovenie sa týka len škody ako materiálnej ujmy. Kategórie tzv. morálnych škôd, resp. nemajetkovej ujmy spadá mimo dosah tejto normy. V prípade, že by veriteľovi vznikla porušením zabezpečenej povinnosti aj nehmotná ujma (napr. zásah do jeho dobrej povesti, mena, cti atď.), vznikne veriteľovi právo na primerané zadost'učinenie vedľa práva na zmluvnú pokutu.⁶³

Občanský zákoník v ustanovení § 545 odst. 2 pamätá aj na prípady presahujúcej náhrady škody, keď vytvoril všeobecné pravidlo, že veriteľ je oprávnený domáhať sa náhrady škody presahujúcu zmluvnú pokutu len v prípade, že je to medzi účastníkmi dohodnuté. Opäť sa jedná o dispozitívne ustanovenie a nič nebráni účastníkom modifikovať ho odlišným spôsobom.

Na mieste je upozorniť na odlišnosť obchodnoprávnej úpravy, ktorá naopak obsahuje absolútne objektívnu zodpovednosť za zavinenie (§ 300 OBZ). Toto ustanovenie stanovuje pravidlo, že aj keby povinná osoba nezodpovedala za škodu, pretože porušenie zabezpečenej povinnosti nastalo v dôsledku okolností vylučujúcich zodpovednosť za škodu, povinnosť zaplatiť zmluvnú pokutu zostane aj napriek tomu zachovaná.

Ďalším špecifikom obchodnoprávnej úpravy je ustanovenie § 301 druhá veta, keď zákonodarca myslel na situáciu, keď náhrada škody vznikne neskôr (po neprimeranom znížení výšky zmluvnej pokuty súdom). V takom prípade je poškodený oprávnený na náhradu škody do výšky zmluvnej pokuty podľa § 373 a násl. OBZ. V takom prípade sa uplatnenie moderačného práva súdu nedotýka nároku na náhradu škody, ktorá nebola v dobe rozhodovania súdu známa a ku ktorej pri rozhodovaní o rozsahu zníženia zmluvnej pokuty neprihliadol.

⁶² Bejček, J.: Právní úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení. Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1, 1995, str. 34.

⁶³ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1573.

V súvislosti s nárokom na náhradu škody je potrebné spomenúť vzťah zmluvnej pokuty so všeobecným zákazom predbežného vzdania sa práva, ktoré môže vzniknúť v budúcnosti. Tento zákaz je uvedený v Občianskom zákoníku v § 574 odst. 2, ako aj v Obchodníom zákoníku v § 386 odst. 1. Obe tieto ustanovenia majú kogentnú povahu, čím sa má zabrániť tomu, aby nebolo možné vopred celkom anulovať nárok na náhradu škody, ktorý vznikol z porušenia povinnosti.

2.4.3. Splatnosť zmluvnej pokuty

Podľa názoru Bejčka, nárok veriteľa na zaplatenie zmluvnej pokuty nevznikne pri neexistencii inej dohody iba tým, že dlžník poruší povinnosť, na ktorú sa zmluvná pokuta vzťahuje. Veriteľ má len akési „latentné“ oprávnenie, ktoré musí uplatniť u dlžníka a stanoviť mu tiež splatnosť zmluvnej pokuty.⁶⁴

Splatnosť zmluvnej pokuty sa v režime Občianskeho zákoníka riadi ustanovením § 563 OZ, podľa ktorého, ak nie je dohodnutá doba plnenia právnym predpisom alebo určená v rozhodnutí, je dlžník povinný splniť dlh deň potom ako ho o plnenie veriteľ požiadal.

Rovnako tak Obchodní zákoník v § 340 odst. 2 stanovuje, že ak čas plnenia nie je v zmluve určený, veriteľ je oprávnený požadovať plnenie záväzku ihneď po uzavretí zmluvy a dlžník je povinný záväzok splniť bez zbytočného odkladu po tom, čo ho veriteľ o plnenie požiadal.

Obidva zákonníky teda vo všeobecnosti nechávajú úpravu splatnosti primárne na zmluvnej dohode strán. Pričom záleží len na dohode strán ako si splatnosť zmluvnej pokuty určia. Môže ísť o okamih porušenia zabezpečenej povinnosti, uplynutím pevne stanovenej doby plnenia, alebo až na základe výzvy veriteľa. Až v prípade absencie tejto úpravy stanovujú oba zákonníky ďalší postup. V oboch prípadoch, tzn. či už podľa Občianskeho alebo Obchodního zákoníka sa však vyžaduje, aby veriteľ dlžníka o plnenie požiadal. V zmysle Občianskeho zákoníka musí dlžník plniť **prvý deň po tom**, čo ho o plnenie veriteľ požiadal, a v zmysle Obchodního zákoníka musí dlžník plniť **bez**

⁶⁴ Bejček, J.: Právni úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení. Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1, 1995, str. 45.

zbytočného odkladu po tom, čo ho veriteľ o plnenie požiadal.⁶⁵ Pokiaľ veriteľ dlžníka nevyzve na zaplatenie zmluvnej pokuty, dlžník sa nedostane do omeškania s jej platením. Obsahové náležitosti výzvy na zaplatenie zmluvnej pokuty nie sú nikde stanovené. Jedná sa o jednostranný právny úkon veriteľa adresovaný dlžníkovi, z ktorej musí nepochybne vyplývať aká zmluvná povinnosť bola porušená, aká je výška zmluvnej pokuty, prípadne si v nej veriteľ stanoví určitú lehotu⁶⁶ (napr. 10 dní od doručenia výzvy a pod.).

2.4.4. Zánik nároku na zmluvnú pokutu

Situácia zániku nároku na zmluvnú pokutu nastáva v prípade, keď nárok na zmluvnú pokutu už vznikol, ale nastali také právne skutočnosti, ktoré spôsobujú zánik tohto nároku.

Najbežnejším dôvodom zániku nároku na zmluvnú pokutu je splnenie záväzku, tj. zaplatením zmluvnej pokuty. Nárok na zmluvnú pokutu môže zaniknúť aj iným spôsobom, a to tak na základe jednostranných právnych úkonov (napr. uložením do úradnej úschovy, započítaním), ako aj na základe dohody (napr. dohoda o započítaní, dohoda o novácií, dohoda o odpustení dlhu).

Osobitným prípadom zániku nároku na zmluvnú pokutu je **premlčanie práva na zmluvnú pokutu**.

Rovnako ako u iných majetkových právach, aj právo na zaplatenie zmluvnej pokuty sa premlčuje. Premlčanie nastáva zo zákona uplynutím premlčacej doby ustanovenej zákonom. Všeobecná premlčacia doba upravená v Občianskom zákoníku je trojročná (§ 101 OZ), zatiaľ čo Obchodní zákoník na obchodné záväzkové vzťahy stanovuje štvorročnú premlčaciu dobu (§ 397 OBZ).

⁶⁵ Lehotu „bez zbytočného odkladu“ je potrebné vykladať, že ide o dobu, ktorá dlžníkovi umožní bez akéhokoľvek otáľania zaplatiť smluvnú pokutu. Pritom je treba túto dobu posudzovať v každom osobitnom prípade individuálne, napr. pri peňažných platbách pri bezhotovostnom styku sa spravidla berie do úvahy doba potrebná na realizáciu platby prostredníctvom banky a pod. Obvykle sa vychádza z toho, že lehota je dodržaná, ak je platba prevedená v rozmedzí 3 až 7 dní od doručenia výzvy na zaplatenie. In.: Ovečková, O.: *Zmluvná pokuta*. Bratislava, Iura Edition, 2004, str. 117; rovnako aj Faldyna, F., Hušek, J., Pohl, T.: *Zajištění a zánik obchodních závazků*. Praha, ASPI, a.s., 2007, str. 59.

⁶⁶ Pri stanovení lehoty je však veriteľ limitovaný tým, že vo výzve uvedená lehota nesmie byť kratšia než je lehota uvedená v zákone, tj. bez zbytočného odkladu; deň po tom, ako bol dlžník požiadaný o plnenie.

Pri premlčaní je však dôležitá aj doba, od ktorej je možné premlčanie počítať. V Občanském zákoníku sa premlčacia doba začína plynúť odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz. Obchodní zákoník už stanovuje tento okamih odlišne, a to dňom porušenia zabezpečenej povinnosti. To znamená, že nie je rozhodujúci čas plnenia (splatnosť) zmluvnej pokuty, ale skutočnosť, kedy došlo k porušeniu zabezpečenej povinnosti (§ 393 odst. 1 OBZ). V prípade pevne dohodnutej sumy za porušenie konkrétnej povinnosti nie je problém s vymedzením premlčacej doby. Iná situácia je však už v prípade, ak je zmluvná pokuta dohodnutá ako čiastka odvíjajúca sa od uplynutia času (napr. ak bola dohodnutá za každý deň omeškania, alebo ako percentuálna výška z kúpnej ceny za určitý časový úsek). V režime Obchodného zákoníku je riešenie tejto situácie o čosi jednoduchšie a určitejšie, než v prípade zmluvnej pokuty spravujúcej sa Občanským zákoníkom. V prípadoch spravujúcich sa režimom Obchodného zákoníka právna teória stanoví, že právo na zmluvnú pokutu vo výške odpovedajúcej dĺžke každého z týchto časových úsekov vzniká samostatne, naplnením tohto časového úseku a týmto momentom začína plynúť aj premlčacia doba na jeho súdne uplatnenie.⁶⁷ Tento postoj potvrdzuje aj judikatúra Najvyššieho súdu ČR, ktorý vo svojom rozhodnutí uvádza, že u práva na zaplatenie zmluvnej pokuty zjednanej percentuálnou sadzbou zo stanovenej čiastky za každý deň omeškania začína premlčacia doba v obchodných záväzkových vzťahoch bežať vždy dňom, za ktorý veriteľovi vzniklo právo na zmluvnú pokutu, teda že za každý deň omeškania vzniká samostatný nárok na zmluvnú pokutu zo samostatnou vlastnou premlčacou dobou.⁶⁸ Naproti tomu v režime Občanského zákoníka začína bežať premlčacia doba odo dňa, keď právo mohlo byť prvýkrát vykonané. Za tento deň treba považovať deň, keď veriteľ mohol najskôr o zaplatenie zmluvnej pokuty požiadať, tzn. deň nasledujúci po dni porušenia zmluvnej povinnosti, a nie až potom ako sa dlh stal splatný. Z toho možno dovodiť, že začiatok premlčacej doby by mal začať plynúť práve od tohto jedného okamihu.

„Na právo na zaplatenie zmluvnej pokuty sa samozrejme vzťahujú aj ostatné ustanovenia Občanského a Obchodného zákoníka upravujúce premlčanie, najmä ustanovenia o uznaní záväzku a jeho dôsledkoch pre premlčanie (§ 110 OZ a § 407 OBZ).“⁶⁹

⁶⁷ Patakyová, M., Bartová, Z., a kol.: Obchodný zákonník – komentár. Praha, C.H.Beck, 2008, str. 645.

⁶⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 29.10.2002, sp.zn. 29 Odo 847/2001.

⁶⁹ Plíva, S.: Smluvní pokuta. Právo a podnikání, 1999, č. 9, str.6.

3. Ručenie

3.1. Všeobecne

Právny inštitút ručenia ako zabezpečovací prostriedok záväzkových vzťahov je upravený ako v Občianskom zákoníku, tak komplexne aj v Obchodníom zákoníku. Na rozdiel od inštitútu zmluvnej pokuty je inštitút ručenia pre oblasť obchodnoprávných záväzkových vzťahov upravený autonómne a od občianskoprávnej úpravy nezávisle prostredníctvom ustanovení § 303 až § 312 OBZ, čo znamená, že ustanovenia §546 až 550 OZ o ručení nemožno použiť pre obchodné záväzkové vzťahy.⁷⁰

Definícia ručenia nie je vymedzená ani v Občianskom ani Obchodníom zákoníku. Napriek tomu odborná literatúra definuje ručenie ako právny vzťah medzi veriteľom a ručiteľom, v ktorom sa ručiteľ zaväzuje uspokojiť pohľadávku veriteľa v prípade, že ju neuspokojí dlžník. Ako uvádza Jakubovič vo svojej publikácii, vzniká tu špecifický trojstranný právny vzťah medzi ručiteľom, veriteľom a dlžníkom (na ktorý je však možné hľadieť ako na syntézu autonómnych právnych vzťahov, tj. vzťahov medzi ručiteľom a veriteľom, medzi ručiteľom a dlžníkom a medzi veriteľom a dlžníkom).⁷¹ Postavenie veriteľa sa teda posiluje, keďže zdrojom uspokojenia jeho pohľadávky nie je len majetok dlžníka, ale aj ručiteľa, teda tretej osoby. Ručiteľ pritom zabezpečuje veriteľovu pohľadávku celým svojím majetkom, nie len určitou vecou alebo určitou časťou svojho majetku ako je to bežné pri zabezpečovacích inštitútoch vecnej právnej povahy (napr. pri zástavnom práve).

Keďže ručenie je zabezpečovacím inštitútom, hlavným predpokladom existencie ručiteľského záväzku je existencia platného hlavného záväzku medzi dlžníkom a veriteľom. Základ obsahu vzťahu vzniknutého z ručenia teda tvorí povinnosť ručiteľa uspokojiť pohľadávku veriteľa, pokiaľ ju nesplní dlžník, a zároveň oprávnenie ručiteľa domáhať sa voči dlžníkovi, aby mu vydal to, čo za neho plnil veriteľovi.

Dualitu právnej úpravy ručenia odstraňuje nový Občianský zákoník, ktorý prevzal princíp úpravy súčasného Obchodního zákoníku s nepatrnými zmenami, pričom

⁷⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 30. novembra 2005, sp.zn. 29 Odo 742/2005.

⁷¹ Jakubovič, D.: Zmluvná disciplína a zabezpečovacie právne inštitúty v obchodnom práve s relevantnou judikatúrou. Bratislava, EPOS, 2005, str. 311.

aj naďalej sa vychádza zo zmluvného základu tohto inštitútu. Zachovaná zostala aj písomná forma ako nevyhnutný predpoklad vzniku ručenia.

3.2. Vznik ručenia

Na rozdiel od ustanovenia § 303 Obchodného zákonníka, podľa ktorého je podmienkou vzniku ručenia len písomné vyhlásenie ručiteľa, tj. jednostranný právny úkon ručiteľa voči veriteľovi, ustanovenie § 546 Občanského zákonníka viaže na vznik ručenia ako nevyhnutnú podmienku dohodu účastníkov, tj. veriteľa a ručiteľa (jedná sa teda o dvojstranný právny úkon, prípadne aj viacstranný). Keďže zákon výslovne stanoví, že „dohodou účastníkov možno zabezpečiť pohľadávku ručením“, ručenie môžeme považovať za zmluvu uzavretú medzi veriteľom a ručiteľom, pre ktorú platia všetky ustanovenia o zmluvách.

Ručiteľská dohoda predpokladá existenciu týchto právnych skutočností:

- a) písomné prehlásenie ručiteľa,
- b) súhlas veriteľa s písomným prehlásením,
- c) existenciu platného záväzku medzi veriteľom a dlžníkom.

Tieto skutočnosti si bližšie rozoberieme v nasledujúcich podkapitolách.

3.2.1. Písomné prehlásenie ručiteľa

Základným predpokladom vzniku ručenia podľa Občanského zákonníka je zmluva o ručení, v ktorej sa ručiteľ zaväzuje veriteľovi splniť povinnosť dlžníka, ak tak sám v čase splatnosti neučiní dlžník. Okrem dohody (zmluvy) Občanský zákonník ďalej stanovuje, že ručenie vzniká písomným prehlásením ručiteľa. Písomná forma prehlásenia je obligatórnou náležitosťou, ktorej nedodržanie má za následok absolútnu neplatnosť právneho úkonu v zmysle § 40 odst. 1 OZ (neplatnosť pre nedostatok formy), čo znamená, že by nemohli nastať právne následky ručenia. Obsahom písomného prehlásenia ručiteľa je záväzok uspokojiť pohľadávku veriteľa, ak ju neuspokojí dlžník. Z prehlásenia by malo byť samozrejme jasné a nepochybné, za aký záväzok sa ručiteľ veriteľovi zaručuje.

V zmysle ustanovenia § 37 OZ sa písomné vyhlásenie ručiteľa musí urobiť jasným a zrozumiteľným spôsobom, aby nevznikli pochybnosti o tom, že ide o ručenie. Z hľadiska určitosti pritom postačuje, aby prehlásenie odkazovalo na dokument, v ktorom je tento záväzok špecifikovaný a bude z neho vyplývať právny dôvod a výška zabezpečovanej pohľadávky.

„Písomné vyhlásenie ručiteľa by malo obsahovať:

- 1) označenie pohľadávky, ktorej sa ručenie týka,
- 2) rozsah (výšku) ručiteľského záväzku,
- 3) určenie doby, po ktorú bude ručiteľský záväzok trvať,
- 4) spôsob plnenia záväzku voči veriteľovi (jednotnou platbou, v splátkach a pod.).⁷²

V prehlásení ručiteľa je však nevyhnutné, aby všetky tri subjekty boli riadne označené, aby bolo nepochybné, kto je kto. Otázkou je, či možno písomné prehlásenie považovať za ručiteľské aj v prípade, keď veriteľ v ňom nie je označený. Touto problematikou sa zaoberal aj Najvyšší súd ČR, ktorý vo svojom rozhodnutí dospel k záveru, že ak urobí účastník písomné prehlásenie za účelom ručenia bez toho, aby v ňom výslovne označil veriteľa a zaviazal sa výslovne uspokojiť konkrétnu pohľadávku veriteľa, v prípade že ju neuspokojí dlžník, nespĺňa toto prehlásenie náležitosti ručiteľského záväzku v zmysle § 546 OZ, a to aj napriek tomu, že veriteľ prejavil svoj súhlas s týmto písomným prehlásením.⁷³

Pretože ručiteľský záväzok vzniká medzi veriteľom a ručiteľom, súhlas dlžníka nie je potrebný, a preto môže ručenie vzniknúť aj bez vedomia dlžníka. Dlžník teda nie je zmluvnou stranou ručiteľskej dohody. Tejto konštrukcii zodpovedá aj doterajšia súdna prax, keď Najvyšší súd ČR riešil otázku právnych dôsledkov skutočnosti, že dlžník uvedie ručiteľa do omylu ešte predtým než ručiteľ urobí písomné prehlásenie. Najvyšší súd ČR v tomto prípade vyslovil právny názor, že právny vzťah medzi ručiteľom a dlžníkom neovplyvňuje podstatu právneho vzťahu medzi veriteľom a ručiteľom. Preto pre právny vzťah medzi veriteľom a ručiteľom dlžníka nie je nerozhodujúci, či bol ručiteľ predtým než urobil písomné prehlásenie o ručení uvedený

⁷² Fekete, I.: Občiansky zákonník – komentár. Bratislava, vydal: Ing. Miroslav Mračko, 2007, str. 599.

⁷³ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23. októbra 2001, sp.zn. 33 Odo 68/2001.

dlžníkom do omylu. Táto skutočnosť v právnom vzťahu medzi dlžníkom a ručiteľom neovplyvňuje podstatu právneho vzťahu medzi veriteľom a dlžníkom, pretože ručiteľský záväzok sa neviaže na osobu dlžníka. Opačný záver by bol v rozpore s účelom ručenia ako právnym prostriedkom zabezpečenia práv a povinností zo záväzku.⁷⁴

3.2.2. Súhlas veriteľa s písomným prehlásením

Keďže ručenie vzniká na základe zmluvy, ktorá je dvojstranným právnym aktom, vyžaduje sa na druhej strane súhlas veriteľa s ručiteľovým prehlásením. Písomná forma sa vyžaduje len pre úkony ručiteľa, čo znamená, že na prejav veriteľa, ktorým prijíma prehlásenie ručiteľa sa nevyžaduje písomná forma. Ako uvádza Eliáš, či Pelikánová takáto dohoda nemusí mať nutne písomnú formu; úplne preto stačí, ak je ručiteľské prehlásenie prijaté veriteľom ústne, či dokonca aj konkludentne.⁷⁵ Súhlas dlžníka ako už bolo spomenuté vyššie nie je potrebný, takže ručenie môže vzniknúť aj bez jeho súhlasu. Odborná literatúra riešila otázku nutnosti súhlasu veriteľa s písomným prehlásením ručiteľa. Niektorí autori dovozujú, že pre vznik ručenia postačí jednostranný právny úkon ručiteľa. Tento názor však bol rýchlo odmietnutý s argumentáciou, že takýto výklad by znamenal rozpor s občianskoprávnou reguláciou, pretože v súkromnoprávných vzťahoch nie je možné subjektívnu povinnosť založiť proti vôli druhej strany. Eliáš uvedené argumenty ďalej dopĺňa tým, že aj historický a komparatívny výklad dáva za pravdu názorom, že ručenie bez zmluvy vzniknúť nemôže⁷⁶.

3.2.3. Subjekty ručenia

Subjektmi ručiteľského vzťahu sú ručiteľ a veriteľ. Občanský zákoník nerieši otázku, kto môže vystupovať vo vzťahu ako ručiteľ. Zo všeobecných ustanovení

⁷⁴ Rozsudok Mestského súdu v Prahe zo dňa 21. októbra 1976, 20 Co 363/76.

⁷⁵ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1575; Pelikánová, I.: Ručení. Právník, 1996, č. 5, str. 413.

⁷⁶ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1575.

vyplýva, že to môže byť ako fyzická, tak aj právnická osoba. Ručiteľom môže byť akákoľvek fyzická osoba, ktorá je právne spôsobilá uzatvoriť zmluvu, ktorej prehlásenie o ručení veriteľ prijme. Za právnickú osobu spravidla robí právne úkony jej štatutárny orgán. Rozhodujúca je však skutočnosť, že ručiteľom je vždy len osoba odlišná od hlavného dlžníka.

Ručiteľom je spravidla len jedna fyzická alebo právnická osoba. Nie je však vylúčené, aby ručiteľský záväzok prevzalo aj viac osôb, aj keď Občanský zákoník na rozdiel od Obchodného zákoníka⁷⁷ túto problematiku vôbec neupravuje. Pokiaľ však dôjde k spoločnému ručeniu viacerých osob, podľa Eliáša je takom prípade ťažké jednoznačne určiť, pokiaľ to nie je dohodnuté priamo v zmluve, o aký druh spoluručenia sa jedná. V tomto prípade sa názory rôznych autorov líšia. Napr. Eliáš sa prikláňa k názoru, že keďže povaha spoluručenia nie je v Občanském zákoníku výslovne upravená, tak aj napriek tomu nás historický a komparatívny výklad, explicitná úprava Obchodného zákoníka (ktorý je asi možné aplikovať na občianskoprávne vzťahy *per analogiam*) a s ohľadom na záujmy veriteľa núti prikloniť sa k názoru, že sa jedná o solidaritu spoluručenia⁷⁸ Naproti tomu Škárová zastáva názor s odvolaním sa na ustanovenie § 511 OZ, že povinnosť viacerých ručiteľov za jeden dlh nie je solidárny, iba ak by to bolo výslovne dohodnuté.⁷⁹ Tento problém už vyriešila nová právna úprava Občanského zákoníku, ktorý v súlade s prevzatou úpravou Obchodného zákoníka rieši vzťah medzi viacerými ručiteľmi zabezpečujúcimi rovnaký záväzok ako solidárny záväzok, tj. každý ručiteľov ručí veriteľovi za celý dlh, pričom voči ostatným ručiteľom má rovnaké práva ako spoludlžník (§2027 NOZ). Veriteľ môže uplatniť nárok na splnenie záväzku voči ktorémukoľvek zo spoločne zaviazaných ručiteľov. Vzájomný vzťah medzi viacerými ručiteľmi vychádza z ustanovenia § 1827 a nasl. NOZ. Pokiaľ si veriteľ uplatnil voči ručiteľovi viac, než zodpovedá jeho podielu, vyrozumie o to ručiteľ ostatných a dá im príležitosť, aby uplatnili proti pohľadávke svoje námietky. Má právo požadovať, aby splnili dlhu podľa podielov, ktoré na nich pripadajú alebo, aby ho v tomto rozsahu dlhu inak zabavili.

⁷⁷ § 307 odst. 1 OBZ Ak sa zaručí za ten istý záväzok viac ručiteľov, ručí každý z nich za celý záväzok.

⁷⁸ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1577.

⁷⁹ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, komentář. H.C.Beck, Praha, 2004, str. 797.

K ručeniu sa môže samostatne zaviazat' jeden z manželov, a to aj v prípade, že existuje bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Judikatúra totiž vychádza z toho, že sa jedná o úkon spadajúci do výlučnej dispozičnej sféry každého z manželov osobitne. K ručiteľskému záväzku jedného z manželov nie je potrebný súhlas druhého manžela. Prevzatím ručiteľského záväzku jedným z manželov nevzniká spoločný ručiteľský záväzok obidvoch manželov. To znamená, že právnym úkonom, ktorým jeden z manželov na seba prevezme ručiteľský záväzok, v žiadnom prípade nevzniká spoločný ručiteľský záväzok oboch manželov, ale dotyčný manžel sa stáva samostatným individuálnym ručiteľom práve tak, ako je samostatným dlžníkom, ak si napríklad vypožičal peniaze na akýkoľvek účel alebo spôsobil niekomu škodu a pod. Druhý z manželov však bude povinný strpieť pri súdnom výkone rozhodnutia uspokojenie zo spoločného majetku, keďže spoločný majetok manželov sa stáva so zreteľom na ich bezpodielový vzťah k tomuto majetku možným zdrojom uspokojenia veriteľa jedného z manželov.⁸⁰

3.2.4. Existencia platného záväzku

Ďalšou podmienkou vzniku ručenia je existencia platného záväzku medzi veriteľom a dlžníkom. Vyplýva to z akcesorickej povahy ručenia, kedy bez platne existujúceho hlavného záväzku medzi veriteľom a dlžníkom nemôže platne vzniknúť ani ručiteľský záväzok. To znamená, že v dobe, kedy vzniká písomné prehlásenie ručiteľa musí už existovať právny vzťah medzi veriteľom a dlžníkom, z ktorého vyplýva pre dlžníka určitá povinnosť. Škárová k tomu ďalej poznamenáva, že „nie je pritom rozhodujúce, či dlžná čiastka je už v tejto dobe splatná, alebo nie, poprípade, či dlžníkové plnenie je viazané na splnenie odkladacej podmienky. Rozhodujúce je, že aj v uvedenom prípade už hlavný záväzok existuje, aj keď ide o záväzok podmienený alebo budúci, a vyplýva z neho povinnosť dlžníka, aj keď je závislá na uplynutí času alebo splnení podmienky.“⁸¹ Neplatná, prípadne neexistujúca pohľadávka nie je spôsobilým predmetom zabezpečenia. V rozpore s akcesorickej povahou ručenia nie je, keď je ručenie prevzaté za záväzok, ktorý vznikne v budúcnosti alebo za záväzok podmienený.

⁸⁰ Rozhodnutie Najvyššieho súdu v SR zo dňa 18. mája 1973, sp.zn. 1 Cz 43/73.

⁸¹ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, komentář. H.C.Beck, Praha, 2004, str. 796.

V takom prípade je aj ručenie podmienené, tzn. že jeho účinky ručenia nastanú až vo chvíli, keď zabezpečený záväzok skutočne vznikne. Ako uvádza Eliáš, Občanský zákoník tieto skutočnosti výslovne nenormuje, je potrebné dať možnosť aj postupu, v podobe možnosti subjektu, aby sa zaručil za pohľadávku, ktorá vznikne až v budúcnosti, prípadne za podmienenú pohľadávku (tak ako je to upravené v Obchodníom zákoníku).⁸²

Pre vznik ručenia je pritom nerozhodné z akého právneho dôvodu záväzok vznikol. Ručením je možné zabezpečiť záväzky, ktoré vznikli buď priamo zo zákona (čo pre súkromnoprávne vzťahy nie je moc typické) ako aj záväzky založené zmluvami, alebo vzniknuté z protiprávneho úkonu, či iného právneho dôvodu.

Ručením je možné zabezpečiť v zásade každú pohľadávku s peňažitým plnením. Aj keď to zákon výslovne neurčuje, nepeňažité záväzky takéto zabezpečenie vylučujú, s výnimkou nepeňažitých záväzkov, ktorých predmetom je zastupiteľné plnenie. Ručiteľ nemôže na seba prevziať plnenie záväzku s nezastupiteľným plnením (ako napr. namaľovanie obrazu), ktoré je viazané len na osobu dlžníka. To pravdaže nevylučuje situáciu, keď si dlžník s veriteľom zjednáajú za porušenie povinnosti náhradné plnenie, či už peňažité alebo nepeňažité a toto náhradné plnenie zabezpečia ručením. Ručením nie je možné zabezpečiť ani premlčané alebo iné súdne nevyožiteľné pohľadávky tzv. naturálne obligácie.

Nový občanský zákoník rozširuje okruh záväzkov, ktoré je možné ručením zabezpečiť. Podľa ustanovenia § 2019 NOZ je možné zabezpečiť dlhy budúce alebo podmienené ako aj súbor dlhov v určitom časovom období, prípadne súbor dlhov, ktorý vznikol z určitého právneho dôvodu. V prípade nedostatku spôsobilosti dlžníka brať na seba záväzky už nie je podmienkou platnosti ručiteľského záväzku, aby ručiteľ o tejto skutočnosti vedel, ale stačí ak by o nej vedieť musel. Nová právna úprava novo zakotvuje tiež zákonné ručenie za nepeňažitý dlh, ktorým je zabezpečená peňažitá pohľadávka patriaca veriteľovi pri porušení zabezpečeného dlhu (§2027 NOZ).

⁸² Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Veľký akademický komentár, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1575.

3.2.5. Rozsah ručenia

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že na rozdiel od iných zabezpečovacích inštitútov (napr. zástavy), ručiteľ zaručuje celým svojim majetkom dlžníkovu pohľadávku ako aj jej príslušenstvo. Keďže ustanovenia o ručení sú dispozitívnej povahy, uvedené platí len v prípade, že sa ručiteľ s veriteľom nedohodli na niečom inom. Za príslušenstvo môžeme podľa § 121 odst. 3 OZ považovať úroky, úroky z omeškania, poplatok z omeškania a náklady spojené s jej uplatňovaním.

Pokiaľ ide o rozsah ručenia, ručiteľský záväzok sa môže vzťahovať na plnenie v rovnakom rozsahu v akom je zaviazaný dlžník. Tak to bude v prípade, ak sa účastníci ručiteľského záväzku vzhľadom na obsah zabezpečovaného záväzku nedohodli na niečom inom (§ 546 OZ). Do úvahy prichádza aj možnosť, že sa ručiteľ zaviazal v menšom rozsahu, tzn. len na určitú časť dlžníkovej pohľadávky, prípadne za výhodnejších podmienok než dlžník (napr. len za istinu, ale nie už za jej príslušenstvo). Ručiteľ však nemôže prevziať ručenie vo väčšom rozsahu alebo za horších podmienok, než k akému je zaviazaný sám dlžník, inak by sa takáto dohoda priečila podstate ručenia a nemohla by sa považovať za ručenie. „Platnosť takejto dohody by sa potom musela posúdiť podľa všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka o platnosti právnych úkonov.“⁸³ To vyplýva z akcesorickej povahy ručenia. S tým súvisí aj obmedzovanie rozsahu záväzku dlžníka v priebehu ručenia, keď sa zároveň v rovnakom rozsahu obmedzuje aj ručiteľský záväzok. Rozsah ručenia sa však na druhú stranu už automaticky nemení v prípade, že sa po jeho vzniku zväčší rozsah dlžníkovho záväzku. V takom prípade je nutné vychádzať z princípu, že zhoršenie právneho postavenia ručiteľa ako podporného subjektu nie je bez prejavenia jeho vôle možné. k rozšíreniu záväzku z ručenia čo do rozsahu by preto bolo možné len na základe novej zmluvy medzi veriteľom a ručiteľom, teda na základe nového ručiteľovho písomného prehlásenia. Pokiaľ vznikne ručiteľovi povinnosť plniť namiesto dlžníka, má možnosť splniť za dlžníka buď celý záväzok, poprípade len jeho časť, ktorú dlžník na výzvu veriteľa nesplnil, pokiaľ čiastočné plnenie neodporuje dohode strán alebo povahe, resp. účelu záväzku (§ 566 OZ).

⁸³Fekete, I.: Občiansky zákonník, komentár. Bratislava, Vydal Ing.Miroslav Mračko, 2007, str. 603.

Ručiteľ sa môže zaručiť na splnenie viacerých dlžníkových pohľadávok, ktoré voči veriteľovi alebo len na jednu z nich, prípadne len za niektoré z nich. Rovnako sa ručiteľ môže zaviazat' na splnenie dlhov viacerých dlžníkov.

Ručenie je zásadne časovo neobmedzené. „Ručiteľ však môže obmedziť svoje ručenie len na určitú dobu, pokiaľ to uvedie vo svojom ručiteľskom prehlásení, ktoré veriteľ akceptuje.“⁸⁴ Ručiteľ s veriteľom sa samozrejme môže dohodnúť na časovom obmedzení aj dodatočne v priebehu ručenia, a to písomne.

3.3. Povaha ručenia

Vzhľadom k tomu, že ručenie je jedným zo zabezpečovacích inštitútov, má s ostatnými zabezpečovacími prostriedkami spoločné vlastnosti, ktoré vyplývajú priamo zo zákona. Jednou z vlastností je akcesorická povaha ručenia. Ďalšou charakteristickou vlastnosťou tejto zabezpečovacej inštitúcie je, že povinnosť ručiteľa má subsidiárnu (podpornú) povahu. Práve akcesorickou a subsidiárnou povahou sa ručenie odlišuje od prevzatia dlhu (§ 531 odst. 1 OZ) a pristúpením k pohľadávke (§ 533 OZ).

3.3.1. Akcesorita ručenia

Ručenie ako už bolo niekoľkokrát spomenuté je záväzkom akcesorickým, to znamená, že vznik a trvanie zabezpečovacieho záväzku je závislé na vzniku a existencii záväzku zabezpečovanom t.j. záväzku hlavného. Akcesorita ručenia je dôležitá najmä z hľadiska jeho vzniku, zániku platnosti a obsahu.

Predpokladom vzniku ručiteľského záväzku je existencia platného hlavného záväzku, ktorý sa zabezpečí ručením. Z tohto požiadavku platnosti nepripúšťa Občanský zákoník na rozdiel od Obchodníka zákoníka žiadne výnimky. Preto aj v prípade dovolania sa relatívnej neplatnosti hlavného záväzku podľa ustanovenia § 40a OZ spôsobí neplatnosť ručiteľského záväzku. Z toho vyplýva, že v okamihu písomného prehlásenia ručiteľa musí existovať právny vzťah medzi dlžníkom a veriteľom, z ktorého vyplýva konkrétna povinnosť dlžníka.

⁸⁴ Giese, Dušek, Payne-Koubová, Dietschová: Zajištění závazků v ČR. Praha, C.H.Beck, 1999, str. 218.

Ďalšia skutočnosť vyplývajúca z akcesority ručenia je, že rozsah hlavného záväzku obmedzuje rozsah ručiteľovho záväzku. Ručiteľ sa nikdy nemôže zaviazať k plneniu vo väčšom rozsahu, než k akému sa zviazal dlžník. Pre právne postavenie ručiteľa je rozhodujúci stav zabezpečeného záväzku v okamihu vzniku ručenia a nemôže sa zhoršiť právnymi úkonmi dlžníka učenými v priebehu ručenia. Podľa ustanovenia § 548 odst. 3 OZ je uznanie dlhu učené dlžníkom účinné voči ručiteľovi len v prípade, že s tým ručiteľ vyslovil súhlas. Z akcesority ručiteľského záväzku ďalej súvisí zánik ručenia. Ručenia zaniká najneskôr zánikom hlavného záväzku. Nie je pritom rozhodujúce, akým spôsobom primárny záväzok zanikol, či už splnením, premlčaním atď. Obchodný zákoník má v tomto smere odchylnú právnu úpravu, keď priamo zo zákona pôsobia účinky uznania záväzku aj voči ručiteľovi (§ 323 OBZ).

3.3.2. Subsidiarita ručenia a výzva veriteľa

Vo vzťahu k záväzku dlžníka uspokojiť veriteľovu pohľadávku je záväzok ručiteľa subsidiárny (podporný), zatiaľ čo záväzok dlžníka je primárny. Princíp subsidiarity musí vyplývať priamo z prehlásenia ručiteľa o prevzatí ručenia. „Ručiteľ vo svojom prehlásení nemusí hovoriť o ručení, prípadne používať pojem ručiteľ, ručiteľský záväzok a pod., musí však prehlasovať, že veriteľa uspokojí v prípade, že dlžník voči nemu nesplní nejaký záväzok. Pokiaľ by prehlásenie tretej osoby túto podmienku neobsahovala nešlo by o ručenie.“⁸⁵

Subsidiarita ručenia spočíva v tom, že povinnosť ručiteľa plniť nastáva len v prípade, že dlžník neplnil svoj splatný záväzok po tom, čo ho na to veriteľ písomne vyzval. Ide o tzv. nepriame ručenie.⁸⁶ Dôvody, pre ktoré dlžník neplnil pritom nie sú rozhodujúce a právo veriteľa požadovať plnenie záväzku po ručiteľovi nijak neovplyvňuje. To znamená, že ako náhle veriteľ písomne vyzval dlžníka na splnenie jeho splatného záväzku a dlžník tak v primeranej dobe neučinil, môže sa veriteľ domáhať splnenia dlhu po oboch stranách súčasne. Na zamedzenie sporov, či veriteľ skutočne vyzval dlžníka na splnenie splatného záväzku, musí byť výzva veriteľa učená v písomnej forme. Niektorí autori uvádzajú, že veriteľ nepochybne môže na

⁸⁵ Faldyna, F., Hušek, J., Des, Z.: Zajištění a zánik závazků. Praha, CODEX Bohemia, 1995, str.62.

⁸⁶ Povahu „priameho ručenia“ má záväzok toho, kto pristúpil k záväzku (dlhu) podľa § 533 OZ.

splnenie záväzku vyzvať dlžníka aj ústne, ale bezvýsledná ústna výzva veriteľa ešte neoprávňuje na uplatnenie svojich práv voči ručiteľovi.⁸⁷ Povinnosť dlžníka splniť záväzok veriteľovi pritom nastupuje nasledujúci deň po tom, ako ho veriteľ k plneniu vyzval, pokiaľ nie je vo výzve stanovená iná doba. Ako náhle dlžník tento záväzok nesplní, a to bez ohľadu na to, či odopiera plnenie alebo plnenie odkladá, alebo len na výzvu nereaguje, môže sa veriteľ obrátiť priamo na ručiteľa. Nie je podmienkou uplatnenia nároku voči ručiteľovi, aby veriteľ svoju pohľadávku proti dlžníkovi uplatnil najprv na súde alebo, aby ju neúspešne vymáhal výkonom rozhodnutia.

Bez písomnej výzvy doručenej dlžníkovi nie je ručiteľ povinný veriteľovi plniť. Pokiaľ by sa ručiteľ zaviazal, že uspokojí pohľadávku veriteľa bez ohľadu na to, či bude dlžník vyzvaný na plnenie, išlo by už o pristúpenie k záväzku podľa ustanovenia § 533 OZ.

Za písomnú výzvu dlžníkovi sa však považuje aj žaloba veriteľa na zaplatenie dlhu. Pohľadávka proti ručiteľovi pritom môže byť žalobou uplatňovaná aj bez toho, aby bol ručiteľ predtým vyzvaný k zaplateniu. Veriteľ môže uplatniť nárok na plnenie žalobou podanou proti dlžníkovi a ručiteľovi zároveň, pokiaľ predtým písomne vyzval dlžníka k plneniu. Súdna prax túto skutočnosť potvrdila, keď Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí vyslovil názor, že „po splnení podmienky uvedenej v § 54 odst. 1 OZ (teraz §548 odst. 1 OZ) nič nestojí v ceste tomu, aby sa veriteľ domáhal splatenia dlhu tak proti hlavnému dlžníkovi, ktorý sa existenciou ručiteľského záväzku svojej povinnosti nijako nezbavil, ako aj proti ručiteľovi, ktorý podľa ustanovenia § 52 OZ (teraz § 546 OZ) ručením vzal na seba povinnosť voči veriteľovi, že pohľadávku uspokojí, ak ju neuspokojí dlžník. Tomu nebráni ani skutočnosť, že nejde o záväzok solidárneho charakteru a že teda súdnym rozhodnutím nemožno vysloviť povinnosť oboch žalovaných zaplatiť spoločne a nerozdielne.“⁸⁸

Že sa jedná o dva samostatné záväzky, ktoré majú zhodné plnenie, vyplýva z akcesority a subsidiarity ručiteľského záväzku. Každý zo žalovaných má v tomto prípade postavenie samostatného spoločníka (§ 91 odst. 1 OSŘ) a nevzniká medzi nimi pasívna solidarita (§511 OZ). Aj keď sú dlžník a ručiteľ zaviazaní na plnenie rovnakej

⁸⁷ Napr. Svododa, J. a kol.: Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace právne predpisy. Praha, Eurounion s.r.o., 2005, str. 501; Fekete, I.: Občiansky zákonník, komentár. Bratislava, Vydal Ing.Miroslav Mračko, 2007, str. 602.

⁸⁸ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 28. júla 1967, sp. zn. 4 Cz 78/67, R 2/1968.

veci, nie je vylúčené, že každý z nich má povinnosť plniť v inom rozsahu (ručiteľ môže ručiť za záväzok v rovnakom alebo menšom rozsahu než dlžník).

Uvedená konštrukcia zostala zachovaná v ustanovení § 2021 NOZ, ktorý uvedené ustanovenie doplnil o druhý odstavec o výslovnú úpravu časovo obmedzeného ručenia, a podľa ktorého je v prípade ručenia na dobu určitú nárok veriteľa zachovaný, ak veriteľ ručiteľa v danej dobe vyzve k plneniu.

3.4. Informačná povinnosť veriteľa

Občanský zákoník vo svojich ustanoveniach o ručení zakotvuje tzv. informačnú povinnosť veriteľa voči ručiteľovi. Táto povinnosť vyplýva z akcesorickej a subsidiárnej povahy ručenia, keďže ručiteľ zodpovedá podporne popri hlavnom dlžníkovi za splnenie dlhu a má preto právo na informáciu o tom, či a koľko splnil hlavný dlžník. Výška zabezpečovanej pohľadávky nemusí byť počas celého trvania záväzkového vzťahu konštantná, ale môže sa meniť, napr. pri postupnom splácaní pohľadávky, pri narastajúcich úrokoch z omeškania a pod. Preto je logické, že zákon stanovuje povinnosť veriteľa informovať ručiteľa o výške zabezpečovanej pohľadávky, a to v akomkoľvek momente trvania ručiteľského záväzku.

Ako vyplýva z ustanovenia § 547 OZ veriteľ je povinný zdeliť ručiteľovi kedykoľvek a bez zbytočného odkladu výšku svojej zabezpečenej pohľadávky. Ručiteľ má pritom právo žiadať veriteľa o poskytnutie týchto informácií aj opakovane, buď v pravidelných alebo aj nepravidelných intervaloch, a veriteľ nemôže takéto opakované žiadosti odmietat'.

Informačná povinnosť je však podmienená žiadosťou ručiteľa. Bez výslovnej výzvy ručiteľa má veriteľ právo, nie však povinnosť, sám špecifikovať aktuálnu výšku svojej pohľadávky. Ručiteľova žiadosť môže byť urobená písomne aj ústne. Zákon pre žiadosť nepredpisuje žiadnu formu. Eliáš však v tejto veci poukazuje na to, že vzhľadom k tomu, že sa jedná o jednostranne adresovaný právny úkon ručiteľa, je potrebné, aby bol relevantným spôsobom doručený veriteľovi; pokiaľ nie je veriteľovi doručený, nemôžu voči nemu pôsobiť žiadne právne následky.⁸⁹

⁸⁹ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Veľký akademický komentár, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1579.

Predmetom informačnej povinnosti veriteľa je len oznámenie o výške pohľadávky. Veriteľ môže túto povinnosť splniť rovnako ako ručiteľ buď ústnou formou alebo písomne. Výškou pohľadávky sa rozumie výška samotnej istiny. Pokiaľ ručí aj za príslušenstvo pohľadávky (úroky z omeškania, poplatok z omeškania atď.), vzťahuje sa informačná povinnosť aj na toto príslušenstvo. Ak by ručiteľ zabezpečoval len časť pohľadávky, informačná povinnosť by sa vzťahovala ten na túto časť. Ak nejde o výšku pohľadávky, je vecou ručiteľa, aby si zabezpečil informácie o tom, aké povinnosti pre neho vyplývajú z ručiteľského záväzku. Veriteľovi v tomto smere žiadna poučovacia povinnosť zákonom uložená nie je.⁹⁰

Veriteľ je povinný poskytnúť informáciu o výške pohľadávky „bez zbytočného odkladu“. Dobu plynúcu od požiadania ručiteľa po jej samotné oznámenie veriteľom je potrebná chápať ako čo najkratšiu dobu, v ktorej bol veriteľ objektívne schopný informovať ručiteľa o výške pohľadávky. Tato doba sa pravdaže bude prípad od prípadu líšiť, je potrebné zohľadňovať rôzne špecifiká a okolnosti konkrétneho prípadu, a preto ani zákon nemôže túto dobu bližšie špecifikovať.

S nesplnením informačnej povinnosti veriteľa však už zákon nespája žiadnu sankciu. Nemá to vplyv ani na ďalšiu existenciu ručenia. Možnou sankciou by mohla byť napríklad zodpovednosť veriteľa za škodu podľa všeobecných ustanovení o zodpovednosti za škodu (§ 420 a nasl. OZ) v prípade nesplnenia resp. chybného zdedenia o výške pohľadávky. Keďže informačná povinnosť je povinnosťou právnou, ručiteľ by sa mohol aj napriek absencii sankcie domáhať splnenia povinnosti žalobou a následne aj výkonom rozhodnutia podľa § 351 OSŘ.

Ďalšou zmenou, ktorú nový Občanský zákoník so sebou prináša, je zrušenie informačnej povinnosti veriteľa. Vzhľadom k strohej dôvodovej správe k tomuto ustanoveniu, nie je celkom zrejmý dôvod aký viedol autorov k upusteniu od uvedenej povinnosti. Mám však za to, že informačná povinnosť veriteľa mala a má v súčasnej úprave svoje opodstatnenie, predovšetkým z hľadiska právnej istoty ručiteľa pokiaľ ide o výšku zabezpečeného dlhu, keďže v prípade nesplnenia dlhu dlžníkom sa veriteľ môže na ručiteľa kedykoľvek obrátiť. Informačná povinnosť bezpochyby umožňovala ručiteľovi sledovať vývoj zabezpečovanej pohľadávky, napríklad v situácii

⁹⁰ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 19. augusta 1971, sp.zn. 1 Cz 59/1971.

nekomunikácie dlžníka ohľadne stavu pohľadávky, prípadne umožňovala ručiteľovi, včas zasiahnuť a pôsobiť na dlžníka, aby riadne a včas plnil svoje záväzky.

3.5. Oprávnenia ručiteľa

Na akcesorickú a subsidiárnu povahu ručiteľského záväzku nadväzuje ďalšia zákonná úprava, ktorá upravuje predovšetkým nasledujúce oprávnenia ručiteľa.

3.5.1. Námietky ručiteľa

Občanský zákoník vo svojom ustanovení § 548 odst. 2 OZ priznáva ručiteľovi právo uplatniť voči veriteľovi všetky námietky, ktoré by mal proti veriteľovi dlžník, aj keď dlžník sám ich neuplatnil. Ručiteľ môže proti veriteľovi uplatniť tieto druhy námietok:

- a) vyplývajúce z vlastného vzájomného vzťahu k veriteľovi,
- b) vyplývajúce zo vzťahu dlžníka k veriteľovi, a to v prípade, že ich sám dlžník z akéhokoľvek dôvodu nepoužil,
- c) námietku podľa § 549 OZ.

Do úvahy budú prichádzať rôzne druhy námietok, napr. námietka týkajúca sa osoby dlžníka ako napr., že pre duševnú chorobu nebol schopný urobiť platný právny úkon, odpustenie dlhu veriteľovi voči dlžníkovi, neplatnosť hlavného záväzku, započítanie vzájomnej pohľadávky dlžníka voči veriteľovi, uzavretú dohodu o narovnaní (§585 OZ), vzdanie sa práva atď. Ručiteľ sa môže brániť voči veriteľovi aj námietkou premlčania hlavného záväzku, a to aj v prípade, že dlžník premlčanie sám nenamietne. V tomto prípade teória aj prax zastáva názor, že každý zo záväzkov sa premlčuje samostatne, keď vyslovila názor, že ak si veriteľ neuplatní na súde svoje právo proti dlžníkovi, ale len proti ručiteľovi, nezastavuje sa plynutie premlčacej doby aj pokiaľ ide o právo veriteľa voči dlžníkovi, pretože obidve premlčacie doby majú samostatný režim.⁹¹ Vo všeobecnosti platí, že po tom, čo dlžníkovi márne uplynie

⁹¹ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 17. októbra 2000, sp.zn. 30 Cdo 2507/99.

premlčacia doba, ktorá je podľa občianskeho práva trojročná, môže námietku premlčania uplatniť aj ručiteľ. Pokiaľ sa ručiteľ dovoľáva premlčania hlavného záväzku vzťahujú sa účinky premlčania len na osobu ručiteľa. Naopak je to samozrejme v prípade, že námietku premlčania vznesie sám dlžník. V takom prípade účinky premlčania nastávajú nielen voči dlžníkovi, ale aj voči ručiteľovi. Táto úprava je odlišná od dikcie Obchodného zákoníka, ktorý stanoví, že právo veriteľa voči ručiteľovi sa nepremľčí pred premlčaním práva voči dlžníkovi. Z toho vyplýva, že ak dlžník premlčaciu dobu sám predĺži, alebo svoj dlh písomne uzná, majú tieto úkony účinky aj na ručiteľa bez ohľadu na to, či s týmito úkonmi vyslovil súhlas alebo nie alebo o nich ani nevedel.

Vzhľadom k tomu, že úprava ručenia je v zásade prevzatá z doteraz platnej právnej úpravy, výpočet námietok, ktoré môže ručiteľ uplatniť voči veriteľovi sú totožné s úpravou obsiahnutou v ustanoveniach Občianskeho, tak i Obchodného zákoníku. Podľa novej úpravy môže ručiteľ uplatniť voči veriteľovi všetky námietky, ktoré voči nemu mal dlžník. V prípade neúspešného uplatnenia námietky, ktoré ručiteľovi oznámil dlžník, je tento povinný nahradiť ručiteľovi všetky náklady s tým spojené. Rovnako zostal zachovaný princíp zakotvený v Obchodnom zákoníku, z ktorého vyplýva, že právo veriteľa voči ručiteľovi sa nepremľčí pred premlčaním práva voči dlžníkovi. Z Občianskeho zákoníku potom bola prevzatá zásada, že uznaním dlhu dlžníkom má účinky voči ručiteľovi len za predpokladu, že s tým vysloví súhlas.⁹²

Zvláštna námietka, ktorá vo vzťahu k veriteľovi patrí len ručiteľovi je upravená v ustanovení § 549 OZ. Podľa tohto ustanovenia ručiteľ môže odoprieť plnenie, pokiaľ veriteľ zaviniť, že pohľadávka nemôže byť uspokojená dlžníkom.⁹³ Táto námietka vychádza zo subsidiarity ručiteľského záväzku. Uplatnenie námietky je právom ručiteľa, nie jeho povinnosťou, nepôsobí automaticky. Ako správne poukazuje Eliáš to, či ručiteľ toto svoje právo využije, je plne v jeho dispozícii.⁹⁴

⁹² Bělohávek, A.J. a kol.: Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisu souvisejících. Plzeň, Aleš Čeněk, s.r.o., 2012, str. 545.

⁹³ S možnosťou odoprieť plnenie pohľadávky ručiteľom, pokiaľ nemohla byť uspokojená v dôsledku jednaní veriteľa aj naďalej počíta NOZ v ustanovení § 2022.

⁹⁴ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1582.

Veriteľ je povinný svoju pohľadávku voči dlžníkovi vymáhať riadne a včas, prípadne poskytnúť dlžníkovi potrebnú súčinnosť na splnení dlhu. Podľa Feketeho je v súlade s dobrými mravmi, aby sa veriteľ staral o to, aby pohľadávku uspokojil hlavný dlžník, t.j. ten, komu predovšetkým vznikla povinnosť splniť dlh.⁹⁵

Ak sa veriteľ dopustil takého jednania, ktoré spôsobilo, že pohľadávka nemôže byť dlžníkom celkom alebo z časti uspokojená, ručiteľ má právo odoprieť plnenie. Takéto jednanie môže spočívať buď v konaní (komisívnom jednaní) alebo v opomenutí (omisívnom jednaní). Príkladom komisívneho jednania je napríklad, že poskytne dlžníkovi zbytočný odklad na zaplatenie dlhu, čo má za následok zhoršenie platobnej situácie dlžníka. Príkladom omisívneho jednania je napr. ak veriteľ bez vážneho dôvodu oddaľoval vymáhanie pohľadávky. Takéto jednanie však vždy musí byť v príčinnej súvislosti so skutočnosťou, že veriteľova pohľadávka nemohla byť splnená dlžníkom.⁹⁶ Skutočnosť, že pohľadávka nemôže byť uspokojená dlžníkom by sama o sebe nestačila k tomu, aby ručiteľ mohol odoprieť plnenie, pokiaľ táto možnosť nebola spôsobená práve veriteľovým zavinením.

Uplatnenie práva odoprieť plnenie zákon sa viaže na zavinenie veriteľa, že zabezpečená pohľadávka nemohla byť uspokojená dlžníkom. Formy zavinenia zákon nepredpisuje, môže spočívať v úmysle (priamom alebo nepriamom) alebo vo forme nedbanlivosti (vedomej alebo nevedomej). Dôkazné bremeno o existencii zavinenia nesie v plnom rozsahu vždy ručiteľ.

Eliáš okrem zavineného jednania veriteľa podmieňuje vznik práva na odopretie plnenia, ďalšou skutočnosťou, a to aby ručiteľ plnenie veriteľom odmietol, keďže odopretie plnenia je iba právom a nie povinnosťou ručiteľa. Odopretie plnenia je právnym úkonom, ktorý so sebou prináša zásadný právny následok spočívajúci v zániku ručenia.⁹⁷ Súd sa zavinením veriteľa bude zaoberať len na námietku ručiteľa, nie z úradnej povinnosti. Keďže zákon nestanovuje pre riadne odopretie plnenia žiadnu formu, možno toto právo uplatniť ústne alebo písomne.

Ak sa ručiteľovi podarí preukázať, že nemožnosť plnenia dlžníkom nastalo v dôsledku zavinenia veriteľa, môže to mať za následok, že veriteľ sa voči ručiteľovi

⁹⁵ Fekete, I.: Občiansky zákonník, komentár. Bratislava, Vydal Ing.Miroslav Mračko, 2007, str. 604.

⁹⁶ Ide o tzv. kauzálny nexus.

⁹⁷ Eliáš, K. a kol.: Občiansky zákoník: Veľký akademický komentár, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1583.

nemôže úspešne domáhať plnenia, príp. súd zamietne žalobu veriteľa voči dlžníkovi. Následky odopretia plnenia sa týkajú len vzťahu medzi veriteľom a ručiteľom. Na nároku veriteľa voči dlžníkovi sa nič nemení a naďalej trvá, pokiaľ samozrejme nezanikne z iného dôvodu.

Námietka podľa § 549 OZ trvá aj v prípade smrti dlžníka. Vyplýva to zo súdnej praxe, podľa ktorej námietku možno úspešne uplatniť napríklad s poukázaním na to, že veriteľ neuplatnil svoj nárok voči dlžníkovi za jeho života včas, aj keď mu v tom nebránili žiadne prekážky, čím zaviniť, že po smrti dlžníka nemôže byť ručiteľova pohľadávka plne uspokojená dedičmi zomrelého, ktorí zodpovedajú za záväzky len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva.⁹⁸

Ručiteľ je ďalej oprávnený odoprieť plnenie podľa ustanovenia § 569 odst. 2 OZ, pokiaľ mu veriteľ nevydá potvrdenie o splnení dlhu.

Ďalšie oprávnenie ručiteľa priniesla novela č. 509/1991 Sb. Tá výslovne stanovila, že bez súhlasu ručiteľa účinky uznania dlhu nenastanú. Uznanie dlhu čo do dôvodu a výšky má podľa ustanovenia § 110 OZ vplyv na beh a dĺžku premlčacej doby. Odo dňa uznania dlhu dlžníkom začne veriteľovi na uplatnenie jeho nároku plynúť nová desaťročná premlčacia doba. Takéto uznanie dlhu by podstatne zhoršilo postavenie ručiteľa, a preto zákon podmienil uznanie dlhu jeho súhlasom. Pokiaľ ručiteľ nevysloví súhlas s uznaním dlhu dlžníka, môže po uplynutí všeobecnej trojročnej premlčacej lehoty namietat' premlčanie bez ohľadu na to, že dlžníkovi začala nová premlčacia doba. K tomuto záveru došla aj judikatúra, ktorá konštatovala, že na právo ručiteľa dovolať sa premlčania voči veriteľovi dlžníka po uplynutí premlčacej doby podľa ustanovenia § 101 OZ, nemá vplyv písomné uznanie dlhu dlžníkom podľa ustanovenia § 110 OZ.⁹⁹ Vzhľadom k písomnej forme ručiteľského záväzku a uznania dlhu, by mal byť aj súhlas ručiteľa s uznaním dlhu urobený v písomnej forme.

⁹⁸ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 26. januára 1973, sp.zn. 1 Cz 78/72.

⁹⁹ Rozhodnutie Krajského súdu v Českých Budějovicích zo dňa 7. septembra 1989, sp. zn. 6 Co 1008/89.

3.5.2. Nárok ručiteľa voči dlžníkovi

Ustanovenie § 550 OZ vo svojom znení upravuje právo ručiteľa požadovať po dlžníkovi náhradu za plnenie v prípade, že za dlžníka splnil dlh veriteľovi. Eliáš toto ustanovenie odôvodňuje tým, že zabraňuje, aby sa splnenie ručiteľského záväzku stalo pre ručiteľa majetkovou ujmom a prenáša tak konečné bremeno splnenia záväzku na toho, kto z prijatého plnenia veriteľa mal prospech, t.j. na dlžníka.¹⁰⁰

Toto ustanovenie ukladá regresný vzťah medzi ručiteľom a dlžníkom. Na rozdiel od Obchodného zákoníku v § 308, ktorý hovorí o subrogácii, čo v doslovnom preklade z latinského slova znamená *dosadenie na miesto iného*, Občanský zákoník hovorí iba tom, že „ručiteľ, ktorý splnil, je oprávnený požadovať od dlžníka náhradu za plnenie poskytnuté veriteľovi“. Rozdielny prístup oboch súkromnoprávných kódexov je nepochopiteľný. Zatiaľ čo Obchodní zákoník konštuuje prechod pohľadávky veriteľa na ručiteľa priamo zo zákona, Občanský zákoník vychádza z konštrukcie, kedy ručiteľovi, ktorý plnil namiesto dlžníka vzniká nové (originárne) právo, neviažuce sa pôvodnú veriteľovu pohľadávku. Na mieste je ozrejmiť pojem subrogácia v súvislosti s právom ručiteľa, ktorý plnil namiesto dlžníka. Už vo francúzskom práve sa hovorilo o subrogácii, ak tretia osoba zaplatila veriteľovi niekoho iného a vstúpila tak do práv veriteľa. K subrogácii dochádza na základe zmluvy alebo zo zákona. Zmluvne vzniká subrogácia v prípade, že veriteľ prijme plnenie od tretej osoby, než od dlžníka a postúpi jej pri zaplatení všetky svoje práva voči dlžníkovi (postúpenie pohľadávky). Zákonná subrogácia nastáva, ak je zaplatený dlh niekým, kto má na jeho zaplatení záujem (napr. ručiteľ za dlžníka).¹⁰¹ To znamená, že podobne ako pri cesii aj pri subrogácii je pojmovým znakom zmena v osobe veriteľa bez toho, aby tým dochádzalo k zmene obsahu tohto záväzkového právneho vzťahu. „Rovnako u cesie, ktorá je species subrogace (v širšom zmysle slova), pri subrogačnej zmene v subjekte právneho vzťahu jednotlivé práva nezanikajú, ale trvajú a trvajúce prechádzajú na novou osobu, ktorá do týchto práv vstupuje.“¹⁰²

¹⁰⁰ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1583.

¹⁰¹ http://www.akmsv.cz/pdf/E-Bulletin_c_2_2012.pdf

¹⁰² Frinta, O.: Právní úprava (ne)vstoupení ručitele do práv věřitele. Sborník příspěvku z konference Morseho olomoucké právnické dny (ed. M. Malacka). Olomouc:UP, 2006, str. 331.

V pohľade na regresný nárok sa odborná verejnosť rozchádza a výklad uvedených ustanovení spôsobuje určité problémy. Podľa Škárovej ide o tzv. zákonnú cesiu, ktorá nastáva, keď ručiteľ splní dlh a priamo zo zákona na neho prechádzajú práva veriteľa (tzv. zákonná cesia). Vzniká mu tak vlastná pohľadávka voči dlžníkovi na náhradu toho, čo za neho veriteľovi plnil.¹⁰³ S tým však nemožno bez námietok súhlasiť, a to i s poukázaním na skutočnosť, že pokiaľ by prechádzali práva pôvodného veriteľa na ručiteľa, nevznikla by ručiteľovi žiadna nová vlastná pohľadávka, a to s ohľadom na vymedzenie pojmu cesia¹⁰⁴. Naopak pokiaľ by dochádzalo k vzniku novej vlastnej pohľadávky ručiteľa nemôže ísť zas o cesiu. Osobne sa preto prikláňam k názoru Pihera, podľa ktorého ide o vzťah *sui generis* o čom svedčí aj znenie ustanovenia § 550 OZ, podľa ktorého je ručiteľ oprávnený požadovať náhradu za plnenie, nie však plnenie samotné. Plnenie vychádzajúce z pôvodného záväzkového vzťahu, ktorý bol zabezpečený ručením, je možné požadovať len počas existencie tohto vzťahu.¹⁰⁵ Podľa ustanovenia § 559 OZ dlh zaniká splnením, pričom za splnenie možno považovať aj splnenie inými osobami, teda aj ručiteľom. To ostatne hovorí aj ustanovenie § 548 a § 550 OZ.¹⁰⁶ Ako ďalej vo svojej argumentácii uvádza Pihera: „Pokiaľ by splnením dlhu nemalo dôjsť k zániku záväzku, ale len k jeho zmene, musela by byť táto skutočnosť upravená zvláštnym ustanovením v zákone alebo dohodnutá zmluvne medzi stranami. Ustanovenie § 550 OZ ale takýto charakter nemá.“¹⁰⁷

Splnením dlhu ručiteľom zaniká záväzkový vzťah medzi veriteľom a dlžníkom. Ručiteľ už nemôže do tohto vzťahu vstúpiť, a preto mu patrí len právo na náhradu zaplateného dlhu. K tomuto výkladu sa priklonil aj Najvyšší súd ČR, ktorý v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol, že pokiaľ ručiteľ splnil dlžníkov dlh, dochádza tým nielen k jeho zániku, ale aj k zániku všetkých ďalších akcesorických zabezpečovacích prostriedkov. Preto ručiteľ nadobúda právo na náhradu len proti

¹⁰³ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, komentář. H.C.Beck, Praha, 2004, str. 802.

¹⁰⁴ Cesia označuje postúpenie pohľadávky, ktorá je druhom zmeny záväzku, pri ktorom dochádza k zmene v osobe veriteľa. Podľa právneho dôvodu postúpenia je rozlišovaná cesia zmluvne dohodnutá stranami (cesia dobrovoľná) a cesia nezávislá na vôli strán (cesia nútená), v jej rámci rozlišujeme ďalej cesiu vznikajúcu priamo zo zákona (cessio ex lege) a cesiu založenú na rozhodnutí súdu (cessio iudicialia).

¹⁰⁵ Pihera, V.: Vzťah dlužníka a věřitele. Právní rádce, č. 3, 2000, str. 33.

¹⁰⁶ §548 OZ ručitel je povinný dlh splniť.; § 550 OZ ručitel, který splnil dlh..

¹⁰⁷ Pihera, V.: Vzťah dlužníka a věřitele. Právní rádce, č. 3, 2000, str. 33

dlžníkovi a nie ďalšie práva, ktoré mal veriteľ proti iným osobám.¹⁰⁸ Týmto okamžikom vzniká ručiteľovi ex lege proti dlžníkovi vlastný (nový) nárok na náhradu toho, čo plnil veriteľovi. Ručiteľ nadobúda (ex lege) práva, ktoré mal veriteľ voči dlžníkovi, teda len voči dlžníkovi, nie práva, ktoré mal veriteľ voči iným osobám. Ručiteľ sa môže domáhať náhrady až dodatočne, t.j. až potom, keď sám splnil. Splatnosť ručiteľovej pohľadávky voči dlžníkovi nie je stanovená. Pokiaľ sa nedohodli inak, je dlžník povinný plniť prvý deň po tom, ako ho ručiteľ k plneniu vyzval (§ 563 OZ).

Autori nového Občianskeho zákoníku si zcela zrejme uvedomovali výše uvedenú rozporuplnosť ako aj nepochopiteľný a ničím neodôvodnený odklon oboch súkromnoprávných kódexov. Nová právna úprava sa inšpirovala nemeckým BGB a zjednotila pravidlo subrogácie vo všeobecných ustanoveniach o záväzkoch v § 1937, ktorý subrogáciu jasne formuluje vychádzajúc z ustanovení Obchodného zákoníka. Podľa novej úpravy „splnením dlhu vstupuje tato osoba do práv veriteľa a má právo, aby jej dlžník vyrovnal, čo za neho plnila. Pohľadávka veriteľa na ňu prechádza vrátane príslušenstva, zabezpečenia a ďalších práv s pohľadávkou spojených. Veriteľ vydá tomu, kto za dlžníka plnil, potrebné doklady o pohľadávke a zdelí mu všetko, čo je k uplatneniu pohľadávky potrebné.“ Z uvedeného je zřejmé, že splnením dlhu vstupuje tretia osoba automaticky do práv veriteľa, vrátane zabezpečenia a všetkých práv spojených s pohľadávkou. Na rozdiel od Obchodného zákoníku, ktorý subrogáciu konštruuje ako prechod pohľadávky priamo zo zákona, čo plne nezodpovedá povahe veci, pretože osoba, ktorá plnila za dlžníka tak mohla učiniť aj s darovacím úmyslom, nová právna úprava tzv. zákonnej cesie sa zachováva len pre prípady, kedy za dlžníka plnil ten, kto jeho dlh zabezpečil ako ručiteľ, zástavný dlžník alebo iným obdobným spôsobom.¹⁰⁹

Súdna prax sa zaoberala otázkou splnenia dlhu ručiteľom a bezdôvodného obohatenia vyplývajúceho z ustanovenia § 541 OZ a naň nadväzujúceho ustanovenie § 454 OZ. Najvyšší súd ČR v týchto prípadoch konštatoval, že ručiteľ plnil za dlžníka na základe právnej povinnosti, ktorá mu vyplýva z ručiteľského záväzku, a preto pri uplatňovaní ručiteľovho nároku nemožno posudzovať ako nárok na vydanie

¹⁰⁸ Napr. Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 9. júla 2005, sp.zn. 29 Odo 563/2003.

¹⁰⁹ Eliáš, K. a kol.: Nový Občianský zákoník s aktualizovanou dôvodovou správou a rejstříkem. Ostrava, Sagit, 2012, str. 774.

bezdôvodného obohatenia.¹¹⁰ Riešenie tejto otázky je významné predovšetkým z hľadiska otázky premlčania ručiteľovho nároku. Keďže nejde o bezdôvodné obohatenie právo ručiteľa na náhradu sa premlčuje vo všeobecnej trojročnej premlčacej lehote, ktorá začína bežať odo dňa, kedy uspokojil pohľadávku veriteľa.

Rozsah nároku ručiteľa je daný rozsahom nároku veriteľa voči dlžníkovi a tým, čo v rámci tohto nároku ručiteľ za dlžníka plnil. Pre výšku náhrady je rozhodujúci rozsah, v akom mal ručiteľ uspokojiť veriteľovu pohľadávku v dobe, kedy bol povinný plniť namiesto dlžníka. Súčasťou náhrady za plnenie nie sú náklady trov konania, ktoré vznikli ručiteľovi zo sporu, príp. pri výkone rozhodnutia, pretože tieto náklady nie sú plnením, ktoré by poskytol za dlžníka. Rovnako sa medzi náklady nezahŕňajú ani náklady za úroky o zmeškaniach, pokiaľ ručiteľ sám nesplnil včas.¹¹¹ Dlžník môže proti ručiteľovi uplatniť všetky námietky, ktoré by mohol uplatniť voči veriteľovi.

„Pokiaľ ručiteľ poskytol ručenie za solidárny dlh viacerých dlžníkov a dlh alebo jeho časť splnil, je oprávnený požadovať celú náhradu za poskytnuté plnenie po ktoromkoľvek z dlžníkov, a to bez ohľadu na to, či sa zaviazal plniť za všetkých spoludlžníkov alebo len za jedného z nich.“¹¹²

Ak ručiteľ zabezpečil ručením len časť záväzku, vzniká mu záväzok len v rozsahu, ktorý vyplýva z jeho ručiteľského prehlásenia. Pokiaľ dôjde k čiastočnému splneniu záväzku, rozsah ručenia sa neznižuje, ak záväzok zostáva nesplnený do výšky v akej je zabezpečený ručením. Naopak v prípade, že záväzok vo výške 100.000 Kč by bol zabezpečený ručením do výšky 50.000 Kč a dlžník by splnil 70.000 Kč. V takom prípade by sa ručenie znížilo na čiastku 30.000 Kč. Uvedený princíp úpravy prebral tiež nový Občanský zákoník, podľa ktorého pri čiastočnej úhrade dlhu zabezpečeného ručením, sa záväzok ručiteľa neznižuje, pokiaľ neuhradená časť záväzku aj naďalej presahuje výšku záväzku zabezpečenej ručením. (§ 2020 NOZ).

Ručiteľ je však povinný plniť veriteľovi bez ohľadu na to, či je následný nárok na náhradu plnenia proti dlžníkovi bude uspokojený. Podľa Škárovej sú vo vzťahu

¹¹⁰ Zo správy o zhodnotení úrovne rozhodovania súdov SSR vo veciach zodpovednosti za neoprávnený majetkový prospech podľa § 451 a nasl. OZ prejednanej a schválenej občianskoprávnym kolégiom Najvyššieho súdu SSR zo dňa 21. decembra 1978, sp.zn. Cpj 37/78.

¹¹¹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR z dňa 14. apríla 1930, sp.zn. Rv II 274/29.

¹¹² Lavický, P.: Solidární závazky. C.H.Beck, Praha, 2004, str. 58.

k veriteľovi bez právneho významu jeho námietky, že dlžník nie je a nebude už schopný mu poskytnúť náhradu za plnenie.¹¹³

3.6. Zánik ručenia

V tejto kapitole sa budem zaoberať spôsobmi zániku ručenia. Zánik ručenia nastáva na základe rôznych právnych skutočností. Môže zaniknúť buď:

- 1) v dôsledku právneho úkonu ručiteľa alebo
- 2) nezávisle od vôle ručiteľa alebo
- 3) na základe právnej udalosti.

3.6.1. Zánik ručenia v dôsledku právneho úkonu ručiteľa

Zániku ručenia v dôsledku právneho úkonu ručiteľa sme sa podrobnejšie venovali pri jednotlivých oprávneniach ručiteľa v prechádzajúcej kapitole. Poďme si teda len zhrnúť v akých prípadoch dochádza k zániku ručenia v dôsledku právneho úkonu ručiteľa.

Najčastejším spôsobom zániku ručenia v dôsledku právneho úkonu ručiteľa je prípad, keď ručiteľ splní záväzok namiesto dlžníka v zmysle ustanovenia § 548 OZ. V tomto prípade dochádza k naplneniu podstaty uhradzovacej funkcie ručenia, keď veriteľova pohľadávka je uspokojená z majetku ručiteľa v prípade, že nebola riadne a včas uspokojená dlžníkom. Ručiteľ má možnosť splniť za dlžníka nielen celý záväzok, ale aj len jeho časť, ktorú dlžník na výzvu veriteľa nesplnil, pokiaľ čiastočné plnenie neodporuje dohode strán alebo povahe, resp. účelu záväzku (§ 566 OZ). Okrem toho môže na splnenie svojej povinnosti, napríklad v prípade neprítomnosti veriteľa alebo kvôli omeškaniu veriteľa, alebo keď nie je veriteľ známy, využiť inštitút úradnej úschovy (§ 568 OZ).

Druhým prípadom zániku ručenia je situácia, keď ručiteľ uplatní námietky, ktoré by mal proti veriteľovi dlžník (§ 458 odst. 2 OZ). Ak by námietky ručiteľa boli relevantné, spôsobia zánik hlavného záväzku a keďže ručenie je akcesorickým

¹¹³ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, komentář. H.C.Beck, Praha, 2004, str. 800.

záväzkom, spolu s hlavným záväzkom zanikne aj ručenie. Klasicky prichádza do úvahy napr. námietka premlčania pohľadávky, ale do úvahy prichádza aj námietka neplatnosti hlavného záväzku alebo odpustenie dlhu veriteľom atď.

Ďalšími spôsobmi zániku sú prípady, keď ručiteľ odoprie plnenie podľa ustanovenia § 549 OZ alebo ak ručiteľ odoprel súhlas so zmenou v osobe dlžníka pri prevzatí dlhu (§ 532 OZ), alebo ak na prevzatie dlhu, za ktorý ručí, neprivolil pretože ho o to nikto nepožiadala. Pokiaľ ručiteľ vo svojom ručiteľskom prehlásení obmedzil ručenie na dobu určitú, zanikne ručenie uplynutím doby, na ktorú bol ručiteľský záväzok dohodnutý.

3.6.2. Zánik ručenia nezávisle od vôle ručiteľa

Z akcesorickej povahy ručiteľského záväzku okrem iného vyplýva, že zaniká najneskôr so zánikom hlavného zabezpečeného záväzku. Zánik hlavného záväzku môže nastať zo všeobecných dôvodov zániku záväzkov, napr. splnením dlhu dlžníkom (§ 559 OZ), odpustením dlhu veriteľom (§ 574 OZ), započítaním (§ 580 OZ) a pod. Najčastejšie ručenie zaniká splnením dlhu dlžníkom samotným, pričom dlžník, rovnako ako v predchádzajúcom prípade ručiteľ, môže splniť svoju povinnosť zložením plnenia do úradnej úschovy (§ 568 OZ). „V niektorých prípadoch je však akcesorita ručenia potlačená a tento zabezpečovací inštrument teda môže pretrvať i zánik hlavného záväzku.“¹¹⁴ Tak je tomu pri kumulatívnej novácii podľa ustanovenia § 516 odst. 3 OZ a pri privatívnej novácii podľa ustanovenia § 572 odst. 1 OZ.

Pri kumulatívnej novácii trvá zabezpečenie záväzku aj naďalej. Pokiaľ dôjde k zmene obsahu záväzku dohodou medzi veriteľom a dlžníkom bez súhlasu ručiteľa, môže ručiteľ namietat' proti veriteľovi všetko, čo mohol namietat', keby k dohode nebolo došlo. Na ďalšiu existenciu ručenia nemá vplyv ani privatívna novácia (dohoda o zriadení nového záväzku). Podľa ustanovenia § 572 odst. 1 OZ ručenie a zástavné právo zabezpečujúce zaniknutý záväzok, zabezpečujú aj záväzok, ktorý nahradzuje záväzok pôvodný. Ak však ručiteľ alebo osoby, voči ktorým môžu byť uvedené práva uplatnené, neprejavia súhlas s tým, aby bol zabezpečený nový záväzok, trvá

¹¹⁴ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1577.

zabezpečenie len v rozsahu pôvodného záväzku a všetky námietky proti doterajšiemu záväzku zostávajú zachované.

Okrem vyššie uvedených prípadov, môže nastať zmena aj v subjekte veriteľa. Jedná sa o postúpenie pohľadávky, kde namiesto pôvodného veriteľa nastupuje nový veriteľ. Táto zmena sa môže uskutočniť aj bez súhlasu dlžníka na základe písomnej zmluvy (§524a nasl. OZ). Zákon možnosť takejto zmeny nezabudol a v ustanovení § 528 odst. 1 OZ stanovil, že ak je splnenie postupovanej pohľadávky zabezpečené zástavným právom, ručením alebo iným spôsobom, je postupiteľ povinný o postúpení pohľadávky podať správu osobe, ktorá zabezpečenie záväzku poskytla.

K zániku ručiteľského záväzku nezávisle od vôle ručiteľa môže dôjsť aj vtedy, ak by práva veriteľa a povinnosť ručiteľa splynuli v jednej osobe napr. ak by sa ručiteľ stal dedičom veriteľa. V takom prípade síce ručenie zaniká, ale nezaniká hlavný záväzok dlžníka. K zániku ručenia bez vplyvu na hlavný záväzok dochádza aj v prípade, že sa ručiteľ stane dlžníkom pohľadávky, za ktorú sa predtým sám zaručil.

3.6.3. Zánik ručenia na základe právnej udalosti

Fiala v prípade smrti ručiteľa rozlišuje dve situácie, ktoré môžu nastať¹¹⁵. Pokiaľ ručiteľovi vznikla za jeho života povinnosť splniť dlh namiesto dlžníka, prechádza dlh na dedičov, pokiaľ nebolo dojednané niečo iné. Pokiaľ však ručiteľovi za jeho života nevznikla povinnosť splniť dlh za dlžníka, ručiteľský záväzok zaniká, keďže ručiteľský záväzok nie je sám o sebe dlhom a ručiteľ nie je dlžníkom. Zákon upravuje len prechod dlhov a v tomto prípade o dlh nejde.

Iná situácia je v prípade smrti dlžníka. Smrť dlžníka nemá vplyv na záväzok ručiteľa voči veriteľovi, lebo ručiteľský záväzok sa neviaže na osobu dlžníka, ale na pohľadávku. To ostatne vyplýva aj z toho, že dlžník nie je stranou ručiteľskej dohody. V tomto zmysle sa vyjadrila judikatúra Najvyššieho súdu ČR, podľa ktorej na záväzok ručiteľa voči veriteľovi nemá vplyv ani smrť dlžníka; ručiteľ tu nemôže proti veriteľovi uplatňovať námietku, že dedičia dlžníka zodpovedajú za jeho dlhy len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva.¹¹⁶ Ako sa ďalej uvádza v odôvodnení tohto rozhodnutia

¹¹⁵ Fiala, Kindl a kol.: Občiansky zákoník, komentár. Praha, Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, str. 1011.

¹¹⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. januára 1973, sp. zn. 1 Cz 78/72.

ustanovenie § 470 OZ je špeciálnym ustanovením, ktoré obmedzuje zodpovednosť dedičov dlžníka a len tí môžu uplatniť voči veriteľovi obmedzenú zodpovednosť. Námietku dediča, že zodpovedá za dlh len v rozsahu danom týmto ustanovením, nemožno považovať za námietku v zmysle § 548 odst. 2 OZ, podľa ktorého ručiteľ môže proti veriteľovi uplatniť všetky námietky, ktoré by mal proti veriteľovi dlžník, keďže nejde o námietku vyplývajúcu z postavenia dlžníka. Ručiteľ by však v takomto prípade mohol poukázať na ustanovenie § 549 OZ a odmietnuť veriteľovi plniť, z dôvodu že veriteľ včas za života dlžníka neuplatnil svoju pohľadávku a zavinil, že po smrti dlžníka nemôže byť jeho pohľadávka plne uspokojená dedičmi dlžníka.

3.7. Súdne vymáhanie

Zo subsidiárnej povahy ručenia vyplýva povinnosť ručiteľa plniť veriteľovu pohľadávku, až po tom ako veriteľ na plnenie vyzval dlžníka.¹¹⁷ Na zamedzenie sporov zákon ukladá veriteľovi povinnosť urobiť výzvu v písomnej forme. To znamená, že ručiteľ nie je povinný plniť veriteľovi bez doručenia písomnej výzvy dlžníkovi a pred uplynutím primeranej doby na plnenie. Keďže podstata ručenia ako zabezpečovacieho prostriedku spočíva v plnení záväzkov v prípade, keď z nejakého dôvodu nemôže plniť dlžník, nie je potrebné, aby veriteľ svoju pohľadávku proti dlžníkovi uplatnil najprv na súde alebo ju vymáhal výkonom rozhodnutia.

Podľa súdnej praxe písomná výzva dlžníkovi (hmotnoprávny úkon) na splnenie splatného záväzku, ktorá je predpokladom na vymáhanie záväzku od ručiteľa, môže byť obsiahnutá aj v žalobe, ktorou sa veriteľ domáha od dlžníka zaplatenia dlžnej sumy.¹¹⁸ Zákon nevyklučuje, aby žaloba bola podaná proti dlžníkovi a proti ručiteľovi zároveň. To potvrdzuje aj Najvyšší súd ČR, podľa ktorého veriteľ sa môže domáhať splnenia dlhu jednak proti dlžníkovi, ktorý sa existenciou ručiteľského záväzku svojej povinnosti nijak nezbavil, a ďalej aj proti ručiteľovi. Tomu nebráni ani skutočnosť, že nejde o záväzok solidárneho charakteru a je teda nemožné súdnym rozhodnutím vysloviť povinnosť oboch žalovaných zaplatiť dlh spoločne a nerozdielne.¹¹⁹ Judikatúra sa

¹¹⁷ Bližšie o otázke výzvy veriteľa viď 3.3.2 Subsidiarita ručenia a výzva veriteľa

¹¹⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. januára 2005, sp. zn. 29 do 583/2004.

¹¹⁹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 27. júla 1967, sp. zn. 4 Cz 78/67.

zaoberala aj otázkou, keď už prebieha konanie medzi veriteľom a dlžníkom a možnosť zahájiť ďalšie konanie medzi veriteľom a ručiteľom na splnenie toho istého dlhu. Podľa uznesenia Najvyššieho súdu ČR konanie o splnenie dlhu medzi veriteľom a dlžníkom nezakladá prekážku tzv. litispendencie (prekážku začatej veci podľa § 83 OSŘ) pre konanie o splnenie toho istého dlhu medzi veriteľom a ručiteľom dlžníka.¹²⁰ V takomto prípade má každý zo žalovaných v konaní postavenie samostatného spoločníka (§ 91 odst. 1 OSŘ) a nevzniká medzi nimi pasívna solidarita (§ 511 OZ).

Veriteľ je za podmienok uvedených v ustanovení § 42a OZ oprávnený odporovať nielen právnym úkonom, ktoré urobil dlžník, ale aj právnym úkonom ručiteľa a ďalších osôb, ktoré sú z dôvodu akcesorickej a subsidiárnej povinnosti zákonom zaviazané (najmä z titulu zabezpečenia záväzkov) uspokojiť pohľadávku veriteľa.¹²¹

Keďže sa jedná o dva samostatné záväzky dlžníka ručiteľa k úhrade toho istého dlhu, musí sa to pri formulácii žalobného návrhu procesne zohľadniť, tak aby bol návrh dostatočne jasný a určitý a aby bolo zrejmé, aký podiel dlhu sa voči každému zo žalovaných uplatňuje. K tejto otázke sa Najvyšší súd ČR vyjadril takto: „Nevyhnutnou náležitosťou návrh na vydanie platobného rozkazu je skutkové zdôvodnenie týmto návrhom uplatňovaného nároku. Ak návrh smeruje k vydaniu platobného rozkazu proti dvom alebo viacerým odporcom, musí byť z jeho obsahu zrejmé, aký podiel na celkovom nároku voči každému z odporcov uplatňuje, alebo či ide o povinnosť spoločnú a nerozdielnú, prípadne či ide o nárok uplatňovaný proti dlžníkovi a ručiteľovi.“¹²²

Keďže vzájomné vzťahy dlžníka a ručiteľa voči veriteľovi sú určené v § 548 odst. 1 OZ odchyľne od zásady deliteľnosti záväzkov, musí túto povahu rešpektovať aj výrok súdneho rozhodnutia. Česká judikatúra sa k tejto veci postavila nasledovne. „Vo výroku rozsudku, ktorý ukladá povinnosť dlžníkovi a ručiteľovi zaplatiť pohľadávku tomu istému veriteľovi, u každej z nich však zo samostatného právneho dôvodu, je potrebné vyjadriť okrem iného aj povahu záväzku, najmä z toho hľadiska, či sú dlžník a ručiteľ povinný každý plniť celú pohľadávku a či splnením pohľadávky jedným z nich zanikne povinnosť druhého. Veriteľ nemôže dostať to isté plnenie dvakrát, aj od dlžníka, ako aj

¹²⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27. júla 2000, sp.zn. 20 Cdo 723/2000 a uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. mája 2003, sp.zn. 33 Odo 202/2002.

¹²¹ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 1. septembra 2006, sp. zn. 30 cdo 461/2006.

¹²² Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. januára 1975, sp. zn. 3 Cz 5/75.

od ručiteľa. Preto vo výroku rozsudku musí byť povinnosť splniť dlh vyjadrená takým spôsobom, aby to plne zodpovedalo vzťahu dlžníka a ručiteľa, ako aj vzťahu týchto dvoch zaviazaných voči veriteľovi. Vzhľadom na zvláštnu povahu ručenia a na povahu právneho vzťahu medzi veriteľom a dlžníkom je potrebné považovať za vecne správny výrok rozsudku o žalobe veriteľa proti dlžníkovi a ručiteľovi v tom znení, že „žalovaní sú povinní zaplatiť žalobcovi“ istinu s príslušenstvom v stanovenej lehote s tým, že „plnením jedného zo žalovaných zaniká v rozsahu splnenia povinnosť druhého žalovaného“. Takýto výrok rozsudku bráni tomu, aby veriteľ mohol dosiahnuť to isté plnenie dvakrát. Zároveň odstraňuje pochybnosti, ktoré by inak mohli nastať pri výkone rozhodnutia, lebo takto už v základnom konaní o veci samej sa riešia hmotnoprávne otázky základu výroku.“¹²³

Najvyšší súd ČR sa v nadväznosti na vyššie uvedené rozhodnutia detailnejšie venoval aj otázke výkonu súdneho rozhodnutia proti dlžníkovi a ručiteľovi pri zrážkach zo mzdy a konštatoval, že v prípade výkonu rozhodnutia zrážkami zo mzdy podľa vykonateľného rozhodnutia ukladajúceho splnenie povinnosti dlžníkovi a aj ručiteľovi, súd koná samostatne voči každému z týchto povinných a zakladá tiež každému z nich vlastný spis.¹²⁴

¹²³ Stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČSSR zo dňa 30. septembra 1974, sp.zn. Cpjf 62/73.

¹²⁴ Stanovisko Najvyššieho súdu SR zo dňa 26. augusta 1987, sp. zn. Cpj 47/87.

4. Dohoda o zrážkach zo mzdy a iných príjmov

Ako jeden ďalších spôsobov zabezpečenia záväzkov v občianskoprávných vzťahoch je dohoda o zrážkach mzdy a iných príjmov. Tento právny inštitút bol zavedený do občianskeho práva spolu s účinnosťou zákona č. 40/1964 Sb., teda súčasného Občianskeho zákoníka. Okrem Občianskeho zákoníka túto dohodu upravuje tiež Zákonník práce, kde sa tejto problematike venuje oveľa viac priestoru oproti komentovaným ustanoveniam Občianskeho zákoníka. Inštitút dohody o zrážkach zo mzdy zostal v Občianskom zákoníku zachovaný aj po rozsiahlej novele zákona po roku 1989. Text pôvodného ustanovenia sa za celú dobu prakticky nezmenil, je až zbytočne stručný, čomu zodpovedá v podstate nezmenená a ustálená judikatúra súdov. Tento zabezpečovací inštitút sa v praxi vžil a slúži predovšetkým k zabezpečeniu dlhov osôb zamestnaných v pracovnoprávnom pomere. Až do poslednej novely tohto ustanovenia využívali uvedený prostriedok zabezpečenia najmä spoločnosti špecializujúce sa na poskytovanie úverov na nákup spotrebného tovaru. Zákomom č. 264/2007 Sb. však došlo k výraznej zmene tohto ustanovenia, keď sa obmedzila možnosť dojednávať dohody o zrážkach zo mzdy len za účelom zabezpečenia záväzkov z titulu platenia výživného podľa ustanovenia § 85 a násl. zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodine, poprípade ďalších záväzkov, o ktorých to stanoví zákon. Touto novelou získal uvedený právny inštitút svoj praktický efekt predovšetkým pri zabezpečovaní pohľadávok na výživné. To znamená, že ak si strany dohodou o zrážkach zo mzdy zabezpečia inú než právnym predpisom určenú pohľadávku, pôjde o dohodu absolútne neplatnú.

Dohoda o zrážkach zo mzdy a iných príjmov sa od ostatných zabezpečovacích prostriedkov líši tým, nemá povahu subsidiárneho vzťahu, ale je súčasťou hlavného záväzku, v rámci ktorého vymedzuje spôsob splácania dlhu. Slúži nielen na zabezpečenie pohľadávok, ale aj na uspokojenie veriteľovej pohľadávky. Je však spôsobilým prostriedkom zabezpečenia len peňažitých záväzkov. Pri dohode o zrážkach zo mzdy nejde o zabezpečenie veriteľovej pohľadávky pre prípad, že ju sám dlžník neuspokojí, ako je to napr. pri ručení, ale dlžník zabezpečuje pohľadávku svojho veriteľa tým spôsobom, že dáva súhlas k tomu, aby sa pohľadávka veriteľa postupne uspokojovala zrážkami z jeho mzdy, ktoré s veriteľom dohodol a ktoré vykonáva platiteľ mzdy. Súčasnú konštrukciu tohto ustanovenia kritizuje viacero autorov

komentárov ako Občanského zákoníka, tak aj Zákoníka práce. Napríklad podľa Eliáša toto ustanovenie dovoľuje dvom súkromnoprávnym subjektom, ktorými sú dlžník (väčšinou zamestnanec) a veriteľ, aby autoritatívne zasahovali do práv a povinností tretej osoby (zamestnávateľa) – rovnako subjektu súkromného práva, a to bez jeho súhlasu či dokonca proti jeho súhlasu. Ide teda o konštrukciu v súkromnom práve prinajmenšom netypickú.¹²⁵

4.1. Predpoklady platnosti dohody o zrážkach zo mzdy a iných príjmov

Keďže inštitút dohody o zrážkach zo mzdy slúži na zabezpečenie pohľadávky, tak aj k jej postupnému uspokojovaniu, aj v tomto prípade platí princíp akcesority záväzkov. To znamená, že pokiaľ by hlavný záväzok bol neplatný, príp. by vôbec nevznikol, bola by neplatná aj dohoda o zrážkach zo mzdy, ktorá má hlavný záväzok zabezpečovať.

Uspokojenie pohľadávky dohodou o zrážkach zo mzdy sa zabezpečuje formou písomnej dohody medzi dlžníkom a veriteľom¹²⁶. Pokiaľ dohoda nemá písomnú formu, je absolútne neplatná, a to aj v prípade, že primárny záväzok bol dohodnutý ústne. Rovnako dohoda môže byť menená alebo zrušená len písomne (§ 40 OZ). Dohoda môže byť uzavretá aj súdnym zmluvným v súlade s ustanovením § 69 a § 99 OSŘ¹²⁷.

Aj napriek uzavretej dohode o zrážkach zo mzdy je však dlžník oprávnený poskytnúť plnenie priamo veriteľovi. Naproti tomu nie je veriteľ oprávnený požadovať plnenie priamo na dlžníkovi mimo plnenia poskytované zrážkami zo mzdy alebo iných príjmov. Keďže uzavretím tejto dohody je upravený rovno aj spôsob postupného splácania pohľadávky, veriteľ nemá dôvod domáhať sa po dlžníkovi, aby poskytoval platby mimo plnenie poskytované zrážkami zo mzdy.

¹²⁵ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1585.

¹²⁶ Pre túto dohodu platia takisto všeobecné ustanovenia o právnych úkonoch § 34 a nasl. OZ

¹²⁷ Stanovisko Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 23. novembra 1967, sp. zn. Prz 36/67.

4.1.1. Subjekty

Ustanovenie § 551 odst. 1 OZ uvádza, že subjektmi dohody sú veriteľ a dlžník. Veriteľom môže byť akákoľvek fyzická alebo právnická osoba. Z povahy tohto zabezpečovacieho prostriedku však vyplýva, že dlžníkom môže byť len osoba fyzická, ktorá má nárok na mzdu alebo iný príjem. „Jedná sa prostriedok zabezpečenia, ktorý podľa znenia zákona poskytuje vždy len obligačný dlžník a nie aj osoba odlišná od dlžníka. V takýchto prípadoch hovoríme o obligatórnej identite dlžníka a osoby poskytujúcej zabezpečenie.“¹²⁸ Pojmovým znakom tejto dohody je, že ju vždy uzatvára dlžník sám a vždy na zabezpečenie svojho vlastného dlhu.

Na strane dlžníka môže byť samozrejme aj viac subjektov. V takom prípade je potrebné rozlišovať o aký vzťah medzi spoludlžníkmi ide. U spoločne a nerozdielne zaviazaných dlžníkoch (solidárnych) môže byť dohoda uzavretá len jedným zo spoludlžníkov, a to bude mať za následok zabezpečenie záväzku v celom rozsahu. Naopak u dielčích dlžníkoch bude uzavretie dohody mať vplyv len na tú časť záväzku, ktorá na tohto konkrétneho dlžníka pripadá. U nedeliteľných záväzkoch, ktoré je možné splniť len spoločnou činnosťou všetkých zaviazaných, by však uzavretie takejto dohody malo vplyv na celý záväzok (tzv. objektívny účinok).

Ako zmluvná strana nikdy nevystupuje samotný platiteľ mzdy. To znamená, že dohoda platiteľa mzdy síce zaväzuje, ale on sám nevystupuje ako zmluvná strana a nemôže s touto dohodou vysloviť súhlas, príp. s ňou nesúhlasiť. A práve v tomto bode dochádza k častej kritike tohto zabezpečovacieho inštitútu zo strany autorov komentovanej literatúry¹²⁹. Autori namietajú predovšetkým, že chovanie účastníkov záväzkových vzťahov založením dohody o zrážkach zo mzdy a iných príjmov predstavuje výrazný verejnoprávny zásah do sféry súkromného práva a vykazuje znaky porušovania princípu rovného právneho postavenia subjektov súkromného práva. Veriteľ, dlžník, ale aj platiteľ mzdy vystupujú ako subjekty súkromného práva. Jednou zo základných zásad súkromného práva je zásada rovnosti účastníkov. Normatívne je vyjadrená v ustanovení § 2 odst. 2 OZ a predstavuje jedno z kritérií, ktoré odlišujú

¹²⁸ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1588.

¹²⁹ Srov. napr. Tegl. P.: Je ustanovení § 551 občanského zákoníku protiústavní? Právní fórum, č. 1, 2006, str. 16 a násl.

verejné právo od súkromného. Zatiaľ čo vo verejnom práve vystupujú subjekty vo vzťahu nadriadenosti a podriadenosti, pre súkromné právo je naopak typická rovnosť subjektov. Konkrétnym premietnutím zásady rovnosti účastníkov do zmluvných vzťahov je zásada zmluvnej slobody zmluvných strán. To znamená, že zmluvné strany sa môžu slobodne rozhodnúť, či zmluvu uzatvoria, s kým ju uzatvoria, za akých podmienok apod. Ostatne táto sloboda je jednou zo všeobecných zásad Listiny základných práv a slobôd. Zo zásady rovnosti účastníkov súkromnoprávných vzťahov tiež vyplýva, že žiadny zo subjektov nemôže jednostranne, t.j. bez súhlasu druhého subjektu, nikomu uložiť povinnosti ani zakladať práva. Tento postup však súčasné znenie Občanského zákoníku umožňuje. „Tým, že ustanovenie § 551 OZ dovoľuje osobám súkromného práva, aby uzatvárali bez súhlasu tretej osoby (zamestnávateľa) dohody o zrážkach zo mzdy a iných príjmov a následne stanoví povinnosť zamestnávateľa (rovnako subjektu súkromného práva) na základe takto uzavretej dohody postupovať bez toho, aby mal možnosť s predloženou dohodou súhlasiť alebo nie, je zasahovanie do základného princípu súkromného práva a do Listinou zaručenej zásady rovného právneho postavenia účastníkov súkromnoprávných vzťahov. Osoby, ktoré uzatvoria dohodu o zrážkach zo mzdy nie sú v nadriadennom právnom postavení voči zamestnávateľovi (platiteľovi mzdy), a preto by nemali mať možnosť ho jednostranne zaväzovať k určitému chovaniu.“¹³⁰ Tégl zachádza vo svojich úvahách ešte ďalej, keď prirovnáva dohodu o zrážkach zo mzdy a iných príjmov vo svojej podstate k ručeniu a poukazuje na to, že takúto dohodu možno označiť za dohodu (zmluvu) uzatváranú v neprospech tretieho, ktorú však český právny poriadok neumožňuje.¹³¹

V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť aj s odlišným názorom. Napríklad Šubrt vo svojom článku popiera základný princíp súkromného práva a umožňuje autoritatívne uložiť platiteľovi mzdy povinnosť ďalším subjektom súkromného práva, keď tvrdí, že „zákon u trojuholníku zamestnanec (dlžník) – veriteľ – zamestnávateľ (platiteľ mzdy) vychádza z toho, že relevantná je dohoda prvých dvoch, ktorú potom platiteľ mzdy realizuje.“¹³²

¹³⁰ Tégl. P.: Je ustanovení § 551 občanského zákoníku protiústavní? Právní fórum, č. 1, 2006, str. 19.

¹³¹ Srov. Tégl. P.: Je ustanovení § 551 občanského zákoníku protiústavní? Právní fórum, č. 1, 2006, str. 19 a násl.

¹³² Šubrt, B.: Dohody o srážkách ze mzdy – právní a věcný problém. Práce a mzda, č. 10, 2001, str. 17.

S protichodným názorom sa môžeme stretnúť aj v prípade samotnej identifikácie platiteľa mzdy. Niektorí autori v komentovanej literatúre uvádzajú, že „v prípade dohody o zrážkach zo mzdy sa veriteľ dostáva do majetkovoprávneho styku s ďalším subjektom, ktorý nie je priamym účastníkom dohody, t.j. platiteľom mzdy. Preto v dohode musí byť platiteľ mzdy náležite identifikovaný. Presné označenie platiteľa mzdy je potrebné už z toho dôvodu, že platiteľ mzdy musí mať spoľahlivý doklad o tom, že zrážky vykonáva oprávnene.“¹³³ Naproti tomu ďalší zastávajú názor, ktorý je podľa môjho názoru logickejší, keďže dohoda sa môže vzťahovať a zaväzovať aj každého ďalšieho platiteľa mzdy, že platiteľ mzdy nemusí byť v dohode individualizovaný. Keby však aj bol individualizovaný platiteľ mzdy nevyklučuje to, aby sa dohoda vzťahovala na ďalšieho platiteľa mzdy (pokiaľ by nebolo v dohode uvedené niečo iné).¹³⁴

Výše uvedenú názorovú rozporuplnosť čiastočne odstraňuje nový Občiansky zákoník, ktorý vychádza zo súčasnej právnej úpravy obsiahnutej v Občianskom zákoníku a Zákoníku práce (§246). Autori nového zákoníku sa rozhodli tento inštitút ponechať predovšetkým zo zreteľom k praktickej potrebe a vhodnosti, najmä preto, že v českom prostredí je bežne využívaný k zabezpečeniu a plateniu pohľadávok na výživné.¹³⁵ Na rozdiel o súčasnej úpravy sa nový Občiansky zákoník snaží vysporiadať práve s problémami postavenia jednotlivých subjektov dohody o zrážkach zo mzdy, predovšetkým zamestnávateľa, kedy berie väčší zreteľ na jeho ochranu, najmä pokiaľ ide o neprimerane vysoké náklady spojené s poukazovaním zrážok zo mzdy na účet dlžníkovho veriteľa. Pričom nejde len o náklady týkajúce sa bankových poplatkov za prevody, ale je potrebné zohľadniť aj zvýšené náklady na pracovníkov mzdovej účtárne, ktorým narastá celkový objem práce rozúčtovaním dlžníkovej mzdy a jej rozosielením na viaceré účty s čím súvisí predlžovanie času nutnému k prevedeniu jednotlivých operácií. Nová právna úprava už v súlade s princípmi autonómie vôle zmluvných strán podmieňuje použitie inštitútu dohody o zrážkach zo mzdy súhlasom zamestnávateľa, pokiaľ nejde o zrážky na uspokojenie práva zamestnávateľa. Novo sa

¹³³ Fekete, I.: Občiansky zákoník, komentár. Bratislava, vydal: Ing. Miroslav Mračko, 2007, str.606. zrov. tiež Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo. Praha, ASPI, 2003, str.202.

¹³⁴ Rubeš, J.: Střed dohod o srážkách ze mzdy se srážkami podle výkonu rozhodnutí. Socialistická zákonost, č. 2, 1967, str.112.

¹³⁵ Eliáš, K. a kol.: Nový občiansky zákoník s aktualizovanou duvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava, Sagit, 2012, str. 801.

taktiež zakotvuje, že v prípade jednej dohody o zrážkach zo mzdy nesie náklady spojené so zrážkami platiteľ mzdy či obdobného plnenia. Pokiaľ však dôjde k vzniku viacerých dohôd o zrážkach zo mzdy, tj. dvoch a viac, náklady spojené s ich administráciou si už nesie dlžník sám.

4.1.2. Predmet a obsah dohody o zrážkach zo mzdy alebo iných príjmov

Ako vyplýva už zo samotného názvu tohto zabezpečovacieho inštitútu predmetom dohody je mzda alebo iný príjem, s ktorým sa pri výkone rozhodnutia nakladá ako so mzdou. Zákon teda rozoznáva:

- a) nárok na dlžníkovu mzdu, ktorý prislúcha zamestnancovi podľa Zakoníka práce
- b) nárok na iné príjmy dlžníka v súlade s ustanovením § 299 OSŘ. Za tieto príjmy sa považujú napríklad pracovná odmena členovi družstva, príjmy, ktoré nahrádzajú odmenu za prácu, najmä dôchodky zo sociálneho zabezpečenie (nie však výchovné a zvýšenie dôchodku pre bezmocnosť), nemocenské, peňažitá pomoc v materstve, štipendiá, náhrada za stratu zárobku, náhrada nákladov na výživu pozostalých, atď.

Podľa § 551 odst. 1 možno dohodou zabezpečiť len pohľadávku peňažitú, a to buď splatnú pohľadávku alebo pohľadávku na opakujúce sa plnenie splatnú v budúcnosti (napr. výživné). Zabezpečenie nepeňažitej pohľadávky neprichádza do úvahy vzhľadom na povahu tohto inštitútu. Vzhľadom k novele zákona č. 264/2007 Sb., môže byť obsahom dohody o zrážkach zo mzdy len uspokojenie pohľadávok výživného (podľa zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ide teda o vyživovaciu povinnosť rodičov a detí podľa §85-87, vyživovacia povinnosť medzi ostatnými príbuznými §88-90, výživné pre rozvedeného manžela §92-94 a príspevok na výživu a úhradu niektorých nákladov nevydatej matky §95, prípadne môže ísť o alimentáčnú povinnosť medzi osobami žijúcimi v registrovanom partnerstve podľa § 10-12 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.), prípadne iné pohľadávky o ktorých to výslovne stanoví zákon. S ohľadom na dikciu § 551 OZ mám za to, že okrem vyššie uvedených prípadoch nemožno dohodu o zrážkach zo mzdy uzavrieť. Dohodu o zrážkach zo mzdy

uzavretú z iného titulu (než vyživovacej povinnosti, alebo pohľadávky o ktorej to stanoví zákon), nie je zamestnávateľ povinný zrážať.

Obsahom dohody o zrážkach zo mzdy je súhlas dlžníka, aby platiteľ jeho mzdy alebo iného príjmu realizoval zrážky v dohodnutej výške a zrazené sumy vyplácal veriteľovi. Z toho vyplýva, že uzavretím dohody vzniká veriteľovi právo, aby mu po uplynutí doby splatnosti pohľadávky boli prevedené sumy zrazené na základe tejto dohody zo mzdy alebo z iného príjmu dlžníka. V dohode musí byť uvedené, v akom rozsahu sa majú zrážky zo mzdy vykonávať.

4.2. Právne následky dohody o zrážkach zo mzdy a iných príjmov

Uzavretím dohody o zrážkach zo mzdy vzniká veriteľovi právo, aby po splatnosti pohľadávky boli vykonávané zrážky zo mzdy dlžníka v rozsahu určenom dohodou, a to až do doby uspokojenia celej pohľadávky. Účinnosť dohody, t.j. keď vzniká veriteľovi právo na výplatu zrážok zo mzdy dlžníka, nastáva okamihom, keď je dohoda predložená platiteľovi mzdy dlžníka. Týmto okamihom platiteľovi mzdy vzniká zo zákona povinnosť vykonávať zrážky zo mzdy dlžníka a poukazovať ich veriteľovi dovtedy, kým nebude pohľadávka uspokojená. Do tejto doby platiteľ mzdy nie je dohodou viazaný. Eliáš v tejto súvislosti poznamenáva, že vzhľadom k jednoznačnej dikcii právnej normy a súčasne s ohľadom na ochranu platiteľa mzdy je nutné prijať záver, že pre vznik právnych účinkov takejto dohody voči platiteľovi mzdy by v takýchto prípadoch nestačila ani samotná vedomosť platiteľa mzdy o tom, že dlžník s veriteľom takúto dohodu uzatvorili. Dohoda je síce platná, avšak platiteľa mzdy môže začať zaväzovať (a teda nabiť voči nemu účinnosť) až jej predložením platiteľovi mzdy.¹³⁶ Predloženie dohody môže byť učené dlžníkom, alebo veriteľom, príp. oboma súčasne. Termín „predloženie dohody“ je v tomto prípade nutné chápať ako fyzické predloženie rovnopisu dohody do dispozície platiteľa mzdy, aby platiteľ mzdy mohol kedykoľvek a komukoľvek preukázať oprávnenosť a správnosť svojho postupu. Nestačí preto toto

¹³⁶ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1588.

predloženie nahradiť prehlásením (hoci aj písomným) dlžníka alebo veriteľa, že uvedená dohoda bola uzavretá.

Ako už bolo uvedené, predložením dohody platiteľovi mzdy dochádza k vzniku povinnosti platiteľa mzdy vykonávať zrážky zo mzdy dlžníka a preukazovať ich veriteľovi. Platiteľ mzdy je touto dohodou zaviazaný po celú dobu splácania zabezpečenej pohľadávky veriteľa, a to až do okamihu úplného uhradenia pohľadávky. Platiteľ mzdy musí pri výkone zrážok zo mzdy dbať na to, aby zrážky nepredstavovali viac, než pripúšťa zákon, a pri prípadnom poklese mzdy dlžníka ich v zodpovedajúcom rozsahu znížiť. To všetko samozrejme platí len v tom prípade, že dlžníkovi v tej dobe vzniká nárok na akýkoľvek príjem od platiteľa mzdy. Pokiaľ by dlžník nárok na príjem nemal, nevzniká platiteľovi ani povinnosť vykonávať zrážky zo mzdy a poukazovať ich veriteľovi, resp. táto povinnosť by platiteľovi mzdy zanikla. Vyššie uvedené potvrdzuje aj judikatúra Najvyššieho súdu ČR, ktorý vo svojom rozhodnutí k uvedenému ďalej dodáva, „Ustanovenie § 551 OZ teda zamestnávateľovi dlžníka úplne jasne ukladá povinnosť vykonávať zrážky zo mzdy svojho zamestnanca a poukazovať ich veriteľom po tom, čo mu bola dohoda predložená, bez toho, že by bolo treba tento záväzok veriteľa a dlžníka akoukoľvek formou akceptovať a bez toho, že by prípadný nesúhlas platiteľa mzdy s dohodou, resp. s právnou povinnosťou ustanovenou mu zákonom, vyvolal akékoľvek účinky či zmenu v rozsahu či obsahu zákonných práv a povinností.“¹³⁷

Otázkou, či je takýto postup v súlade s ústavnými princípmi, sme sa už zaoberali v predchádzajúcej časti. Ďalšou otázkou, ktorá v tejto situácii vyvstáva, a ktorú právne predpisy neriešia, je otázka nákladov spojených so zrážkami zo mzdy. Každá finančná operácia pravdaže znamená aj určité náklady. V našom prípade sa jedná o náklady, ktoré vznikajú zamestnávateľovi pri vykonávaní zrážok zo mzdy. V dobe, keď tento zabezpečovací inštitút vznikol (teda v polovici 60. rokov) nebolo potrebné túto otázku riešiť, keďže zamestnávatelia, ale aj peňažné inštitúty boli vo vlastníctve štátu. Navyše náklady na peňažné operácie boli bagateľné. Od tej doby však peňažných inštitúcií pribudlo a peňažné operácie sa podstatne zdražili. Zo súdnej praxe vyplýva, že platiteľ mzdy je povinný vykonávať zrážky zo mzdy a poukazovať ich na bankový účet

¹³⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19. decembra 2007, sp. zn. 25 Cdo 140/2006.

veriteľa, avšak sám nesie všetky náklady s tým spojené.¹³⁸ Nejedná sa len o platenie bankových poplatkov za vykonanú peňažnú operáciu, ale je nutné poukázať aj na zvýšené náklady na pracovníkov mzdovej učtárne, ktorý musia venovať pozornosť a čas pri vyúčtovaní a platení mzdy, čím sa mu opäť zvyšujú náklady. Platiteľ mzdy však nemá možnosť túto dohodu nijak ovplyvniť, je len pasívnym vykonávateľom cudzej vôle. Pritom pre platiteľa mzdy to znamená vedľa potreby vynaložiť určitú prácu aj nutnosť vynaložiť určité náklady. V prípade, že by platiteľ mzdy túto povinnosť nesplnil, zodpovedal by za škodu, ktorý by tým zamestnancovi alebo veriteľovi vznikla. Platiteľ mzdy nemá možnosť tieto náklady preniesť na iný subjekt. Keďže sa jedná o náklady, ktoré sa v žiadnom ohľade netýkajú platiteľa mzdy, nevidím odôvodnenie, aby na to doplácaval platiteľ mzdy. Domnievam sa preto, že tieto náklady by mal znášať dlžník, teda samotný zamestnanec ako zakladateľ tejto povinnosti, ktorému sa zrážky vykonávajú. Náklady vzniknuté zo zrážky zo mzdy by tak boli súčasťou sankcie. Ako už bolo spomenuté tento aspekt dohody upravil nový Občanský zákoník (§2045 NOZ), ktorý podmienil uzavretie dohody o zrážkach zo mzdy (pokiaľ nejde o uspokojenie jeho práv) predchádzajúcim súhlasom zamestnávateľa.

Vyššie uvedené skutočnosti platia aj v prípade, ak dlžník v dobe vykonávania zrážok zo mzdy zmení zamestnanie. V takom prípade vzniká novému platiteľovi mzdy povinnosť vykonávať zrážky zo mzdy okamihom, keď sa o dohode o zrážkach zo mzdy alebo iných príjmov dozvedel od svojho zamestnanca, príp. od predchádzajúceho platiteľa mzdy. Aj veriteľ je oprávnený predložiť dohodu o zrážkach zo mzdy novému platiteľovi mzdy k vykonávaniu dohodnutých zrážok zo mzdy, pokiaľ nebude pohľadávka uspokojená.¹³⁹

Novému platiteľovi mzdy nevzniká povinnosť vykonávať zrážky zo mzdy a preukazovať ich veriteľovi automaticky, ale až v okamihu predloženia dohody. Novému platiteľovi mzdy musí byť tiež oznámená aktuálna výška dlhu v okamihu predloženia dohody.

¹³⁸ Rubeš, J.: Střed dohod o srážkách ze mzdy se srážkami podle výkonu rozhodnutí. Socialistická zákonost, č. 2, 1967, str.112.

¹³⁹ Zhodnotenie Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 22. februára 1967, sp. zn. Pls 3/6.

4.2.1. Výška zrážok zo mzdy a iných príjmov a spôsob výkonu zrážok

Platiteľ mzdy má povinnosť vykonávať zrážky zo mzdy vo výške uvedenej v dohode o zrážkach zo mzdy, poprípade zistiť či dohodnutá výška zrážok nepresahuje určenú maximálnu hranicu. Dohodnutá výška zrážok pritom nesmie byť v žiadnom prípade vyššia, než aká je ustanovená v Občanským soudním řádě pre výkon rozhodnutia (§ 277 až 281 a § 299 až 302 OSŘ a ďalej nariadenie vlády č. 63/1998 Sb.). Taká dohoda o vyšších zrážkach by odporovala zákonu, a preto by bola v časti prevyšujúcej dovolené zrážky neplatná. Ani pri výkone rozhodnutia sa nesmú totiž zrážky vykonávať vo väčšom rozsahu, a to ani vtedy, keby s tým dlžník súhlasil. Naopak nie je vylúčené, aby si dlžník s veriteľom dohodli nižšiu než najvyššiu prípustnú výšku jednotlivých zrážok. Nie totiž povinnosťou veriteľa prijať maximálnu výšku zrážok, ale je to jeho právo.

Ak by sa stalo, že platiteľ mzdy by dlžníkovi zrazil viac, než bol oprávnený zraziť a tieto sumy by poukázal veriteľovi, veriteľ by sa na úkor dlžníka bezdôvodne obohatil a na strane platiteľa mzdy by mohlo dôjsť k vzniku zodpovednosti za škodu. Zodpovednosť za škodu môže platiteľovi mzdy vzniknúť aj v prípade, keď nepoukazuje zrážky riadne (t.j. že zrážky nepoukazuje v správnej výške, ale napr. vo väčšom alebo menšom rozsahu než stanovenom je prípustný, či stanovený) alebo včas (t.j. po lehote splatnosti), ak sú samozrejme splnené aj ďalšie predpoklady zodpovednosti.

Spôsob vykonávania zrážok zo mzdy dlžníka sa riadi príslušnými ustanoveniami Zákoníku práce. Zrážky zo mzdy vykonáva platiteľ mzdy tak, že od čistej mzdy dlžníka najskôr odpočíta základnú nepostihnuteľnú čiastku. Čistou mzdou sa rozumie mzda po odpočítaní:

- a) zálohy na daň z príjmu fyzických osôb zo závislej činnosti a funkčných požitkoch (zákon č. 586/1992 Sb., o daních z príjmov, v znení neskorších predpisov),
- b) poistného na sociálne zabezpečenie a príspevku na štátnu politiku zamestnanosti (zákon č. 589/1992 Sb., o pojištění na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v znení neskorších predpisov),

- c) poistenie na všeobecné zdravotné poistenie (zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, v znení neskorších predpisov).

Podľa ustanovenia § 1 nariadenia vlády č. 595/2006 Sb., o spôsobu výpočtu částky, ktorá nesmí byť sražena povinnému z mesačnej mzdy pri výkone rozhodnutí, a o stanovení částky, nad ktorou je mzda postihateľná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách)(ďalej len „nariadenie vlády č. 595/2006 Sb.“) základná nepostihateľná čiastka sa odvíja od tzv. *nezabaviteľnej čiastky*, ktorú tvorí životné minimum jednotlivca stanovené podľa § 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v znení neskorších predpisov, a čiastky normatívnych nákladov na bývanie pre jednu osobu podľa ustanovenia § 26 odst. 1 písm. a) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v znení neskorších predpisov, a 25% tohto súčtu pre každú povinným vyživovanú osobu a pre jeho manžela (pre toho aj v prípade, že má vlastný príjem). Po tomto vypočítaní sa základná nepostihateľná čiastka zaokrúhli na celé koruny smerom hore.

Po tom, čo sa z čistej mzdy odpočíta základná nepostihateľná čiastka, sa zvyšok čistej mzdy zaokrúhli smerom dole na čiastku deliteľnú tromi a vyjadrený v celých korunách sa rozdelí na tri rovnaké časti (tretiny). Ak presahuje zvyšok čistej mzdy tzv. nezabaviteľnú čiastku, zrazí sa táto časť mzdy bez obmedzenia (§ 2 nariadenia vlády č. 595/2006 Sb.). Na tretiny sa zvyšok čistej mzdy rozdelí len v rozsahu tzv. nezabaviteľnej čiastky. Takto vypočítaná tretia tretina zostáva vždy dlžníkovi. Z druhej tretiny sa hradia prednostné pohľadávky uvedené v ustanovení § 279 odst. 2 OSŘ. Z prvej tretiny sa uspokojia všetky vymáhané pohľadávky podľa poradia (§ 280 odst. 3 OSŘ) bez ohľadu na ich prednosť. Prednostné pohľadávky sa však z tejto tretiny uspokojia len vtedy, ak k ich úhrade nepostačujú zrážky z druhej tretiny zvyšku čistej mzdy dlžníka. Plne zabaviteľná časť zvyšku čistej mzdy sa pripočíta k druhej tretine zvyšku čistej mzdy, a to v prípade, že druhá tretina sama o sebe nepostačuje na uspokojenie všetkých prednostných pohľadávok, a to v rozsahu potrebnom pre uspokojenie prednostných pohľadávok. V ostatných prípadoch sa plne zabaviteľná časť pripočíta k prvej tretine zvyšku čistej mzdy a slúži na uspokojenie všetkých vymáhatelných pohľadávok podľa poradia bez ohľadu na ich prednosť.

K čiastočnej zmene v právnej úprave došlo aj v prípade stanovenia výšky zrážok zo mzdy, keď ustanovenie § 2045 NOZ naproti súčasnej právnej úpravy, výslovne stanovuje, že zrážky sa môžu týkať okrem mzdy a platu aj odmien zo zmlúv zakladajúcich výkon závislé práce, ako aj náhrady mzdy alebo platu vo výške nepresahujúcej ich polovicu. Aj naďalej platí, že veriteľ získava právo na výplatu zrážok okamihom predloženia dohody zamestnávateľovi, príp. platiteľovi mzdy či obdobného plnenia.

4.2.2. Poradie zrážok zo mzdy

Poradie, podľa ktorého sa postupuje v prípade, že zrážky zo mzdy sú vykonávané na uspokojenie viacerých pohľadávok, upravuje ustanovenie § 280 OSŘ. Poradie pohľadávok, na ktoré sa vykonávajú zrážky zo mzdy, sa určuje podľa dátumu, kedy bola dohoda predložená, príp. doručená platiteľovi mzdy, poprípade kedy mu bolo doručené uznesenie súdu o nariadení výkonu rozhodnutia zrážkami zo mzdy. To znamená, že okamihom predloženia dohody o zrážkach zo mzdy platiteľovi mzdy získava veriteľ poradie pre uspokojenie svojej pohľadávky. To platí nielen vo vzťahu k iným dohodám o zrážkach zo mzdy, ale aj vo vzťahu k zrážkam zo mzdy, ktoré boli nariadené výkonom rozhodnutia.

Výkonom rozhodnutia, ktorým sa nariadili zrážky zo mzdy, nezaniká občianskoprávny vzťah, ktorý bol založený uzavretím dohody o zrážkach zo mzdy a jej predložením platiteľovi mzdy. Zrážky vykonávané podľa dohody a zrážky vykonávané na základe nariadeného výkonu rozhodnutia môžu byť totiž vykonávané súčasne, popri sebe.

V prípade konkurencie niekoľkých pohľadávok (bez ohľadu na to, či ide o zmluvné alebo nútenie uspokojovanie práva) platí zásada priority. Z tohto dôvodu môže zmluvné uspokojovacie právo mať poradie pred nútením uspokojovacím právom, ak dohoda o zrážkach zo mzdy bola predložená platiteľovi mzdy skôr, než mu bolo doručené súdne rozhodnutie o nariadení výkonu zrážok. Pokiaľ by bolo platiteľovi mzdy v tom istom dni doručených viacerých dohôd alebo uznesení, majú tieto pohľadávky rovnaké poradie. A by pri rovnakom poradí nestačila zrážka na uspokojenie všetkých veriteľov, uspokojia sa tieto pohľadávky pomerne. V prípade dodržiavania poradia

pohľadávok súdna prax zaujala stanovisko, že ak sa v rámci výkonu rozhodnutia zrážkami zo mzdy povinného majú uhrádzať pohľadávky viacerým oprávneným, musí platiteľ mzdy postupovať podľa ustanovenia § 280 OSŘ. Dodržiavanie tohto postupu súdy nie sú povinné kontrolovať. Za správnosť tohto postupu zodpovedá iba platiteľ mzdy.¹⁴⁰

4.3. Zánik dohody o zrážka zo mzdy a iných príjmov

Dohoda o zrážkach zo mzdy zaniká v dôsledku rôznych skutočností. Najčastejším spôsobom zániku tohto inštitútu bude jeho zánik v dôsledku akcesority, to znamená, že zánikom hlavného zabezpečeného záväzku, najčastejšie splnením pohľadávky veriteľa, dôjde k zániku vedľajšieho právneho vzťahu.

Ďalším spôsobom zániku je prípad, keď dlžník prestane poberať mzdu alebo iný príjem. Tento spôsob zániku vyplýva už zo samotnej povahy veci. Pokiaľ dlžník nemá nárok na mzdu alebo iný príjem, platiteľ dlžníkovej mzdy nemá z čoho zrážky vykonávať. Účastníci sa však môžu ešte pred uspokojením pohľadávky dohodnúť na zrušení dohody o zrážkach zo mzdy, bez toho aby to malo vplyv na existenciu hlavného zabezpečeného záväzku.

¹⁴⁰ Zo správy o zhodnotení úrovne výkonu rozhodnutia v občianskom súdnom konaní na súdoch Slovenskej socialistickej republiky. Cpj 65/86 zo dňa 28. Decembra 1986, schválenej plénom Najvyššieho súdu SSR 11.6.1987. Pls 1/1987. R 19/1987

5. Zabezpečovací prevod práva

Pozitívna právna úprava zabezpečovacieho prevodu práva je v Občanském zákoníku obsiahnutá v ôsmej časti, hlave prvej, oddiele piatom, v rámci všeobecných ustanovení o zabezpečení záväzkových právnych vzťahov. Do Občanského zákoníku bola zaradená prijatím tzv. veľkej novely zákona č. 509/1991 Sb. s účinnosťou od 1.1.1992. Vzhľadom k tomu, že Obchodní zákoník tento právny inštitút neupravuje, právna úprava obsiahnutá v Občanském zákoníku sa aplikuje aj na vzťahy vznikajúce medzi podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti.

Jedná sa o zabezpečovací prostriedok, ktorý v právnej teórii, ale aj praxi budí určité rozpaky. S aplikáciou tohto zabezpečovacieho inštitútu, ktorá sa stáva čoraz častejšou, je spojená rada problémov a zároveň vyvolala diskusie vyúsťujúce až do úvah zaoberajúcich sa opodstatnenosťou jeho miesta v právnom poriadku. Dôvodom je veľmi strohá právna úprava, ktorá sa obmedzila len na jeden paragraf (§ 553 OZ) s dvoma odstavcami. Závažnejšia je však skutočnosť, že uvedené ustanovenia neobsahujú žiadnu vecnú úpravu. Ustanovenie § 553 odst. 1 OZ poskytuje účastníkom právnych vzťahov možnosť zabezpečiť splnenie záväzku i prevodom práva dlžníka v prospech veriteľa (zabezpečovací prevod práva). Ustanovenie § 553 odst. 2 OZ potom dopĺňa, že zmluva o zabezpečovacom prevode práva sa musí uzavrieť písomne. K tomu pristupuje okolnosť, že zabezpečovací prevod práva nebol ani v minulosti príliš využívaný, a preto prakticky neexistuje judikatúra, z ktorej by prax mohla vychádzať. Nekoncepčnosť právnej úpravy sa prejavuje napr. v nedoriešených daňových aspektoch spojených s bezplatnosťou prevodu vlastníctva na veriteľa, ako aj v otázke náhradného uspokojenia veriteľa z veci, ktorá mu bola na zabezpečenie jeho pohľadávky prevedená do vlastníctva, účtovných aspektoch alebo vyvstávajú problémy v oblasti katastrálneho práva atď. Veľkým problémom sa javí aj nejednotnosť odbornej verejnosti ohľadne právnej povahy zabezpečovacieho prevodu práva.

5.1. Definícia

Zabezpečovací prevod práva je v Občianskom zákoníku (§ 553 OZ) definovaný ako prevod práva dlžníka v prospech veriteľa za účelom zabezpečenia splnenia dlžníkovho záväzku. Zmyslom tohto inštitútu je podmienený prevod (dočasný) prevod práva dlžníka na veriteľa. Veriteľ sa až do doby splnenia svojej pohľadávky stáva oprávneným z prevedeného práva a motivuje tak dlžníka k splneniu veriteľovej pohľadávky a zároveň mu bráni, aby pred splnením záväzku s prevedeným právom akokoľvek disponoval. V tom spočíva zabezpečovacia funkcia tohto inštitútu. Keď odpadne účel zabezpečenia a pohľadávka bude splnená, stáva sa ďalšie zabezpečenie bezpredmetným a právo, ktoré bolo prevedené na veriteľa za účelom zabezpečenia bude späť prevedené na pôvodného prevodcu.

Rovnako ako predchádzajúce zabezpečovacie inštitúty aj zabezpečovací prevod práva je záväzkom akcesorickým a subsidiárnym. To znamená, že zabezpečovací prevod práva sleduje osud hlavného záväzku, nikdy nemôže existovať samostatne a zaniká najneskôr zánikom zabezpečovanej pohľadávky. Subsidiarita nastáva v prípade, ak dlžník nesplní svoj záväzok riadne a včas, a veriteľ má možnosť uspokojiť sa z predmetu prevedeného práva (v takom prípade sa zabezpečovacia funkcia mení funkciu uhradzovaciú).

5.1.1. Právna povaha zabezpečovacieho prevodu práva

Názory na právnu povahu zabezpečovacieho prevodu práva nie sú v súčasnej dobe jednotné. Na túto tému až do nedávnej doby prebiehali rozsiahle diskusie. Problematika právnej povahy tohto inštitútu má dôsledky najmä pre obnovenie pôvodného stavu a navrátenia práva dlžníkovi. V odbornej literatúre je možné zaznamenať štyri základné prístupy k tomuto problému.

Podľa **prvého prístupu**, zabezpečovací prevod práva vlastne ani nie je prevodom práva ako je v českom právnom systéme chápaný, teda nedochádza pri ňom na základe právneho úkonu k nahradeniu jednej osoby, ktorej patrí určité subjektívne právo inou osobou, ale ide pri ňom o oslabenie určitého subjektívneho práva. Toto oslabenie je

predstavované obmedzením možnosti s právom nakladať, predovšetkým ho scudziť. Časť práva, o ktorú je právo oslabené sa neprevádza na žiadnu ďalšiu osobu, ale zostáva po dobu zabezpečenia záväzku v „latentnom“ stave. Argumenty pre takéto chápanie sú prevažne praktické – ochrana postavenia dlžníka. Pri takomto chápaní by mal zabezpečovací prevod práva iba funkciu zabezpečovaciu, nie však uhradzovaciu.¹⁴¹

Druhý prístup predstavuje teória rezolutívnej podmienky. Jeho podstata je v tom, že zabezpečovací prevod práva má povahu prevodu práva s rozvázovacou (rezolutívnou) podmienkou, že zabezpečený záväzok sa splní. Následkom splnenia je potom automatický prechod prevedeného práva späť na prevodcu – dlžníka. Rozvázovacou podmienkou sa pritom v zmysle § 36 odst. 2 OZ rozumie podmienka, od ktorej splnenia závisí, či následky, ktoré už nastali, pominú. Okamihom splnenia rozvázovacej podmienky pominú právne následky (ex tunc), ktoré už nastali. Pri jej nesplnení, naopak trvajú ďalej. Podľa Plívy má zabezpečovací prevod práva takúto povahu aj v prípade, že v zmluve nie je rozvázovacia podmienka výslovne dohodnutá. Podmienenosť zabezpečovacieho prevodu práva vyplýva, podľa jeho názoru, priamo zo zákona, ak je z prejavu vôle strán patrné, že prevod práva uskutočňujú na zabezpečenie záväzku.¹⁴² K tomuto názoru sa prikláňa aj rada ďalších autorov a v súčasnej dobe ho môžeme za prevládajúci, čomu zodpovedá aj judikatúra Najvyššieho súdu¹⁴³ a koniec koncov aj znenie nového Občanského zákoníka. Niekoľko autorov však má k tomuto prístupu výhrady najmä pokiaľ ide o otázku, kedy nastáva moment obnovenia pôvodného stavu. Podľa Čermáka je v takomto prípade veľmi obťažné určiť okamih, kedy splnením záväzku došlo k splneniu rezolutívnej podmienky, a tým k spätnému prevodu práva. Ako ďalej vo svojom článku odôvodňuje, „v našom právnom systéme by prechod závisel na mimoriadne citlivých a často konfliktných vzťahoch medzi veriteľom a dlžníkom, a o tom, či prevodu došlo alebo nedošlo, by mohli byť vedené zložité spory.“¹⁴⁴ K tomuto názoru sa prikláňa vo svojej publikácii aj Kerecman, ktorý dopĺňa, že ďalším argumentom pre odmietnutie tohto stanoviska je i to, že nie je možné

¹⁴¹ Čermák, K.: Je zajišťovací prevod práva fiduciárnym prevodom? Bulletin advokacie, 1997, č. 3, str. 12.

¹⁴² Plíva, S.: Zajišťovací prevod práva. Právní praxe v podnikání, 1997, č. 3, str. 5.

¹⁴³ Zrov.: Plíva, S.: Zajišťovací prevod práva. Právní praxe v podnikání, 1997, č. 3, str. 1-8; Mikeš, J., Švestka, J.: Nad základními otázkami zajištění závazku převodem práva. Právní rozhledy, 2001, č. 6, str. 249-254; Ságal, I., Kroft, M.: Několik poznámek k zajišťovacímu převodu vlastnického práva. Právo a podnikání, 1998, č. 10, str. 21-24.

¹⁴⁴ Čermák, K.: Je zajišťovací prevod práva fiduciárnym prevodom? Bulletin advokacie, 1997, č. 3, str. 13.

mechanicky posudzovať tento inštitút v duchu tradície vytvorenej dikciou zákonníka medzinárodného obchodu (zákon č. 101/1963 Zb.)¹⁴⁵.

Opakom rozvázovacej podmienky je **tretí prístup**, prikladajúci zabezpečovaciemu prevodu práva charakter fiduciárneho prevodu práva, teda prevod je založený na dobrej viere a dôvere. Tento prístup vychádza z inštitútu rímskeho práva. Vychádza pritom z názoru, že len ťažko je možné zo zákona dovodiť pôsobenie rezolutívnej podmienky, že samotným splnením záväzku, pominú aj účinky prevodu. Naopak je možné zo zákona dovodiť, že splnením záväzku vzniká dlžníkovi voči veriteľovi obligačné právo na to, aby mu prevedené právo previedol späť. „Fiduciárne pojetie vychádza k jednoty dvoch právnych úkonov, kedy dlžník prevádza svoje právo veriteľovi a ten sa zaväzuje previesť pôvodne prevedené právo späť, ako náhle bude účel prevodu splnený.“¹⁴⁶ Stúpenci tohto prístupu zastávajú názor, že zabezpečovací prevod práva tvoria dva na sebe nezávislé právne úkony –prevod a spätný prevod. To znamená, že ak dlžník splní svoj záväzok veriteľovi, vzniká dlžníkovi obligačný nárok voči veriteľovi, aby na dlžníka previedol pôvodne prevedené právo, pričom prejav vôle veriteľa k prevodu práva je podľa Čermáka možné nahradiť právoplatným rozsudkom súdu podľa ustanovenia § 161 odst. 3 OSŘ.¹⁴⁷

Pozitívom tohto prístupu je okrem jednoznačnosti momentu nadobudnutia práva opätovne dlžníkom aj splnenie požiadavky princípu publicity, teda prevod práv navonok markantným spôsobom, ktorý bráni dlžníkovi v novom prevode .

Odporcovia tohto prístupu namietajú, že fiduciárne chápanie zabezpečovacieho prevodu práva, pokiaľ je späté s predaním veci, pretože umožňuje obchádzať nedovolený prepadný záloh. Plíva zas vyjadruje pochybnosť, či v prípade, že si zmluvné strany dojednávajú prevod práva ako fiduciárny, pôjde o zmluvu o zabezpečovacom prevode práva podľa § 553 OZ, alebo či pôjde už o nepomenovanú zmluvu v zmysle § 51 OZ.¹⁴⁸

Posledným je prístup, ktorý predstavuje zlúčenie druhej a tretej skupiny názorov a ponecháva na vôľu zmluvných strán, či si dohodnú v zmluve rozvázovaciú podmienku

¹⁴⁵ Zrov.: Kerecman, P.: Zabezpečenie záväzkov prevodom práva (I. časť). Právny obzor, 1998, č. 3, str. 264-275.

¹⁴⁶ Drastíková, J., Osička, T.: Několik poznámek k zajištění převodem práva. Právní fórum, 2004, č. 2, str. 59.

¹⁴⁷ Čermák, K.: Je zajišťovací převod práva fiduciárním převodem? Bulletin advokacie, 1997, č. 3, str. 15.

¹⁴⁸ Plíva, S.: Zajišťovací převod práva. Právní praxe v podnikání, 1997, č. 3, str. 5.

alebo spätný prevod práva. V prvom prípade prejde právo späť na dlžníka, kým v druhom je potrebné vykonať spätný prevod, ktorý bol v zmluve dohodnutý. Giese k tomuto prístupu uvádza, že tento názorový prúd vychádza zo skutočnosti, že pozitívna právna úprava nerieši spôsob, akým sa prevedie po uspokojení veriteľovej pohľadávky právo späť na dlžníka, a úprava tohto momentu je preto prenechaná dohode strán. Dlžník s veriteľom sa môžu dohodnúť ako na pôsobení rozvázovacej podmienky, tak na záväzku veriteľa k spätnému prevodu.¹⁴⁹

Vyššie som uviedla štyri základné smery, ktoré sa v právnej praxi objavujú. Namiesto je zaoberať sa aspoň v krátkosti vývojom judikatúry ako chápala právnu povahu tohto inštitútu.

Príslušné súdy sa tomuto zabezpečovaciemu inštitútu začali významnejšie venovať od roku 2000. Spočiatku sa Najvyšší súd ČR prikláňal k názoru, že zabezpečovací prevod práva je možné zjednať oboma spôsobmi, t.j. s rozvázovacou podmienkou alebo ako fiduciárny prevod práva. V svojom rozsudku definoval zabezpečovací prevod práva s rozvázovacou podmienkou, že zabezpečovaný záväzok bude dlžníkom splnený. Zároveň však pripustil možnosť dohody zmluvných strán o spätnom prevode práva, čím potvrdil fiduciárny charakter tohto inštitútu¹⁵⁰.

Názor, že sa jedná o zabezpečovací prevod práva s rozvázovacou podmienkou Najvyšší súd ČR ešte niekoľkokrát potvrdil.¹⁵¹ Najvyšší súd ČR vo svojich rozhodnutiach konštatoval, že zabezpečovací prevod práva spočíva v tom, že dlžník prevedie na veriteľa svoje právo s rozvázovacou podmienkou, že zabezpečený záväzok bude splnený. Zároveň vyslovil názor, že zabezpečovacím prevodom práva dochádza – aj keď len podmienene – k zmene v osobe vlastníka. Ak je záväzok zabezpečený prevodom práva splnený, obnovuje sa bez ďalšieho pôvodný stav.

K tomuto názoru sa Najvyšší súd ČR prikláňal až do roku 2005, kedy vo svojom rozhodnutí opäť pripustil možnosť, že spätný prevod práva (tzv. fiduciárny prevod) môže byť zmluvnými stranami dohodnutý. Týmto rozhodnutím znova potvrdil prípustnosť oboch teoretických prístupov k zabezpečovaciemu prevodu práva¹⁵².

¹⁴⁹ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 140.

¹⁵⁰ rozsudku Najvyššieho súdu ČR zo dňa 21. júna 2000, sp.zn. 25 Cdo 915/98.

¹⁵¹ Napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 5. septembra 2000, sp. zn. 21 Cdo 2204/99, z dňa 17. júla 2001, sp.zn. 21 Cdo 2359/2000 atď.

¹⁵² rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. septembra 2005, sp. zn. 30 Cdo 1276/2005.

Nejednotnosť prístupu príslušných súdov k tejto právnej veci viedlo k nutnosti zjednotenia judikatúry veľkým senátom občianskoprávneho a obchodnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČR. Najvyšší súd ČR vo svojom rozhodnutí podal obsiahly výklad zabezpečovacieho prevodu práva, v ktorom zhrnul základnú podstatu celého inštitútu ako aj doterajšie rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR k tejto otázke. V tomto rozhodnutí Najvyšší súd ČR definoval niekoľko základných otázok a jeho závery možno zhrnúť do nasledujúcich častí:

- 1) Zabezpečovacím prevodom práva v zmysle ustanovenia § 553 OZ sa, aj bez výslovného zakotvenia rozvázovacej podmienky v zmluve, rozumie zjednanie o prevode práva s rozvázovacou podmienkou, ktorej splnením sa vlastníkom predmetu práva prevedeného za účelom zabezpečenia na veriteľa bez ďalšieho stáva dlžník ako pôvodný vlastník. Zároveň označil za neplatné a neprípustné dojednanie zabezpečovacieho prevodu práva ako fiduciárneho prevodu. Argumentoval s tým, že neexistuje žiadna indícia, ktorá by nasvedčovala tomu, že zabezpečovací prevod práva môže byť zjednaný ako fiduciárny prevod práva (teda tak, že riadnym a včasným splnením zabezpečenej pohľadávky sa neobnoví vlastnícke právo dlžníka k veci a ten bude mať k dispozícii len právo dožadovať sa spätného prevodu vlastníctva, ktoré nie je právom vecným a pre tretie osoby nerozpoznateľným).
- 2) Zmluva o zabezpečovacom prevode práva, ktorá neobsahuje zjednanie o tom ako sa zmluvné strany vysporiadajú v prípade, že dlžník zabezpečenú pohľadávku veriteľovi riadne a včas neuhradí, je **absolútne neplatná**. To isté platí, ak zmluva obsahuje v tomto smere len dojednanie, podľa ktorého sa veriteľ pri omeškaní dlžníka s úhradou zabezpečenej pohľadávky bez ďalšieho (alebo na základe jednostranného úkonu veriteľa) stane trvalým vlastníkom prevedeného majetku pri súčasnom zániku zabezpečenej pohľadávky (jedná sa o dojednanie tzv. prepadnutej zástavy).
- 3) Zabezpečovací prevod vlastníckeho práva je možné zjednať formou zmluvy, v ktorej bude splatnosť dohodnutej kúpnej ceny viazaná okamihom splatnosti zabezpečenej pohľadávky s tým, že ak bude zabezpečená pohľadávka riadne a včas splnená, čím dôjde k obnoveniu vlastníckeho práva dlžníka, zanikne

veriteľovi povinnosť uhradiť kúpnu cenu. Ak nedôjde k úhrade zabezpečenej pohľadávky, započíta sa kúpna cena na zabezpečovanú pohľadávku.

- 4) Zabezpečovací prevod vlastníckeho práva je možné zjednať tiež formou ujednania, podľa ktorého bude veriteľ oprávnený majetok speňažiť dohodnutým spôsobom a vrátiť dlžníkovi prípadný prebytok speňaženia (tzv. hyperochu). Takéto dojednanie bude uzavreté vtedy, ak veriteľ nemá v okamihu uzavretia zmluvy o zabezpečovacom prevode práva záujem stať sa definitívnym, nepodmieneným vlastníkom predmetu prevádzaného práva. Takéto dojednanie (ktoré predpokladá, že až do speňaženia zabezpečenej pohľadávky bude dlžník v omeškaní s plnením) sa neobíde bez dohody o tom, aký vplyv na vlastnícke právo veriteľa k takémuto majetku bude mať neskoré uspokojenie pohľadávky dlžníkom z iných zdrojov a na aký účel majú byť použité úžitky vzniknuté zo zabezpečenia.
- 5) Prevod práva je treba chápať potencionálne majetkové protiplnenie zabezpečovanej pohľadávky, a preto má povahu úplatného prevodu¹⁵³.

Z ďalšieho vývoja judikatúry Najvyššieho súdu ČR je zrejmé, že odpovede, ktoré veľký senát načrtnul sa stali súčasťou ďalších výrokov Najvyššieho súdu ČR.¹⁵⁴

5.2. Vznik zabezpečovacieho prevodu práva

Právnou skutočnosťou vedúcou k vzniku zabezpečovacieho prevodu práva je platná zmluva uzavretá medzi dlžníkom a veriteľom. Zmluva o zabezpečovacom prevode práva musí všeobecne splňovať všetky náležitosti právneho úkonu. Z ustanovenia § 553 OZ potom pre platný vznik zabezpečovacieho prevodu práva plynú nasledujúce významné požiadavky:

- a) identita v osobe prevodcu práva a dlžníka zo záväzkového právneho vzťahu, ktorého splnenie je zabezpečené,

¹⁵³ rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 15. októbra 2008, sp.zn. 31 Odo 495/2006.

¹⁵⁴ Napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 31.3. 2011, sp.zn. 33 Cdo 344/2011, rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 12.10. 2011, sp.zn. 30 Cdo 1297/2010, rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 8. 9. 2011, sp.zn. 21 Cdo 3766/2010 atď.

b) obligatórne písomná forma zmluvy o zabezpečovacom prevode práva.¹⁵⁵

5.2.1. Zmluva o zabezpečovacom prevode práva

Pre zmluvu o zabezpečovacom prevode práva zákon nestanovuje žiadne osobitné náležitosti. Je teda potrebné vychádzať z povahy a charakteru prevádzaného práva a zohľadniť osobitosti konkrétnych zmluvných strán.

Podľa ustanovenia § 553 odst. 2 je podmienkou platnosti zmluvy o zabezpečovacom prevode práva uzavretie v písomnej forme. Nesplnenie tejto zákonnej podmienky má za následok jej neplatnosť. Pritom sa jedná o neplatnosť absolútnu (§ 40 odst. 1 OZ), ku ktorej musí súd prihliadať z úradnej povinnosti. Písomná forma predpokladá dve náležitosti – písomnosť a podpis subjektov, pričom tieto podpisy nemusia byť na jednej listine (§ 40 odst. 3 OZ). Ustanovením § 553 odst. 2 OZ však v žiadnom prípade nie sú dotknuté ostatné ustanovenia zákona vyžadujúce v konkrétnych prípadoch ďalšie náležitosti platných právnych úkonov. Ide predovšetkým o situácie, keď ako zabezpečovací prostriedok slúži vlastnícke právo k nehnuteľnostiam. Aj v prípade, že ide len o zabezpečovací prevod práva (teda nie trvalý) je potrebné aplikovať ustanovenie § 46 odst. 2 OZ, podľa ktorého pri zmluve o prevode nehnuteľností musia byť prejavy účastníkov na tej istej listine a ich podpisy musia byť úradne overené. Pokiaľ by išlo o prevod vlastníckeho práva k bytu je potrebné, aby zmluva obsahovala aj náležitosti vyžadované zákonom č. 72/1994 Sb., ktorým sa upravujú niektoré spoluvlastnícké vzťahy k budovám a niektoré vlastnícké vzťahy k bytům a nebytovým prostorům a dopĺňujú niektoré zákony (zákon o vlastníctví bytů) v platnom znení.

Okrem písomnej formy, musí zmluva obsahovať aj všeobecné náležitosti právneho úkonu, predovšetkým musí byť dostatočne určitá, musí byť v nej vymedzené kto ju uzatvára, aký záväzok je ňou zabezpečovaný a musí byť v nej špecifikácia prevádzaného práva. Zabezpečovaná pohľadávka bude spravidla vymedzená právnym dôvodom vzniku, obsahom, výškou, poprípade splatnosťou. Ako vyplýva z ustanovenia § 553 OZ, zabezpečená môže byť len pohľadávka veriteľa voči prevodcovi a nie voči

¹⁵⁵ Drastíková, J., Osička, T.: Několik poznámek k zajištění převodem práva. Právní fórum, 2004, č. 2, str. 61.

tretej osobe. Prevodom práva je možné zabezpečiť pohľadávky na peňažité plnenie alebo nepeňažité plnenie. Zabezpečovaný záväzok však nemôže byť záväzkom budúcim a nemôže ísť o záväzok z ručenia.¹⁵⁶ Zabezpečovacím prevodom práva je zabezpečená nielen istina pohľadávky, ale aj jej príslušenstvo, t.j. úroky, úroky z omeškania, poplatok z omeškania a náklady spojené s jej uplatňovaním, a to vrátane nákladov spojených s prípadným súdnym uplatnením pohľadávky (§ 121 odst. 3 OZ).

Keďže zmluva o zabezpečovacom prevode práva sa od iného bežné prevodu práva nelíši ináč než svojim zabezpečovacím účelom, z obsahu alebo aspoň z názvu zmluvy by malo byť zrejmé, že sa jedná o prevod práva za účelom zabezpečenia záväzku a nie o trvalý prevod. Pokiaľ by podľa zmluvy k prevodu práva, najmä vlastníckeho, na veriteľa malo dôjsť až po tom, čo sa dlžník ocitne v omeškaní, nejde o zabezpečovací prevod práva.¹⁵⁷

Vzhľadom k absencii zákonnej úpravy vzájomných práv a povinností zmluvných strán bude vhodné či dokonca nutné, aby dojednanie strán smerovalo k odstráneniu sporných momentov, ktoré by neskôr mohli viesť k vzniku nejasností a nežiaducej zmluvnej neistote. „Ak by však tieto otázky v zmluve dohodnuté neboli, nemalo by to samo o sebe vplyv na platnosť zmluvy.“¹⁵⁸

5.2.2. Subjekty zabezpečovacieho prevodu práva

Z ustanovenia § 553 odst. 1 vyplýva zákonná požiadavka platného vzniku zabezpečovacieho prevodu práva poskytnutím zabezpečenia len obligačným dlžníkom obligačnému veriteľovi. To znamená, že stranami zmluvy o zabezpečovacom prevode práva sú vždy výhradne obligačný veriteľ a obligačný dlžník, teda strany hlavného zabezpečovaného záväzkového vzťahu. Zmluvu nemôže uzavrieť iná osoba (tretia) než dlžník. Tento výklad je zastávaný aj judikatúrou Najvyššieho súdu ČR, podľa ktorej neprichádza do úvahy, aby zabezpečovacím prevodom práva zabezpečila záväzok tretia osoba od dlžníka odlišná.¹⁵⁹ Eliáš v tejto súvislosti poznamenáva, že v teórii sa len veľmi zriedka objavujú názory, podľa ktorých zabezpečovací prevod práva môže

¹⁵⁶ Kerecman, P.: Zabezpečenie záväzkov prevodom práva (I. časť). Právny obzor, 1998, č. 3, str. 271.

¹⁵⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 5. decembra 2006, sp.zn. 33 Odo 188/2005.

¹⁵⁸ Plíva, S.: Zajišťovací převod práva. Právní praxe v podnikání, 1997, č. 3, str. 2.

¹⁵⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18. januára 2001, sp.zn. 21 Cdo 2535/99.

poskytnúť aj subjekt odlišný od obligačného dlžníka. V takých prípadoch by sa však podľa týchto názorov nejednalo ani tak o zabezpečovací prevod práva podľa § 553 OZ, ale o špecifický prostriedok zabezpečenia dojednaný v súlade s ustanovením § 51 OZ.¹⁶⁰ Uvedený názor zastáva aj Fiala, podľa ktorého pokiaľ mal byť záväzok zabezpečený prevodom práva patriace tretej osobe, teda niekomu inému než dlžníkovi, šlo by o nepomenovanú zmluvu, nie o zabezpečovací prevod práva, ktorá by sa nutne riadila právnou úpravou najpodobnejšou (teda najskôr právnou úpravou práve zabezpečovacieho prevodu práva).¹⁶¹

5.2.3. Predmet zabezpečovacieho prevodu práva

Aj napriek tomu, že právna povaha prevádzaného práva nie je v Občanském zákoníku bližšie vymedzená, predmetom zabezpečovacieho prevodu práva môže byť iba právo, tak ako je chápané ustanovením § 118 odst. 1 OZ, pričom dlžník je oprávnený previesť na veriteľa (na rozdiel od zástavného práva) iba svoje práva a nie práva tretích osôb. Právo dlžníka musí byť v dobe prevodu existujúce a jeho predmet musí byť dostatočne určitý. Prevádzané právo musí spĺňať niekoľko znakov. Predovšetkým musí ísť o:

- 1) majetkové právo (vrátane vlastníckeho) majúce súkromnoprávny charakter. Súkromnoprávny charakter prevádzaného práva potom vylučuje, aby ako hodnota slúžiaca k zabezpečeniu boli prevedené tzv. verejné subjektívne práva, ktoré vyplývajú z administratívne právnych vzťahov, nech sa jedná o verejné práva smerujúce k ochrane slobody subjektu, alebo o práva na plnenie alebo práva určujúce podiel subjektu na správe verejných vecí,¹⁶²
- 2) právo prevoditeľné, t.j. právo, ktorého trvania ani obsah nedozná zmenu nositeľa zmeny, alebo ktorému prevodu nebráni právny predpis. Nprevoditeľnosť práva môže vyplývať buď z právneho predpisu alebo dohody strán, prípadne môže vyplynúť z povahy konkrétneho práva.

¹⁶⁰ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1593.

¹⁶¹ Fiala, Kindl a kol.: Občanský zákoník, komentář. Praha, Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, str. 1022.

¹⁶² Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 150.

- 3) Nakoniec musí ísť o právo nepodmienené a samostatné. To znamená, že vylúčené sú pohľadávky, ktoré v zmysle ustanovenia § 525 OZ nemožno postúpiť, rovnako ako aj tie, u ktorých si povinný vymienil ich neprevoditeľnosť.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že spôsobilým predmetom zabezpečenia nie sú práva osobné (osobnostné). Majetkové zložky osobnostného práva však už sú spôsobilým predmetom zabezpečenia. Podľa súdnej praxe predmetom zmluvy o zabezpečovacom prevode práva k zabezpečeniu splnenia záväzku len jedného z manželov nemôžu byť členské práva a povinnosti vyplývajúce zo spoločného členstva manželov v bytovom družstve.¹⁶³

Predmetom prevodu práva môže byť teda vlastnícke právo (jak hnutel'né, tak nehnuteľné veci), majiteľské právo (právo k cenným papierom, obchodnému podielu, podniku) alebo iné majetkové práva (napr. právo užívania, právo na zber úrody). Ak by predmetom zabezpečovacieho prevodu práva bolo právo k pohľadávke, išlo by už o zabezpečovací prevod pohľadávky (v zmysle § 554 OZ).

Zabezpečenie prevodu vlastníckeho práva

Spočiatku panovala určitá neistota v otázke možnosti zabezpečovacieho prevodu vlastníctva, čomu zodpovedá aj množstvo článkov v odbornej literatúre zaoberajúcej sa jednotlivými aspektmi prevodu vlastníckeho práva. V súčasnosti je zastávaný názor, že predmetom zabezpečovacieho prevodu môže byť aj vlastnícke právo, alebo len niektorá jeho zložka (napr. právo na plody). Tento názor vychádza z ustanovenia § 132 odst. 1 OZ, ktoré umožňuje získať vlastníctvo „inou zmluvou“. Zmluva o zabezpečovacom prevode práva teda nepochybne tvorí jeden z právnych titulov nadobudnutia vlastníctva.¹⁶⁴

Pri vlastníckom práve je potrebné si uvedomiť zásadný rozdiel medzi vecami hnutel'nými a nehnuteľnosťami, a to ako do spôsobu ich nadobudnutia, tak aj do publicity vlastníckeho práva k nim. Podľa povahy prevádzaného práva bude závisieť, či

¹⁶³ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. novembra 2001, sp.zn. 29 Cdo 1969/2000.

¹⁶⁴ Ságál, I., Kroft, M.: Několik poznámek k zajišťovacímu převodu vlastníckeho práva. Právo a podnikání, 1998, č. 10, str. 21.

vedľa zmluvy o zabezpečovacom prevode práva podľa § 553 OZ bude k účinnému prevodu potrebný ešte ďalší právny úkon a aký.

V prípade, že sa prevádza hnutelná vec, vlastníctvo sa nadobúda zásadne jej prevzatím. Iný okamih nadobudnutia vlastníctva môže vyplývať z právneho predpisu alebo z dohody účastníkov (§ 133 odst. 1 OZ). Pre nadobúdanie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam však platí iná úprava než pri nadobúdaní vlastníckeho práva k hnutelným veciam. Spôsobom zmluvného nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam je vklad do katastru nehnuteľností (§ 133 odst. 2 OZ v spojení s § 1 a 2 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisoch vlastníckých a jiných práv k nemovistostem, v znení neskorších predpisov). Týmto právnym úkonom sa tak veriteľ stáva vlastníkom nehnuteľnosti. Eliáš poukazuje, že vzhľadom k tomu, že nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam spočíva na intabulačnom princípe a tento princíp je kogentný, nebolo by možné hovoriť o platne zriadenom zabezpečovacom prevode práva k nehnuteľnosti do doby, než by táto skutočnosť nebola uvedená v evidencii katastru nehnuteľností.¹⁶⁵ Uvedeným postupom sa zabráni dlžníkovi v ďalšej dispozícii s nehnuteľnosťou. Keďže už dlžník nie je vlastníkom nehnuteľnosti, nemôže ani úspešne zaťažovať nehnuteľnosť zástavným právom, vecným bremenom ani predkupným právom s vecnoprávnymi účinkami. Na druhej strane vzniká otázka ochrany právnej ochrany prevodcu a tretích osôb. Vkladem do katastru nehnuteľností sa síce posilnilo postavenie veriteľa, avšak v zápise na príslušnom liste vlastníctva sa nijak neprejaví, že veriteľ je len dočasným vlastníkom, ktorý nadobudol vlastnícke právo k nehnuteľnosti na základe zmluvy o zabezpečovacom prevode práva. To znamená, že veriteľ je spôsobilý k uskutočňovaniu prevodu vlastníctva na tretiu osobu alebo zaťaženiu nehnuteľnosti vecnými právami. Táto problematika súvisí s otázkou publicity zabezpečovacieho prevodu práva. Práve z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby si zmluvné strany presne dohodli obsah zmluvy o zabezpečovacom prevode práva, predovšetkým akým spôsobom prevedie veriteľ vlastnícke právo k nehnuteľnosti späť na prevodcu v prípade splnenia záväzku a tretie osoby nahliadali aj do zbierky listín, v ktorej by sa malo dať zistiť, že podstatou zmluvy o prevode vlastníctva je len zabezpečenie záväzku. Práve pre rôzne problémy v oblasti katastrálneho práva, ale aj daňového, možno

¹⁶⁵ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1597.

povedať, že zabezpečovací prevod práva k nehnuteľnostiam nenadobudol v praxi väčšieho významu.

Čo sa týka zabezpečovacieho prevodu práva k nehnuteľnostiam neevidovaným v katastri nehnuteľností, zabezpečovací prevod vzniká už samotnou účinnosťou zmluvy.

Zabezpečenie prevodu cenného papieru, resp. práva spojeného s cennými papiermi

Predmetom zabezpečovacieho prevodu práva môže byť ako cenný papier, tak aj právo s ním spojené za podmienok stanovených pre prevod príslušného cenného papieru. „Zabezpečovací prevod práva sa v súčasnosti uskutočňuje najmä pri tzv. repo operáciách¹⁶⁶, ktoré spočívajú v poskytnutí úveru podľa ustanovenia § 497 OBZ so zabezpečovacím prevodom práva podľa ustanovení § 553 OZ.“¹⁶⁷ Cenný papier môže byť predmetom zabezpečenia len v prípade, ak to dovoľuje právna úprava. Napr. prevoditeľnosť listinných akcií na meno zmluvou o zabezpečovacom prevode práva bude vylúčená.¹⁶⁸ Podľa Obchodného zákonníka je možné samostatne prevádzať aj niektoré práva spojené s akciami. Ustanovenie § 156a odst. 2 OBZ konkrétne stanovuje, že samostatne je možné previesť právo na vyplácanie dividend, prednostné právo na upisovanie akcií a vymeniteľných a prioritných dlhopisov (§160 OBZ) a právo na vyplácanie podielu na likvidačnom zostatku spojené inak s akciou.

Zabezpečenie prevodu obchodného podielu

Prístup právnej teórie a praxe bol v možnosti zabezpečiť záväzok prevodom obchodného podielu v obchodnej spoločnosti dlhší čas nejednotný. Zatiaľ čo niektorí autori považovali obchodný podiel za prevoditeľné majetkové právo, v rozhodovacej praxi súdov sa vyskytol názor, že obchodný podiel spoločníka predstavuje podľa § 114

¹⁶⁶ Metodický pokyn pre banky, č.j. ČNB/1 420/1994 predpokladá, že s cennými papiermi, ktoré boli na veriteľa prevedené v rámci repo operácie, môže veriteľ voľne nakladať, teda napr. ich predať, zastaviť alebo použiť k inej repo operácii. Veriteľ je však povinný previesť späť ekvivalenté (zastupiteľné) cenné papiere.

¹⁶⁷ Drastíková, J., Osička, T.: Několik poznámek k zajištění převodem práva. Právní fórum, 2004, č. 2, str. 62.

¹⁶⁸ Podľa zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, v znení neskorších predpisov, je akcia na meno zákonný cenný papier na rad a k jej prevodu sa vyžaduje rubopis, ktorý musí byť bezpodmienečný, takže jeho prevod by bol neplatný.

odst. 1 OBZ jeho práva a povinnosti a im odpovedajúcu účasť na spoločnosti. Obchodný podiel teda ako celok nie je majetkovým právom, ale súhrnom práv a povinností spoločníka vo vzťahu k spoločnosti s ručením obmedzeným.¹⁶⁹ Tento názor je však v súčasnosti prekonaný judikatúrou Najvyššieho súdu ČR, ktorá uvádza, že ak je obchodný podiel prevoditeľný, nie je vylúčené zabezpečiť pohľadávku veriteľa prevodom práva k obchodnému podielu podľa § 553 OZ, keďže zákon takýto postup nevyklučuje. Pri zabezpečovacom prevode práva k obchodnému podielu je nevyhnutné splnenie podmienok ustanovených pre prevod obchodného podielu v § 115 OBZ, keďže inak než tam ustanoveným postupom, s výnimkami vyplývajúcich zo zákona (napr. pri predaji podniku), obchodný podiel previesť nemožno.¹⁷⁰

5.2.4 Obsah zmluvy o zabezpečovacom prevode práva

Obsahom zmluvy je úprava vzájomných práva a povinností zmluvných strán, ktorá je vo väčšine prípadov rámcovo upravená právnym predpisom. Vo vzťahu k zabezpečovaciemu prevodu práva je však situácia o čosi komplikovanejšia. Ako už bolo úvodom tejto kapitoly spomenuté, právna úprava § 553 OZ je strohá a neobsahuje žiadnu vecnú úpravu. Preto je konkrétna právna úprava vzájomných práv a povinností zmluvných strán v súlade s princípom zmluvnej voľnosti prenechaná zmluvným stranám. Vo všeobecnosti bude obsah zmluvy o zabezpečovacom prevode práva vychádzať z účelu zabezpečovacieho prevodu práva, ktorým je zabezpečenie pohľadávky veriteľa pre prípad, že dlžník nesplní pohľadávku riadne a včas. Z toho vyplýva, že úprava vzájomných práv a povinností prevodcu a nadobúdateľa by mala byť rozdelená do dvoch časových úsekov, ktoré budú oddelené okamihom splatnosti zabezpečovanej pohľadávky na:

- a) práva a povinnosti pred splatnosťou zabezpečovanej pohľadávky a
- b) práva a povinnosti po splatnosti zabezpečovanej pohľadávky.

Ad a) Pred splatnosťou pohľadávky by sa obsahom práv a povinností zmluvných strán malo z pohľadu prevodcu minimalizovať riziko neoprávneného nakladania

¹⁶⁹ Rozhodnutie Vrchního soudu v Prahe, zo dňa 28. júla 1995, sp.zn. Cdo 9/94-48.

¹⁷⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z dňa 29. novembra 2005, sp.zn. 29 Odo 28/2005.

s predmetom prevádzaného práva zo strany nadobúdateľa. Veriteľ sa po zjednaní zmluvy o zabezpečovacom prevode práva a dovŕšením právnej skutočnosti stáva plnohodnotným vlastníkom veci (aj keď len dočasným a podmieneným), to znamená že je oprávnený predmet držať, užívať, požívať jeho plody a užitky a nakladať s ním (§ 123 OZ). Z dôvodu absencie vecnej úpravy tohto inštitútu je otázkou, či veriteľ ako vlastníkom veci, môže touto vecou právne relevantne disponovať. Pokiaľ by sa pripustila možnosť, aby veriteľ (ako vlastníkom) neobmedzene nakladal s predmetom zabezpečenia, odporovalo by sa to povahe zabezpečenia, prípadne by mohlo dôjsť k situácii blízkej prepadnutej zástavy, ktorá je však v občianskom práve výslovne vylúčená¹⁷¹. Ďalším úskalím sa javí nebezpečenstvo, že veriteľ neprevedie vlastnícke právo späť na dlžníka, ale takúto vec by zaťažil právnou vadou, napr. zriadil k nej zástavné právo. Na druhej strane, pokiaľ by sa vylúčila možnosť veriteľa disponovať s predmetom zabezpečenia, je otázkou akým spôsobom by boli chránené tretie osoby, ktoré by predmet zabezpečenia nadobudli *bona fide*. Z takto nastienených situácií je nutné, aby si obe strany dôkladne zvážili obsah a riadne vymedzili všetky práva a povinnosti, aj keď akékoľvek dispozičné obmedzenia budú právne významné zásadne len vo vnútornom vzťahu medzi prevodcom a nadobúdateľom.

Ad b) Ďalšou časťou obsahu zmluvy o zabezpečovacom prevode práva by malo byť vymedzenie práv a povinností po splatnosti pohľadávky dlžníka. Je potrebné počítať s dvomi možnosťami, a to v prípade riadneho splnenia pohľadávky alebo v prípade omeškania dlžníka.

Ak dlžník splní svoj záväzok riadne a včas, dochádza k spätnému prevodu prevedeného práva na dlžníka. Na predmete prevádzaného práva závisí aj jeho spätný prevod. Ak bolo predmetom prevodu práva vlastnícke právo k hnutelnej veci, ktorú mal veriteľ vo svojej faktickej moci, je povinný ju vrátiť späť dlžníkovi. „Ak zostala vec po celú dobu trvania vlastníckeho práva veriteľa u dlžníka nie je potrebné činiť žiadny právny úkon k tomu, aby aj navonok bolo pre tretie osoby patrné, že vlastníkom veci je opäť dlžník.“¹⁷² Iná situácia je v prípade zabezpečenia záväzku prevodom vlastníckeho práva k nehnuteľnosti. K tejto otázke sa vyjadril Najvyšší správny súd ČR, podľa ktorého

¹⁷¹ vid. § 169 OZ

¹⁷² Mikeš, J., Švestka, J.: Nad základními otázkami zajištění závazku převodem práva. Právní rozhledy, 2001, č. 6, str.252.

ak dlžník riadne a včas splní veriteľovi pohľadávku, je spätný prevod na dlžníka prevedený záznamom v katastri nehnuteľností¹⁷³. Pre tento prípad je potrebné v zmluve dohodnúť, akým spôsobom sa skutočný spätný prevod predmetu zabezpečenia alebo kedy nastupujú účinky rozvázovacej podmienky.

Ďalší okruh práv a povinností by si zmluvné strany mali dohodnúť pre prípad omeškania dlžníka a predovšetkým otázku náhradného uspokojenia veriteľa z predmetu prevedeného práva. Aj v tomto prípade platí, že úprava práva povinností v priebehu realizácie zabezpečovacieho prevodu podlieha princípu zmluvnej voľnosti.

5.3. Realizácia zabezpečovacieho prevodu práva

Ako vyplýva z názvu a jeho zaradenia v Občanském zákoníku, tento inštitút patrí medzi zabezpečovacie inštitúty, to znamená, že v prípade nesplnenia záväzku dlžníkom sa uplatní jeho uhradzovacia funkcia. To znamená, že podmienený prevod zabezpečovacieho práva sa nesplnením záväzku zo strany dlžníka stáva trvalým a nepodmieneným a veriteľ vstupuje do všetkých práv dlžníka k prevedenej veci. To akým spôsobom sa veriteľ uspokojí z prevedeného práva bude závisieť v prvom rade na dohode strán. „Pokiaľ bude zmluva o týchto otázkach mlčať, je treba sa prikloniť k názoru, podľa ktorého je v plnej moci veriteľa rozhodnúť, akým spôsobom sa z prevedeného práva uspokojí. Postup pri uspokojovaní zo zabezpečeného práva sa bude pre svoju podobnosť riadiť najskôr úpravou platnou pre zástavné právo.“¹⁷⁴

Predpokladom pre realizáciu zabezpečovacieho prevodu práva je omeškanie na strane dlžníka, t.j. pokiaľ dlžník nesplní svoju pohľadávku riadne a včas (§ 517 OZ). Veriteľ má viacero možností, pomocou ktorých môže dosiahnuť uspokojenie svojej pohľadávky z predmetu práva prevedeného podľa § 553 OZ. Je však nepochybné, že pri realizácii zabezpečovacieho prevodu by sa mal rešpektovať oprávnený záujem dlžníka na dosiahnutí maximálneho výťažku, ako aj jeho právo na vydanie rozdielu medzi týmto výťažkom a výškou pohľadávky, zvýšenej o účelovo vynaložené náklady v súvislosti s realizáciou.

¹⁷³ Rozsudok Najvyššieho správneho súdu ČR z dňa 27. júla 2006, sp.zn. 7 Afs 126/2005-75.

¹⁷⁴ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1595.

Na prvom mieste je možno uviesť možnosť scudzenia veci (tzn. priamy predaj, poprípade postúpenie práva). Ak si zmluvné strany dohodli takýto postup, je potrebné aby si v zmluve stanovili aspoň spôsob, akým bude veriteľ povinný urobiť ponuku predaja, minimálnu cenu, jej splatnosť a povinnosť veriteľa vydať dlžníkovi prebytok z predaja. Pri takýchto prípadoch môže samozrejme dochádzať k situáciám, že veriteľ prevedie vlastnícke právo na tretiu osobu za podmienok pre dlžníka výrazne nevýhodných, napr. vec bude predaná za výrazne nižšiu. Preto je vhodné si dojednať, aby tržná cena veci bola zistená znaleckým posudkom.

Ďalšou možnosťou uspokojenia veriteľa je predaj veci vo verejnej dražbe podľa zákona č. 26/2000 Sb., o verejných dražbách, v znení neskorších predpisov. Veriteľ ako vlastník veci alebo majiteľ práva bude postupovať podľa ustanovení zákona o verejných dražbách, ktoré upravujú dobrovoľné dražby. Tento zákon okrem iného stanoví, čo môže byť predmetom dobrovoľnej dražby a podrobné pravidlá dražby.

V oboch uvedených prípadoch však veriteľovi nič nebráni v tom, aby po čiastočnom uspokojení svojej pohľadávky, či už priamym predajom alebo verejnou dražbou, zvyšnú časť pohľadávky vymáhal od dlžníka v rámci vykonávacieho resp. exekučného konania.

5.4. Daňové problémy zabezpečovacieho prevodu práva

Ako som poznamenala na začiatku tejto kapitoly, nekoncepčnosť právnej úpravy zabezpečovacieho prevodu práva sa okrem iného prejavuje v nedoriešených daňových aspektoch. Aj to je jeden z dôvodov nie príliš častého využívania tohto inštitútu pri nehnuteľnostiach.

5.4.1. Daň z príjmov

Tento problém z časti vyriešila novela zákona č. 149/1995 Sb., ktorou sa mení zákon č. 586/1992 Sb., o dani z príjmov, ktorá pripustila zahrňovanie odpisov hmotného hnutel'ného majetku od daňového základu dlžníka, ktorým zabezpečil svoju pohľadávku zabezpečovacím prevodom práva podľa § 553 OZ, a to v priebehu trvania zabezpečenia. V ustanovení § 28 odst. 7 tohto zákona sa uvádza, že pri prevode vlastníctva hmotného

hnutel'ného majetku v dôsledku zabezpečenia záväzku prevodom práva na veriteľ môže tento majetok za obdobných podmienok odpisovať pôvodný vlastník. Predpokladom je uzavretie zmluvy o výpožičke podľa ustanovení § 659 a násl. OZ, na základe ktorej získa dlžník predmetný majetok do svojej detencie z titulu jeho výpožičky. Ustanovenie § 27 odst. h) zákona o dani z príjmov potom výslovne vylučuje z odpisovania majetok, ktorý nadobudol veriteľ v dôsledku zabezpečenia záväzku prevodom práva, a to po dobu zabezpečenia a za predpokladu, že po túto dobu bude odpisovať pôvodný vlastník, ak s ním uzavrie zmluvu o výpožičke.

Inak je tomu pri nehnuteľnostiach. Pri zabezpečovacom prevode vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam nie je dlžník oprávnený zahrňovať si do svojho daňového základu odpisy z nehnuteľností. Odpisy do svojho daňového základu však v tomto prípade nie je oprávnený zahrňovať ani veriteľ, pretože mu tento majetok neslúži k dosiahnutiu, zabezpečeniu a udržaniu príjmu.

5.4.2. Daň z prevodu nehnuteľností

Do nedávnej doby panovali určité pochybnosti pokiaľ išlo o daň z prevodu nehnuteľnosti vo vzťahu k zabezpečovaciemu prevodu práva. Spočiatku bol zastávaný názor, že zapísanie nehnuteľnosti do katastru nehnuteľností uskutočnení na základe zmluvy o zabezpečovacom prevode práva v prospech veriteľa podlieha dani z prevodu nehnuteľností. Táto skutočnosť však znamenala ďalšiu finančnú záťaž, s ktorou museli zmluvné strany počítať. Situácia sa však zmenila rozsudkom Najvyššieho správneho súdu ČR, ktorý rozhodol, že zabezpečovací prevod vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam by nemal podliehať dani z prevodu nehnuteľností, pretože sa nejedná o úplatný prevod (čo je predpokladom zdanenia).¹⁷⁵ Najvyšší správny súd ČR vychádzal zo skutočnosti, že nadobudnutie nehnuteľnosti zmluvou o zabezpečovacom prevode práva nie je úplatným prevodom, ktorý je rozhodujúcim kritériom pre daň z prevodu nehnuteľností. Podľa názoru súdu, prevod nehnuteľnosti na základe zmluvy o zabezpečovacom prevode práva podľa § 553 OZ nie je vyvažovaný žiadnym hodnotovým ekvivalentom zo strany nadobúdateľa a ani na strane prevodcu nie je

¹⁷⁵ Rozsudok Najvyššieho správneho súdu ČR z dňa 27. júla 2006, sp.zn. 7 Afs 126/2005-75.

prevod motivovaný úmyslom poskytnúť nadobúdateľovi majetkový prospech, a preto nie je predmetom dane z prevodu nehnuteľností.

Uvedená judikatúra však bola záhy prekonaná novelou zákona č. 357/1992 Sb., o dani d'edičské, dani darovací a dani z prevodu nemovistostí (ďalej len „ZDDPN“) účinnou od 1.1.2008, podľa ktorej poplatníkom dane z prevodu nehnuteľností je nadobúdateľ nehnuteľnosti na základe zmluvy o zabezpečovacom prevode práva (§ 8 odst. 1 ZDDPN). Na zmiernenie tohto ustanovenia, ktoré by znamenalo platiť nielen pri prevode nehnuteľnosti na veriteľa, ale aj pri spätnom prevode na dlžníka, zákonodarca stanovil výnimku, a to v ustanovení § 25 odst. 4 ZDDPN, kde stanovil pre podanie žiadosti o prepáčenie dane z prevodu nehnuteľnosti trojročnú lehotu odo dňa nadobudnutia vlastníckeho práva pôvodným vlastníkom. V tejto súvislosti za povšimnutie stojí fakt, že ZDDPN v ustanovení § 25 odst. 5, už a priori počíta s tým, že zmluva o zabezpečovacom prevode práva bude uzavretá s rozvázovacou podmienkou.¹⁷⁶

Okrem vyššie uvedeného Najvyšší správny súd ČR vo svojom rozsudku ďalej prezentoval spôsob, akým sa má zabezpečovací prevod práva k nehnuteľnostiam zapisovať do katastru nehnuteľností. Zápis do katastru nehnuteľností má byť prevedený na základe súhlasného prehlásenia účastníkov právneho vzťahu v zmysle ustanovenia § 36 odst. 5 písm. a) a odst. 6 vyhlášky č. 190/1996 Sb.¹⁷⁷ Táto vyhláška bola s účinnosťou od 1. marca 2007 nahradená vyhláškou č. 26/2007 Sb.

5.4.3. Daň z nehnuteľnosti

Zabezpečovacieho prevodu práva sa samozrejme týka aj daň z nehnuteľnosti podľa zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovistosti, v znení neskorších predpisov, ktorý stanovuje, že platiteľom dane je vlastník nehnuteľnosti. Zákon už v súvislosti so zabezpečovacím prevodom vlastníckeho práva k nehnuteľnosti nepočíta z výnimkou

¹⁷⁶ Dojde-li k převodu vlastnictví k nemovitosti na základě a) smlouvy uzavřené s rozvazovací podmínkou, s výjimkou smlouvy o zajišťovacím převodu práva,... (§25 odst. 5 ZDDPN).

¹⁷⁷ Vyhláška Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických práv a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění zákona č. 210/1993 Sb. a zákona č. 90/1996 Sb., a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění zákona č. 89/1996 Sb.

a daň z nehnuteľnosti je povinný platiť veriteľ, ako vlastník nehnuteľnosti (§ 3 odst. 1). V tejto súvislosti Donné upozorňuje na potrebu zmluvných strán dohodnúť si v zmluve o zabezpečovacom prevode práva povinnosť dlžníka uhradiť veriteľovi ním zaplatenú daň z nehnuteľnosti, ktorá bola preúčtovaná dlžníkovi, v prípade, že k spätnému prevodu nehnuteľnosti na dlžníka došlo v zdaňovacom období, v ktorom už bola daň priznaná veriteľom.¹⁷⁸

5.4.4. Daň z pridanej hodnoty

V súvislosti s daňou z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“) si v prvom rade opäť musíme zodpovedať otázku, či zabezpečovací prevod práva je alebo nie je úplatným prevodom. Odpoveď na túto otázku dal Najvyšší správny súd ČR¹⁷⁹, ktorý vo svojom rozhodnutí označil zabezpečovací prevod práva za bezúplatný prevod. Naproti tomu už vyššie spomenuté rozhodnutie veľkého senátu Najvyššieho súdu ČR z 15.10.2006, sp.zn. 495/2006 hovorí o tom, že daňové zákony chápu zabezpečovací prevod vlastníckeho práva ako prevod úplatný a takto by mal byť vnímaný aj v rovine zmluvných strán.

Ustanovenie § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z pridanej hodnoty, v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o DPH“) stanovuje za zdaniteľné plnenie dodanie tovaru a prevod nehnuteľnosti alebo prechod nehnuteľností za úplatu.. Následne ustanovenie § 13 odst. 1 zákona o DPH hovorí, že prevodom nehnuteľnosti sa pre účely tohto zákona rozumie prevod nehnuteľnosti, pri ktorom dochádza k zmene vlastníckeho práva alebo príslušnosti k hospodáreniu. Donné pri riešení tejto otázky však zastáva názor, že až po zániku zmluvy o zabezpečovacom prevode práva z dôvodu nesplnenia rozvázovacej podmienky dlžníkom, nastáva vznik zdaniteľného plnenia, pretože až týmto okamihom dochádza k úhrade kúpnej ceny dohodnutej v zmluve.¹⁸⁰ Podobný názor zastáva aj Giese, podľa ktorého „účel a právna podstata zabezpečovacieho prevodu práva neboli zohľadnené ani v oblasti DPH.

¹⁷⁸ Donné, M.: Daňové účinky zajišťovacieho prevodu práva. Daně a právo v praxi, č. 3, 2009.

¹⁷⁹ Rozsudok Najvyššieho správneho súdu ČR zo dňa 26. júla 2008, sp.zn. 7 Afs 29/2007-60.

¹⁸⁰ Donné, M.: Daňové účinky zajišťovacieho prevodu práva. Daně a právo v praxi, č. 3, 2009.

Zabezpečovací prevod práva mal byť podľa nášho názoru chápaný ako určitý druh finančnej služby v zmysle § 28 zákona o DPH, ktoré by bolo od DPH oslobodené.¹⁸¹

5.5. Právna úprava zabezpečovacieho prevodu práva podľa nového Občanského zákoníku

Nový Občanský zákoník skĺbil pôvodné ustanovenia o zabezpečovacom prevode práva (§ 553 OZ) a o zabezpečovacom prevode pohľadávky (§ 554 OZ) pod jeden inštitút, a to **zabezpečovací prevod práva**. Vzhľadom k dlhodobo vytýkanej strohosti platných ustanovení Občanského zákoníka o zabezpečovacom prevode a zabezpečovacom prevode pohľadávky a s tým súvisiacich praktických problémov, nová právna úprava prichádza s komplexnou úpravou tohto inštitútu v súlade s doterajšou právnou praxou a judikatúrou súdov s prihliadnutím k slovenskej právnej úprave. Zabezpečovací prevod práva novo upravuje ustanovenie § 2040 až 2044 NOZ.

Zmluvou o zabezpečovacom prevode práva zabezpečuje dlžník alebo tretia osoba dlh tým, že veriteľovi dočasne prevedie svoje právo. Je isté, že v takýchto prípadoch sa musí jednať o prevod dočasný, kde zákon počíta s rozvázovacou podmienkou predstavovanou úhradou dlhu (§ 2040 NOZ). Výslovným uvedením rozvázovacej podmienky sa má zabrániť trvaniu súčasnej súdnej praxe, ktorá dovodzuje, že zabezpečovací prevod práva je vždy prevodom s rozvázovacou podmienkou a nemôže byť dohodnutý ako fiduciárny prevod.¹⁸² Ide o vyvrátiteľnú právnu domnienku, ktorá sa uplatní v prípade ak sa strany nedohodli na niečom inom. Zákon tak výslovne umožňuje zjednať zabezpečovací prevod práva ako fiduciárny, kedy splnením zabezpečeného dlhu nedochádza k automatickému obnovení práva dlžníka, resp. tretej osoby k objektu prevodu, ale je potrebné, aby zabezpečený veriteľ novým právnym jednaním predmet zabezpečenia previedol späť na jeho pôvodného vlastníka. Nová právna úprava taktiež upúšťa od obligatórnej písomnej formy zmluvy o zabezpečovacom prevode práva. Vzhľadom k skĺbeniu dvoch podobných zabezpečovacích inštitútov – zabezpečovacieho prevodu práva a zabezpečeniu

¹⁸¹ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 166.

¹⁸² Napr. rozh. Nejvyššího soudu v ČR, sp.zn. 31 Odo 495/2006, ktorý označil za neplatné a neprípustné dojednanie zabezpečovacieho prevodu práva ako fiduciárneho prevodu.

prevodom pohľadávky, NOZ výslovne umožňuje oproti stávajúcej úprave, aby zmluvu o zabezpečovacom prevode práva uzavrela tretia osoba.

V súlade so súčasnou súdnou judikatúrou a právnou praxou, nový občanský zákoník výslovne stanovuje, že predmetom zabezpečovacieho prevodu práva môže byť vlastnícke právo. Veriteľ, na ktorého bola prevedené vlastnícke právo, má postavenie vlastníka veci. Toto postavenie je však obmedzené tým, že vlastnícke právo má len dočasný charakter. Vlastnícke právo veriteľa môže veriteľ nadobudnúť dvoma spôsobmi v závislosti na povahe veci. Zákon novo stanovuje, že pokiaľ sa zabezpečovací prevod práva týka veci zapísanej do verejného zoznamu, vzniká veriteľovo právo až od jeho zápisu do tohto zoznamu, do ktorého sa vyznačí jeho dočasná povaha. Autori kódexu pritom nemali na mysli len kataster nehnuteľností, ale akúkoľvek verejnoprávnu evidenciu vecí. Toto pravidlo vylučuje dobrú vôľu ďalšej osoby, v ktorej prospech by zabezpečený veriteľ prípadne zamýšľal previesť svoje právo. Následkom takéhoto konania bude neplatnosť zmluvy medzi veriteľom a ďalšou osobou, ktorá sa ocitne v pozícii nepoctivého držiteľa veci. V prípade, že zabezpečovací prevod veci sa bude týkať veci nezapisovanej do verejného zoznamu, uplatní sa ustanovenie § 1107 NOZ, podľa ktorého závädy viaznuce na veci nadobúdateľ vlastníckeho práva prijíma, ak ich mal alebo mohol podľa okolností zistiť, alebo ak to bolo zjednané, poprípade ak tak stanoví zákon. Vlastnícke právo k veci veriteľ nadobúda v okamihu odovzdania veci, pričom veriteľ je oprávnený mať u seba predmet zabezpečenia po celú dobu trvania zabezpečovacieho prevodu práva. Z povahy zabezpečovacieho prevodu práva plynie, že veriteľ po túto dobu nie je oprávnený nadobudnutý majetok scudzovať ani zaťažovať. Uvedené obmedzenie však platí len vo vzťahu medzi zabezpečeným veriteľom a osobou poskytujúcou zabezpečenie. Prevedením nie len právnej ale aj faktickej moci nad vecou sa osoba poskytujúca zabezpečenie vystavuje riziku, že môže prísť o hodnotu, ktorou zabezpečil pohľadávku, v prípade že veriteľ ešte pred omeškaním dlžníka prevedie predmet zabezpečenia na tretiu osobu. Vzhľadom k zásade ochrany dobrej viery nadobúdateľa pôjde o platný prevod a poskytovateľ zabezpečenia nebu môcť svoje vlastnícke právo u tejto tretej osoby uplatniť. Je preto v záujme poskytovateľa zabezpečenia, aby si vhodným spôsobom znížil uvedené riziko napríklad vhodnými zmluvnými dohodami (napr. tak, že vec nebude po dobu trvania zabezpečenia odovzdaná veriteľovi, ale tretej osobe,

dojednaním doložky o zmluvnej pokute atď.). V prípade, že veriteľ poruší svoju obligačnú povinnosť, ktorou je viazaný, hrozia mu sankcie zákonné, tj. povinnosť nahradit' druhej strane škodu, poprípade aj sankcie zmluvné, napr. zmluvná pokuta.

Po dobu trvania zabezpečenia, môže byť predmet zabezpečenia buď u veriteľa alebo dlžníka, v závislosti na dohode strán. Zákon súčasne stanovuje, že po tuto dobu vykonáva osoba prostú správu vecí. „Podstata prostej správy spočíva v úkonoch nutných k zachovaniu vecí. Právne pravidlo o povinnosti k prostej správe je dispozitívne. Nezakazuje sa teda iné dojednanie, napr. o podmienkach hospodárenia s vecou, ako bude naložené s prípadným výnosom alebo že je možné zmeniť účel spravovanej veci.“¹⁸³

Ako bolo uvedené v úvode tejto podkapitoly podstata zabezpečovacieho prevodu práva spočíva v dočasnosti. Splnením dlhu sa uplatní vyvrátiteľná domnienka, tj. nastupuje rozvázovacia podmienka a pominú následky založené prevodnou zmluvou. Veriteľovi zanikne právo, ktoré za účelom zabezpečenia mal, a je jeho povinnosťou, aby sa v súčinnosti s osobou, ktorá mu zabezpečenie poskytla, postaral o reštitúciu pôvodného stavu a umožnil tejto osobe plný výkon jej práva. Pokiaľ bude zabezpečovací prevod práva konštruovaný ako fiduciárny prevod, má veriteľ povinnosť novým právnym jednaním previesť predmet zabezpečenia späť na toho, kto zabezpečenie poskytol. Súčasne s hlavnou vecou vydá veriteľ poskytovateľovi zabezpečenia všetko, čo z prevedeného práva získal alebo čo k nemu pribudlo, proti náhrade nákladov, ktoré v súvislosti s výkonom zabezpečovacieho prevodu práva účelne vynaložil. Jedná sa o dispozitívne pravidlo, to znamená, že zmluvné strany si môžu dohodnúť aj iný spôsob vysporiadania (napr. že veriteľ na úhradu zabezpečeného dlhu použije to, čo z poskytnutej istiny získa.).

V prípade, že zabezpečený dlh nebude riadne a včas splnený, stane sa prevod nepodmienený. To znamená, že rozvázovacia podmienka nenastane a veriteľ získa definitívne právo nad vecou, ktoré mal len podmienene¹⁸⁴. Na druhej strane zákon poskytuje taktiež ochranu osoby, ktorá zabezpečenie poskytla, a to najmä v prípadoch kedy hodnota poskytnutej istiny zrejme preyšuje výšku zabezpečeného dlhu. Účel

¹⁸³ Eliáš, K.: Zajišťovací prevod práva v osnove občanského zákoníku. Bulletin advokacie, č.1-2, 2011, str. 74

¹⁸⁴ Tu spočíva zásadný rozdiel medzi zástavným právom a zabezpečovacím prevodom práva. Kým v prvom prípade, musí veriteľ predmet zástavy speňažiť, pri zabezpečovacom prevode práva sa veriteľ stáva trvalým vlastníkom veci slúžiacej na zabezpečenie dlhu.

zabezpečovacieho prevodu totiž nemá spočívať vo veriteľom obohatení, ale v naopak v jednoduchšom uspokojení veriteľovej pohľadávky. Pokiaľ výška dlhu nebola v zmluve uvedená, leží dôkazné bremeno ohľadne pomeru týchto hodnôt na veriteľovi. Podľa autorov je tento postup na mieste, vzhľadom k tomu, že všeobecné ustanovenia o *laesio enormis* alebo lichva sa v tejto súvislosti nejavia ako dostačujúce. Ako dostačujúcu sa autorom kódexu nejaví ani ustanovenie o bezdôvodnom obohatení, aj keď sa jeho úprava opiera o všeobecnú klauzulu, že bezdôvodné obohatenie vzniká, ak preň nie je spravodlivý dôvod (§ 2991 NOZ).¹⁸⁵

¹⁸⁵ Eliáš, K. a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou duvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava, Sagit, 2012, str. 800.

6. Zabezpečenie postúpením pohľadávky

Zabezpečenie záväzkov môže, už vedľa v predchádzajúcich kapitolách spomenutých zabezpečovacích inštitútov, spočívať aj v postúpení pohľadávky, t.j. práva na plnenie zo záväzkového právneho vzťahu. Takýmto spôsobom môže zabezpečenie poskytnúť nielen dlžník zo záväzkovoprávneho vzťahu, ale aj tretia osoba, t.j. osoba odlišná od dlžníka, ktorá je ochotná zabezpečenie zriadiť.

Inštitút zabezpečenia záväzku postúpením pohľadávky (tzv. fiduciárna cesia) je v českom právnom systéme upravený v časti ôsmej, hlavne prvej, oddielu piatom Občanského zákoníka v ustanovení § 554. Podstata tohto inštitútu spočíva v postúpení pohľadávky (§ 524 a násl. OZ), avšak nie za účelom trvalej zmeny veriteľa, ale za účelom zabezpečenia inej pohľadávky. Ide vlastne o postúpenie pohľadávky s výhradou spätného postúpenia, ak odpadne dôvod zabezpečenia, tzn. ak bude pohľadávka riadne a včas splnená.

Vzhľadom k tomu, že Obchodní zákoník neobsahuje ustanovenia o zabezpečovacom postúpení pohľadávky, občianskoprávna úprava sa použije aj na oblasť obchodnoprávných záväzkových vzťahov.¹⁸⁶

Aj keď zabezpečenie postúpením pohľadávky je takmer zhodný so zabezpečovacím prevodom práva (§ 553 OZ), predsa len sa tento inštitút v určitých aspektoch od zabezpečovacieho prevodu práva odlišuje. Týka sa to nasledujúcich skutočností:

- a) Na rozdiel od zabezpečovacieho prevodu práva, kde predmetom prevodu môže byť vždy len právo patriace obligačnému (hlavnému) dlžníkovi, pri zabezpečenom postúpení pohľadávky je spôsobilým predmetom pohľadávka obligačného dlžníka, ale môže ním byť aj pohľadávka ktorejkoľvek tretej osoby (fyzickej aj právnickej).
- b) Ďalší rozdiel spočíva v tom, že pri zabezpečovacom prevode práva môže byť na zabezpečenie pohľadávky použité akékoľvek právo (vrátane absolútneho práva, najmä vlastníckeho), ak to nie je vylúčené z povahy veci. Naproti tomu

¹⁸⁶ V tejto súvislosti je nutné poznamenať, že uvedené neplatí pre prípady zabezpečenia pohľadávky finančného charakteru, ktorou je pohľadávka z obchodu, ktorej predmetom sú výlučne peňažné prostriedky a finančné nástroje (§323a OBZ)

pri zabezpečovacom postúpení pohľadávky môže byť na zabezpečenie použitá len pohľadávka, tzn. len právo na plnenie od tretej osoby, a to právo majetkové a relatívne (absolútne právo nie je pohľadávkou). „V teoretickej rovine môžeme preto považovať ustanovenie § 544 OZ za *lex specialis* k ustanoveniu § 553 OZ o zabezpečovacom prevode práva.“¹⁸⁷

Pri zohľadnení vyššie uvedeného dospeli autori pri tvorbe novej právnej úpravy Občanského zákoníku k zjednoteniu zabezpečovacieho prevodu práva a zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky pod jeden zabezpečovací inštitút, ktorý je upravený v § 2040-2044 NOZ, pričom predmet tvoriaci zabezpečenie je v uvedených ustanoveniach definovaný veľmi široko, teda ako akékoľvek subjektívne majetkové právo, vrátane majetkových pohľadávok, s výnimkou práv nespôsobilých byť predmetom zabezpečenia záväzku. Predmet zabezpečenia môže podľa novej právnej úpravy poskytnúť ako dlžník, tak aj tretia osoba.¹⁸⁸

6.1. Vznik zabezpečenia postúpením pohľadávky

Právnym dôvodom vzniku zabezpečenia postúpením pohľadávky je platná zmluva uzavretá medzi veriteľom a dlžníkom zo zabezpečovaného záväzkového vzťahu, popr. tretou osobou. Veriteľ zabezpečovanej pohľadávky je označovaný ako postupník alebo *cesionár*, dlžník alebo tretia osoba ako postupiteľ či *cedent*. O pohľadávke, ktorá slúži na zabezpečenie, sa hovorí ako o postúpenej alebo *cedovanej pohľadávke*.

Občanský zákoník nestanovuje žiadne formálne náležitosti fiduciárnej cesie. K platnému vzniku zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky sa však vyžaduje, aby zmluva o zabezpečovacom postúpení pohľadávky bola uzavretá písomne. Táto povinnosť vyplýva z ustanovenia § 524 odst. 1 OZ, v ktorom je upravená všeobecná úprava postúpenia pohľadávky. Podľa tohto ustanovenia možno postúpiť pohľadávku vždy len na základe písomnej zmluvy postupiteľa (cedenta) a postupníka (cesionára). Nedodržanie písomnej formy by malo za následok absolútnu neplatnosť právneho úkonu. Z hľadiska náležitostí zmluvného obsahu, ktorým sa budem venovať nižšie, sa

¹⁸⁷ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 174.

¹⁸⁸ Podrobnejšie k zabezpečovaciemu prevodu práva podľa NOZ viz. kapitolu 5.5.

k platnému vzniku zabezpečenia postúpením pohľadávky vyžaduje vedľa dohody strán o postúpení pohľadávky aj dohoda o jeho zabezpečovacom účele.

K platnému vzniku zabezpečenia postúpením pohľadávky sa nevyžaduje súhlas dlžníka postupovanej pohľadávky. Dlžník nemusí byť o jeho vzniku alebo existencii informovaný. Účinky postúpenia pohľadávky sa viažu na okamih, keď je existencia postúpenia pohľadávky dlžníkovi oznámená veriteľom (tzv. notifikačná povinnosť).

6.1.1. Náležitosti zmluvného obsahu

Ako už bolo spomenuté vyššie, právnym dôvodom vzniku zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky je platná zmluva uzavretá medzi postupníkom a postupiteľom. Zmluva o zabezpečovacom postúpení pohľadávky tvorí prejav vôle postupiteľa, ktorý smeruje k postúpeniu pohľadávky za účelom zabezpečenia konkrétneho záväzku a súhlas postupníka s prijatím tejto pohľadávky. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že súhlasné prejavy oboch strán musia smerovať k postúpeniu určitej pohľadávky za účelom zabezpečenia určitého záväzku. „V prípade, že by v zmluve nebol uvedený účel postúpenia, a pokiaľ by ho nebolo možné dovodiť ani výkladom prejavu vôle strán (§ 35 OZ, § 266 OBZ), bolo by nutné posudzovať takúto zmluvu podľa § 524 a násl. OZ.“¹⁸⁹

Z dôvodu absencie zákonných náležitostí zmluvy o zabezpečovacom postúpení pohľadávky sa k otázke obsahu zmluvy vyjadroval Najvyšší súd ČR, ktorý vo svojom rozhodnutí stanovil, keďže ustanovenie § 554 OZ neupravuje podstatné časti zmluvy o zabezpečovacom postúpení pohľadávky, je v tomto smere nevyhnutné vychádzať z právnej úpravy zmluvy o postúpení pohľadávky obsiahnutej v § 524 OZ. Potiaľ je nepochybné, že zmluva o postúpení pohľadávky musí obsahovať označenie zmluvných strán (postupiteľa a postupníka), vymedzenie postupovanej pohľadávky (spôsobom, z ktorého bude jednoznačne zistiteľné, aká pohľadávka je predmetom postupu) a musí v nej byť vyjadrená vôľa zmluvných strán smerujúca k zmene v osobe veriteľa postupovanej pohľadávky). V prípade zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky je potom z povahy veci zrejmé, že zmluva musí ďalej obsahovať označenie pohľadávky

¹⁸⁹ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 177.

o ktorej zabezpečenie ide, a musí byť z jej obsahu jasné zabezpečovacia funkcia postúpenia.¹⁹⁰ Pravidelnou súčasťou zmluvných strán je aj dojednanie strán, z ktorého vyplýva záväzok postupníka k spätnému prevodu postúpenej pohľadávky alebo nastúpenie účinkov rozvázovacej podmienky v prípade odpadnutia účelu zabezpečenia. V tomto smere Najvyšší súd ČR dodáva, že zmluvné strany si v prípade zmluvy uzavretej podľa § 554 OZ nemusia výslovne dojednať spätné postúpenie pohľadávky, keďže táto povinnosť postupiteľa celkom jednoznačne vyplýva z akcesorickej povahy zabezpečenia.¹⁹¹

Zabezpečovaná pohľadávka

Pokiaľ ide o pohľadávku, ktorá má byť týmto zabezpečovacím inštitútom zabezpečená, musí byť v zmluve vymedzená takým spôsobom, aby ju nebolo možné zameniť s inou pohľadávkou postupníka voči postupiteľovi alebo tretej osobe. Z tohto dôvodu je nutné v zmluve uviesť právny dôvod vzniku pohľadávky, osobu dlžníka, jej výšku a druh. V otázke dostatočnej identifikácie postupovanej pohľadávky došiel Najvyšší súd ČR k záveru, že po účastníkoch zmluvy o postúpení pohľadávky nemožno požadovať, aby v nej v rámci identifikácie postupovanej pohľadávky túto pohľadávku aj právne kvalifikovali. Ak je pohľadávka v zmluve o postúpení identifikovaná dostatočne určito, je zmluva platná aj keď neskôr vyjde najavo, že ide o pohľadávku z iného právneho titulu, napr. z titulu bezdôvodného obohatenia (a nie o pohľadávku z pôžičky, ako bolo uvedené v zmluve o postúpení)¹⁹². Zabezpečiť možno pohľadávku na peňažné i nepeňažné plnenie, alebo pohľadávku, ktorá v dobe vzniku zabezpečenia ešte nie je splatná, prípadne pohľadávku budúcu alebo podmienenú. Postúpení pohľadávku podľa ustanovenia § 554 OZ je zabezpečená nie len istina pohľadávky, ale aj jej príslušenstvo (§ 121 odst. 3 OZ).

¹⁹⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27. januára 2004, sp.zn. 29 Odo 928/2004.

¹⁹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27. januára 2004, sp.zn. 29 Odo 928/2004.

¹⁹² rozsudok veľkého senátu občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19. októbra 2011, sp.zn. 31 Cdo 678/2009.

„Fiduciárny charakter zabezpečenia pripúšťa, aby boli zabezpečené viaceré pohľadávky postupníka, resp. aby k zabezpečeniu jednej pohľadávky postupníka bolo použitých viacero pohľadávok postupiteľa, alebo tretej osoby.“¹⁹³

Predmet zabezpečenia postúpením pohľadávky

Spôsobilosť pohľadávky byť predmetom postúpenia ustanovuje § 525 OZ. V zásade môžeme povedať, že za účelom zabezpečenia je spôsobilým predmetom zabezpečenia akákoľvek pohľadávka, ktorá v okamihu postúpenia nezanikla, a s ktorou je postupiteľ oprávnený zmluvne disponovať. Môže ísť ako o pohľadávku na peňažité plnenie, tak aj o pohľadávku nepeňažitého plnenia.

Predmetom postúpenia však nemusí byť len splatná pohľadávka. Postúpiť možno aj pohľadávku, ktorej splatnosť nastane až neskôr. Podobne možno postúpiť pohľadávku podmienenú. Občanský zákoník nevyklučuje z postúpenia ani pohľadávky budúce. V právnej teórii, ale aj praxi je zastávaný názor, že je možné postúpiť aj budúcu pohľadávku, pokiaľ nie je pochyb o osobe budúceho dlžníka a o pohľadávke samotnej čo do jej vzniku.¹⁹⁴

Pre platný vznik zmluvy o zabezpečovacom postúpení pohľadávky sa vyžaduje, aby postupovaná pohľadávka bola v okamihu postúpenia dostatočne určená. Z tohto dôvodu je nutné venovať pohľadávkam podmieneným alebo budúcim náležitú pozornosť ich určitému vymedzeniu, tak aby bolo možné jednoznačne určiť o akú pohľadávku ide.

Podľa ustanovenia § 524 odst. 2 OZ prechádza s postúpenou pohľadávkou aj jej príslušenstvo a všetky práva s ňou spojenými. Podľa § 121 odst. 3 OZ príslušenstvom pohľadávky sa rozumie úroky, úroky z omeškania, poplatok z omeškania a náklady spojené s jej uplatnením. Podľa § 528 prechádza na postupníka pohľadávka vrátane existujúcich istín, či už ide o ručenie, zástavu alebo iný zabezpečovací inštitút. Zo súdnej praxe ďalej vyplýva, že postúpením prechádza na nového veriteľa pohľadávka v takej podobe, v akej v okamihu postupu existovala, vrátane tzv. vedľajších práv, aj keď nie sú v zmluve o postúpení pohľadávky výslovne konkretizované; nie je pritom

¹⁹³ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 178.

¹⁹⁴ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. februára 1925, sp.zn. Rc 4740Rv II 32/25.

rozhodné, či právo spojené s postúpenou pohľadávkou je či nie je samostatne uplatniteľné, s pohľadávkou teda prechádza na postupníka aj právo na zmluvnú pokutu, ak nebolo dojednané niečo iné.¹⁹⁵ Postúpiť však možno len časť pohľadávky, to znamená, že zvyšná časť zostane aj naďalej v rukách postupiteľa.

Ustanovenie § 525 OZ potom stanovuje niektoré pohľadávky, ktoré sú z postúpenia vylúčené. Jedná sa o kogentné ustanovenie, ktoré z postúpenia vylučuje pohľadávky, ktoré zaniknú najneskôr smrťou veriteľa alebo pohľadávky, ktorých obsah by sa zmenou veriteľa zmenil. Účelom je právna ochrana dlžníka, keďže ten nemá na postúpenia pohľadávky žiadny vplyv, aby sa nezhoršilo jeho postavenie. Okrem toho môže byť postúpenie určitých pohľadávok zakázané aj špeciálnym predpisom. Napríklad § 604 OZ zakazuje previesť na iného predkupné právo, alebo § 844 OZ, podľa ktorého je zakázaný postup práva na dôchodok.

Postúpiť nemožno ani pohľadávku, ktorá nemôže byť postihnutá výkonom rozhodnutia. Exekučne nepostihnuteľné pohľadávky stanovuje § 317 a 319 OSŘ, pričom pre čiastočne exekučne zabaviteľné pohľadávky platí, že sú vylúčené len v takej miere, v akej sú vylúčené z exekúcie. Okrem toho nepodliehajú exekúcii ani pohľadávky, ktorých sa nemožno domáhať na súde a pre ktoré nemožno opatriť exekučný titul. V dôsledku toho sú z postupu vylúčené pohľadávky z hier a sádzok a z pôžičiek od nich a pohľadávky z právnych úkonov neplatných pre nedostatok formy (§ 455 OZ).

Ďalej môžu byť pohľadávky vylúčené z postúpenia na základe dohody veriteľa s dlžníkom (§ 525 odst. 2 OZ). „Predpis §525 odst. 2 sleduje zvýšenú ochranu dlžníka najmä pred faktickým zhoršením jeho obligačnej pozície. Tým sa funkcia tejto normy odlišuje od účelu sledovaného úpravou v § 525 odst. 1, kde cieľ je predovšetkým v ochrane dlžníka pred zhoršením jeho právneho postavenia zmenou obsahu záväzku v dôsledku cesie.“¹⁹⁶

Naproti tomu premlčané pohľadávky nie sú vylúčené z postúpenia, pretože až vznesením námietky premlčania na súde sa z nich stávajú naturálne pohľadávky, ktorá nie sú vynútiteľné súdom.

¹⁹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. septembra 2006, sp.zn. 32 Odo 473/2005.

¹⁹⁶ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1501.

6.1.2. Vnútorne a vonkajšie aspekty obsahu právneho vzťahu založeného zabezpečovacím postúpením pohľadávky

Účelom zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky podľa § 554 OZ je zabezpečenie inej pohľadávky, ktorú má postupník voči postupiteľovi alebo tretej osobe. Tým sa odlišuje od postúpenia pohľadávky podľa § 524 a násl. OZ, ktoré má za následok trvalú zmenu v osobe veriteľa postúpenej pohľadávky. Aj v prípade zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky sa postupiteľ stáva „plnohodnotných“ veriteľom postúpenej pohľadávky, aj keď len podmienene a dočasne. Preto je potrebné rozlišovať jednak vnútorné a jednak vonkajšie aspekty právneho vzťahu založeného na zabezpečovacom postúpení pohľadávky.

Vonkajšie aspekty právneho vzťahu

Vonkajší vzťah predstavuje vzťah medzi postupníkom a postupiteľom na jednej strane k dlžníkovi postúpenej pohľadávky na druhej strane. Postupiteľ na základe zmluvy o zabezpečovacom postúpení pohľadávky postupuje svoju pohľadávku postupníkovi, ktorý sa stáva novým veriteľom pohľadávky so všetkými právami a povinnosťami s tým spojenými. Postupník tam má rovnocenné postavenie ako ktorýkoľvek iný veriteľ. Vzhľadom k tomu, že postúpenie pohľadávky sa nedotýka práv a povinností dlžníka, nevyžaduje sa súhlas dlžníka s postúpením pohľadávky.

Ustanovenie § 526 OZ stanovuje v prípade postúpenia pohľadávky notifikačnú povinnosť postupiteľa. Táto povinnosť vzniká postupiteľovi „bez zbytočného odkladu“ potom, ako bola pohľadávka postúpená. Až týmto okamihom sa postúpenie stáva právne účinným vo vzťahu k dlžníkovi. Notifikácia je jednostranný právny úkon postupiteľa, ktorej obsah ani forma nie je zákonom predpísaná, mala by však vyhovovať všeobecným náležitostiam právneho úkonu (§ 34 OZ). Zákon nevyklučuje, aby notifikačnú povinnosť voči dlžníkovi splnil tiež postupník. Na rozdiel od postupiteľa je však postupník povinný preukázať dlžníkovi postúpenie pohľadávky. Do doby než je dlžníkovi oznámené alebo preukázané postúpenie pohľadávky nič sa pre neho nemení a svoj dlh môže splniť postupiteľovi a postupiteľ je povinný plnenie prijať aj keď už nie je vlastníkom pohľadávky. V opačnom prípade by spôsobil omeškanie na strane veriteľa z následkami, ktoré pre neho plynú z ustanovenia § 520 a násl. OZ. V okamihu

oznámenia o postúpení pohľadávky je však dlžník povinný plniť do rúk postupníka. Dlžníka nemusí zaujímať vnútorný vzťah medzi postupníkom a postupiteľom, keďže postúpením sa jeho povinnosť plniť nemení. Vo vzťahu medzi postupníkom a dlžníkom nie je platnosť postúpenia právne významná. Ak postupiteľ oznámil dlžníkovi, že pohľadávka bola postúpená, vyvolá tento úkon právne dôsledky aj vtedy, ak k postúpeniu vôbec nedošlo alebo zmluva o postúpení bola neplatná.¹⁹⁷

Významným oprávnením dlžníka vo vzťahu k postúpenej pohľadávke, resp. k jej veriteľovi, je uplatnenie námietok proti tejto pohľadávke. Spolu s pohľadávkou totiž prechádza na veriteľ aj povinnosť strpieť prípadné uplatnenie námietok, ktoré mal dlžník voči postupiteľovi. Toto oprávnenie slúži k ochrane dlžníka, keďže postúpením pohľadávky sa nemá zhoršiť jeho právne postavenie. Ide o námietky týkajúce sa samotnej podstaty pohľadávky, rozsahu postúpenej povinnosti, premlčania atď. Dlžníkovi však môžu vzniknúť ani nové námietky až po jej postúpení (napr. premlčanie) alebo môžu vyplývať zo zmeny v osobe veriteľa.

Ďalšie oprávnenie vyplýva pre dlžníka z ustanovenia § 529 odst. 2 OZ, ktoré upravuje možnosť dlžníka uplatniť kompenzačnú námietku s využitím jeho protipohľadávok s postupiteľom voči postupníkovi. „Dlžník môže namietnuť k započítaniu svoju vzájomnú pohľadávku, ktorú má proti pôvodnému veriteľovi za týchto podmienok:

- a) ide o pohľadávku spôsobilú na započítanie,
- b) dlžník ju mal v dobe, kedy sa postúpenie voči nemu stalo účinné,
- c) dlžník bez zbytočného odkladu po tom, čo mu bolo postúpenie pohľadávky oznámené alebo preukázané, oznámil novému veriteľovi (postupníkovi), že má vzájomnú pohľadávku proti postupiteľovi.“¹⁹⁸

Dlžník môže samozrejme použiť na započítanie tiež pohľadávku, ktorá má prípadne voči postupníkovi. V takom prípade sa použije všeobecná úprava a dlžník môže uplatniť kompenzačnú námietku podľa ustanovenia § 580 a násl. OZ.

Giese v súvislosti s kompenzačnou námietkou upozorňuje na § 98 OSŘ, ktorý upravuje práve vznesenie kompenzačnej námietky žalovaným proti pohľadávke

¹⁹⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. júna 2011, sp.zn. 29 Cdo 1328/2007.

¹⁹⁸ Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol.: Občanský zákoník II, §460-880. Komentář. Praha, C.H.Beck, 2008, str. 1424.

uplatnenej žalobcom. Kompenzačná námietka, ktorú žalovaný uplatnil v priebehu súdneho konania je považovaná za tzv. vzájomnú žalobu (§ 97 OSŘ), ak týmto spôsobom uplatnená pohľadávka žalovaného prevyšuje pohľadávku uplatňovanú žalobou. Povaha tejto vzájomnej žaloby súčasne vylučuje, aby ju súd vylúčil podľa § 97 odst. 2 OSŘ k samostatnému konaniu.¹⁹⁹

V prípade, že postúpenie pohľadávky podľa § 554 OZ bolo uskutočnené ako tzv. tiché postúpenie, môže dlžník uplatniť na započítanie svojej pohľadávky, ktoré má len voči postupiteľovi, nie však už tie, ktoré má voči postupníkovi.

Vnútorne aspekty právneho vzťahu

Vnútorný vzťah predstavuje vzťah medzi postupiteľom a postupníkom. Na základe zmluvy o zabezpečovacom postúpení pohľadávky postupiteľ postúpi svoju pohľadávku postupníkovi. Pričom na postupníka prechádza pohľadávka v takom stave, v akom bola ku dňu účinnosti postupu, a to nie len spolu s príslušenstvom v zmysle § 121 odst. 3 OZ, ale aj vrátane tzv. vedľajších práv, predovšetkým práv zabezpečovacích. Oprávnenia postupníka nakladať s postúpenou pohľadávkou sú obmedzené účelom jej postúpenia. Z toho vyplýva, že základnou povinnosťou postupníka je nakladať s pohľadávkou tak, aby mohla byť po riadnom a včasnom splnení postupiteľovej povinnosti postúpená späť na postupiteľa. Porušením tejto povinnosti by mohlo mať za následok vznik povinnosti postupníka k náhrade škody.

Ako som už povedala, základnou povinnosťou postupníka je jeho povinnosť postúpiť pohľadávku späť postupiteľovi, ak je zabezpečovaná pohľadávka splnená alebo ak zabezpečenie odpadne v dôsledku inej právnej skutočnosti, ktorej následkom bude zánik zabezpečovanej pohľadávky. Táto povinnosť je založená na vnútornej dohode a na dôvere medzi postupníkom a postupiteľom.

Závazok postupníka k spätnému postúpeniu pohľadávky by si zmluvné strany mali dojednať v samotnej zmluve podľa § 554 OZ. Absencia takéhoto dojednania však nebude mať za následok neplatnosť takejto zmluvy, pretože uvedený záväzok nepatrí k podstatným náležitostiam zmluvného obsahu. Povinnosť spätného postúpenia

¹⁹⁹ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 186.

v prípade zániku zabezpečovanej pohľadávky totiž úplne jednoznačne vyplýva z akcesorickej povahy zabezpečenia.²⁰⁰ Splnením tohto záväzku dochádza k obnoveniu pôvodného stavu a postupiteľ sa opäť stáva veriteľom postupovanej pohľadávky, vrátane jej príslušenstva a ďalších vedľajších práv, ktoré sú s ňou spojené. V takom prípade je postupiteľovi uložená opäť notifikačná povinnosť vo vzťahu k dlžníkovi spätne postúpenej pohľadávky, ktorá pre neho vyplýva z § 528 odst. 1 OZ. Postupiteľ je zároveň vrátiť všetky doklady a poskytnúť mu všetky informácie viažuce sa k pohľadávke.

V prípade, že postupiteľ svoj záväzok riadne a včas nesplní, nastupuje najvýznamnejšie oprávnenie postupníka, na základe ktorého je ako majiteľ postúpenej pohľadávky oprávnený uspokojiť svoju pohľadávku náhradným plnením. Právna úprava však opäť nič nehovorí o vzájomnom vzťahu postupníka a postupiteľa pre prípad náhradného uspokojenia nárokov postupiteľa prostredníctvom postúpenej pohľadávky, preto sa zmluvným stranám doporučuje upraviť proces realizácie postúpenej pohľadávky v zmluve o zabezpečovacom postúpení pohľadávky.

V súlade s ustanovením § 528 odst. 2 OZ je postupiteľ povinný predať postupníkovi všetky doklady a ďalšie pomôcky vzťahujúce sa k postúpenej pohľadávke a podať mu všetky potrebné informácie. Táto povinnosť vyplýva zo skutočnosti, že postupiteľ, aj keď len dočasne, prestáva byť veriteľom postúpenej pohľadávky. „Takto konštruovaná povinnosť je veľmi dôležitá, pretože len jej naplnením je možné zabezpečiť, aby sa nový veriteľ ujal cedovanej pohľadávky v rovnakej kvalite, v akej ju držal doterajší veriteľ.“²⁰¹ Pokiaľ by nesplnením tejto povinnosti vznikla škoda, postupiteľ by zodpovedal za škodu podľa všeobecných ustanovení o zodpovednosti za škodu (§ 420 a násl. OZ).

6.2. Spôsobý realizácie zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky

Účelom a cieľom zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky podľa § 554 OZ je zabezpečenie splnenia inej pohľadávky, ktorú má postupník voči postupiteľovi alebo

²⁰⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19. Júla 2006, sp.zn. 29 Odo 928/2004.

²⁰¹ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1506.

tretej osobe. Obdobne ako pri zabezpečovacom prevode práva, postupník sa stáva veriteľom dočasne postúpenej pohľadávky, čo núti dlžníka splniť svoj záväzok a zároveň umožňuje postupníkovi uspokojiť svoj zabezpečený záväzok pre prípad nesplnenia postupiteľovej povinnosti. Postupník je oprávnený uplatniť postúpenú pohľadávku v prípade, že postupiteľ alebo tretia osoba nesplnia ani v dodatočne poskytnutej lehote svoj splatný záväzok. Z dôvodu strohej právnej úpravy sa odporúča zmluvným stranám určiť si prípadný spôsob realizácie zabezpečeného postúpenia pohľadávky.

Všeobecným predpokladom uplatnenia realizačného oprávnenia postupníkom je splatnosť zabezpečovanej pohľadávky a zároveň omeškanie dlžníka s jej plnením. Ďalšie povinnosti budú vyplývať z konkrétneho dojednania zmluvných strán. Najčastejšie sa bude jednať o povinnosť postupníka písomne upozorniť dlžníka na plnenie zabezpečovanej pohľadávky a poskytnúť mu primeranú lehotu na jej splnenie. Až v prípade márneho uplynutia dodatočnej lehoty, postupník uplatní svoje právo k realizácii postúpenej pohľadávky.

Eliáš upozorňuje na otázku, ktorú by zmluvné strany mali medzi sebou vyriešiť, a ktorá sa v praxi vyskytuje veľmi často, a to prípad, keď splatnosť zabezpečovanej pohľadávky a splatnosť pohľadávky, ktorá tvorí predmet zabezpečenia budú rozdielne. Pritom je nevyhnutné v takých prípadoch rozlišovať, či je ako prvá splatná pohľadávka zabezpečená alebo zabezpečovacia.²⁰² Ak nastane ako prvá splatnosť pohľadávky zabezpečovanej, potom v prípade, že dlžník riadne a včas nesplnil svoju pohľadávku, môže veriteľ uplatniť zabezpečovaciu pohľadávku voči dlžníkovi v dobe jej splatnosti a uspokojiť sa tak z jej plnenia.

Problém môže nastať v prípadoch, keď ako prvá je splatná zabezpečovacia pohľadávka. V týchto prípadoch by postupník mal prijať ponúknuté plnenie, a to nie len z toho dôvodu, že v opačnom prípade by tak došlo k omeškaniu na strane veriteľa so všetkými následkami s tým spojenými, ale zároveň by tento zabezpečovací inštitút stratil svoj význam, keby postupník nemal možnosť dosiahnuť na toto plnenie. S takto prijatým plnením by však nemal právo disponovať, a to až do doby splatnosti zabezpečenej pohľadávky. Pokiaľ by postupiteľ riadne a včas splnil svoju pohľadávku,

²⁰² Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1600.

veriteľovi by vznikla povinnosť previesť späť na dlžníka prijaté plnenie. V opačnom prípade by bol oprávnený sa uspokojiť s poskytnutého plnenia. Ak by postupník nesplnil túto povinnosť postupiteľ by mal právo požadovať od postupníka vydanie toho, čo zo zabezpečovacej pohľadávky nadobudol, poprípade by mu vzniklo právo na náhradu škody.

Pri realizácii postúpenej pohľadávky má postupník na výber z viacerých možností a záleží len na ňom, aký spôsob uprednostní (za predpokladu, že spôsob realizácie nie je zmluvne upravený). Realizáciu zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky sa môže uskutočňovať buď uplatňovaním nárokov súdnou cestou alebo mimosúdne. V žiadnom prípade však nesmie viesť k poškodeniu oprávnených záujmov postupiteľa.

Postupník si môže za účelom uspokojenia svojich nesplnených nárokov zvoliť cestu súdneho uspokojenia podľa ustanovení Občasného súdneho rádu o súdnom výkone rozhodnutí (§ 251 až 351a OSŘ). V takom prípade si postupník musí v prvom rade opatriť tzv. exekučný titul, na ktorého základe bude možné na jeho žiadosť nariadiť výkon rozhodnutia. Pre prípad zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky bude exekučným titulom spravidla rozsudok súdu vydaný k žalobe postupníka v nalézacím řízení, poprípade rozhodcovský nález vydaný v rozhodcovskom konaní, alebo notárky zápis so svolením k vykonateľnosti podľa § 71a a násl. Zákona č. 358/1992 Sb., o notáriach a jejich činnosti, v znení neskorších predpisov, alebo exekučný zápis so svolením k vykonateľnosti podľa § 78 písm. a) zákona č. 120/2001 Sb., o súdnych exekutoch a exekuční činnosti (exekuční řád), v znení neskorších predpisov. Po obdržaní exekučného titulu sa postupník môže obrátiť na súd so žiadosťou o nariadenie a vykonanie rozhodnutia. Aký spôsob výkonu rozhodnutia postupník zvolí bude záležať na konkrétnom prípade, najmä na výške vymáhaného plnenia ako aj ďalších okolnostiach. V súlade s ustanovením § 258 odst. 1 OSŘ je možné výkon rozhodnutia na vymoženie peňažitej pohľadávky previesť:

- a) zrážkami zo mzdy a iných príjmov povinného (§ 276 až 302 OSŘ),
- b) prikázaním peňažitej pohľadávky povinného z účtu v banke (§ 303 až 311 OSŘ), prikázaním iných peňažitých pohľadávok povinného (§312 až 319 OSŘ), postihnutím iných majetkových práv povinného (§ 320 OSŘ),

- c) predajom hnutelných vecí a nehnuteľností, ktoré sa nachádzajú vo vlastníctve povinného (§ 321 až 338 OSŘ),
- d) zriadenie sudcovského zástavného práva na nehnuteľnosti povinného (§338a až 338b OSŘ),
- e) predajom podniku povinného alebo jeho časti (§ 338f až 338zr OSŘ).

Postupník sa však môže s uplatnení svojich nesplnených nárokov obrátiť tiež na súdneho exekútora podľa ustanovení zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), v znení neskorších predpisov. Rovnako ako pri súdnom výkone rozhodnutia, aj v tomto prípade si bude postupník musieť obstarat' exekučný titul, na základe ktorého sa zahájí exekučné konanie. Exekučný řád vymedzuje rozsah prevedenia exekúcie v rovnakom rozsahu ako ustanovenia OSŘ a bude opäť na postupníkovi, ktorý spôsob bude preferovať.

Ďalším možným spôsobom realizácie zabezpečovacieho postúpenia pohľadávky, ktorý je v praxi často využívaný, je úplatné postúpenie pohľadávky postúpenej za účelom zabezpečenia.²⁰³ Pri realizačnom postúpení pohľadávky je potrebné dodržiavať príslušné právne predpisy, upravujúce formálne a obsahové náležitosti zmluvy o úplatnom postúpení pohľadávky. Vo všeobecnosti platí, že pri úplatnom postúpení pohľadávky nastupuje zodpovednosť postupiteľa za existenciu a dobytnosť postúpenej pohľadávky podľa ustanovenia § 527 OZ. Zodpovednosť postupiteľa za existenciu pohľadávky je pritom zodpovednosťou zo zákona, zatiaľ čo zodpovednosť za dobytnosť pohľadávky je zodpovednosťou *ex contractu*, môže byť teda založená len dohodou medzi postupníkom a postupiteľom.

²⁰³ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha, C.H.Beck, 2003, str. 207.

7. Uznanie dlhu

Uznanie dlhu je posledným z rady zabezpečovacích inštitútov uvedených v Občianskom zákoníku, pomocou ktorého možno zabezpečiť plnenie záväzku. Tento zabezpečovací inštitút je v Občianskom zákoníku upravený na dvoch miestach, a to v ustanovení § 110 odst. 1 druhá veta a § 558 OZ. Okrem toho je s malými rozdielmi upravený aj v ustanovení § 323 OBZ. Právna úprava v Obchodníom zákoníku je komplexná, ktorá má kogentnú povahu. Vzhľadom k tomu je aplikácia ustanovenia § 558 OZ na obchodnoprávne záväzkové vzťahy vylúčená.

Na rozdiel od prechádzajúcich inštitútov však nie je pomocou uznania dlhu zabezpečené reálne plnenie záväzku, nie je s ním teda spojená uhradzovacia sankcia. Uznanie dlhu má predovšetkým preventívnu funkciu a jeho zabezpečovacia funkcia spočíva v tom, že dochádza k ľahšiemu vymáhaniu dlhu prechodom dôkazného bremena o prípadnej neexistencii uznaného záväzku na dlžníka. Tým sa posilňuje právne postavenie veriteľa pri vymáhaní splnenia uznaného dlhu dlžníkom. Zabezpečovacia funkcia sa prejaví hneď v dvoch smeroch. Pokiaľ dlžník písomne uzná záväzok, pozerá sa na tento záväzok tak, ako keby v dobe uznania trval, a to v rozsahu v akom bol uznaný, tzn. zakladá sa vyvrátiteľná právna domnienka. Postavenie veriteľa sa teda posilňuje v tom smere, že po uznaní dlhu už nemusí preukazovať jeho existenciu (jeho vznik, právny dôvod, trvanie). „Vedľa posilnenia postavenia veriteľa má uznanie dlhu ešte jeden významný právny následok. Uznaním dlhu sa totiž prerušuje beh premlčacej lehoty. Od uznania dlhu začína teda bežať nová desaťročná premlčacia doba, a tým sa veriteľovi poskytuje dlhšia doba na vymáhanie uznanej pohľadávky.“²⁰⁴

7.1. Forma a obsah uznania dlhu

Uznanie dlhu je jednostranný právny úkon dlžníka adresovaný veriteľovi, ktorým dlžník uznáva svoj dlh voči veriteľovi čo do dôvodu a výšky a zaväzuje sa ho zaplatiť. Možno ho urobiť až po tom, čo dlh vznikol. Súdna prax je v oblasti uznania dlhu bohatá na judikáty, ktoré sa podrobne zaoberajú ako formou, tak aj podstatnými náležitosťami uznania dlhu.

²⁰⁴ Faldyna, F., Hušek, J., Pohl, T.: Zajištění a zánik obchodních závazku. Praha, ASPI,a.s., 2007, str.105.

7.1.1. Forma uznania dlhu

Zákon pre uznanie dlhu obligatórne stanovuje písomnú formu. Nedodržanie stanovenej formy má za následok neplatnosť takéhoto právneho úkonu, a to absolútnu (§ 40 odst. 1 OZ). K otázke formy Najvyšší súd ČR poznamenáva, že ak ide o právny úkon pre ktorý je pod sankciou neplatnosti stanovená písomná forma, určitosť prejavu vôle musí byť daná obsahom listiny, na ktorej je tento prejav vôle zaznamenaný.²⁰⁵

Na rozdiel od úpravy uznania dlhu v Občianskom zákoníku možno podľa Obchodného zákoníka uznať dlh nie len písomne, ale aj konkludentným jednaním dlžníka uvedeným v ustanovení § 407 odst. 2 a 3 OBZ, tj. platením úrokov, popr. čiastočným plnením záväzku.

7.1.2. Náležitosti uznania dlhu

Uznanie dlhu ako jednostranný právny úkon dlžníka si nevyžaduje žiadnu dohodu s veriteľom alebo s kýmkoľvek iným. Taktiež nie je rozhodujúce ak veriteľ s výslovným uznaním záväzku nesúhlasí. Dlžník má právo, ale nie povinnosť, svoj dlh voči veriteľovi uznať. Záleží teda len na dlžníkovi, či tak učiní. Veriteľ nemá žiadnu možnosť ho k uznaniu dlhu prinútiť.

Obsahové náležitosti uznania dlhu nie sú v Občianskom zákoníku bližšie upravené. Právna teória a súdna prax sa s týmto nedostatkom vypořádala v podobe niekoľkých rozhodnutí Najvyššieho súdu ČR, ktorý stanovil, že okrem všeobecných náležitostí právneho úkonu (§ 34 a násl. OZ) je na jeho platnosť nevyhnutná písomná forma, vyjadrenie prísľubu zaplatiť dlh a uvedenie dôvodu dlhu a jeho výšky.²⁰⁶ Uznanie dlhu je teda obligatórne kauzálnym právnym úkonom, keďže právny dôvod vzniku dlhu musí byť zrejmý.

Z vyššie uvedeného rozhodnutia nám vyplýva, že podstatnou náležitosťou uznania dlhu musí byť prejav vôle dlžníka, z ktorého vyplýva, že uznáva záväzok veriteľa. Prejav vôle dlžníka môže byť vyjadrený rôzne, vždy však z neho musí vyplývať, že dlžník nemá námietky proti dôvodnosti a výške uznaného záväzku ani proti jeho splneniu.

²⁰⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. februára 2008, sp.zn. 4 Cdo 9/2008.

²⁰⁶ napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. septembra 2008, sp.zn. 33 Odo 1344/2006.

Pokiaľ ide o spôsob špecifikácie dôvodu dlhu a jeho výšky, potom možno povedať, že je dostatočná taká formulácia, podľa ktorej bude možné právny dôvod a výšku jednoznačne identifikovať v okamihu uznania. Podľa judikatúry, dôvod dlhu nemusí byť v uznávacom prejave výslovne uvedený; stačí, ak je určený s poukázaním na upomienku o zaplatení dlhu, v ktorej je dôvod dlhu obsiahnutý.²⁰⁷ V ďalšom rozsudku Najvyšší súd ČR uvádza, že pokiaľ nie je dlh určený takým spôsobom, že nie je identifikovaný, nemožno určitost' tohto úkonu dovodzovať z toho, že účastníkom právneho vzťahu bolo, poprípade malo byť zřejmé, aký konkrétny záväzok bol dlžníkom uznaný.²⁰⁸ Uznáním dlhu preto nie je napríklad záväzok dlžníka, aj keď písomný, vrátiť v určitom termíne požičané peniaze, ale treba, aby dlžník písomne uznal, že splní svoj dlh, uviedol dôvod jeho vzniku a výšku (rozsah), v akej ho uznáva.

Dlžnú čiastku je samozrejme ideálne vyjadriť v jej konkrétnej výške. Vo všeobecnosti však platí, že výška uznaného dlhu musí byť z uznávacieho prehlásenia zistiteľná. Dlžník svoj dlh môže uznať buď v celej výške, alebo len čiastočne. V takom prípade nastávajú účinky uznania dlhu len do uznanej výšky dlhu.²⁰⁹ Pokiaľ by došlo len k čiastočnému uznaniu dlhu dlžníkom neznamená to, že veriteľ by nemohol zvyšnú časť vymáhať od dlžníka súdne. V tejto časti dlhu však nebude zvýhodnený ani vznikom vyvrátiteľnej právnej domnienky, ani založením novej desaťročnej premlčacej lehoty.

Ďalšou požiadavkou vyplývajúcou zo zákona je, aby dlžník písomne uznal, že svoj dlh zaplatí. Podľa Tintěru je vyjadrenie prísľubu zaplatiť dlh vo všeobecnosti považované za obligatórnu súčasť uznania dlhu.²¹⁰ Súdna prax vykladá prísľub dlžníka tak, že sľub zaplatiť dlh musí byť v uznávacom prejave obsiahnutý, v opačnom prípade takéto uznanie nezakladá domnienku trvania dlhu a má tak v prípadnom súdnom spore úlohu len dôkazného prostriedku.²¹¹

Vzhľadom k uznania dlhu, ako jednostranného právneho úkonu dlžníka, nastanú účinky uznania až v okamihu doručenia uznávacieho prejavu veriteľovi. Náležité učinené uznanie dlhu, ktoré by nebolo veriteľovi doručené, nemôže so sebou priniesť

²⁰⁷ Rozhodnutie Krajského súdu v Uherskom Hradišti zo dňa 19. decembra 1952, sp.zn. 5 Ok 703/52.

²⁰⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18. Októbra 2005, sp.zn. 32 Odo 1415/2004.

²⁰⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31. Marca 1999, sp.zn. 2 Cdon 1929/97.

²¹⁰ Tintěra, T.: Několik poznámek k uznání dluhu jako způsobu zajištění závazku. Právní rádce, 2010, č. 10, str. 14.

²¹¹ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. Septembra 2007, sp.zn. 26 Cdo 1246/2006.

predpokladané právne účinky. To znamená, že pokiaľ by dlžník v právnom úkone určenom pre tretiu osobu (nie pre veriteľa) uznával, že určitému veriteľovi dlží, nie je možné tento úkon považovať za uznanie dlhu voči tomuto veriteľovi aj keby sa dostal do jeho dispozície, a to z dôvodu, že mu tento úkon nebol určený.

Na druhej strane, Obchodní zákoník podľa ustanovenia § 323 odst. 1 pre uznanie dlhu nevyžaduje žiadny záväzok dlžníka zaplatiť dlh.

7.1.3. Predmet uznania dlhu

Podľa právnej úpravy obsiahnutej v Občianském zákoníku, obsahom uznania je záväzok zaplatiť dlh. Nie je však vylúčené, aby takýmto spôsobom boli uznané aj nepeňažité dlhy, ale v písomnom prejave musia byť vždy dostatočne identifikované. Pri uznávaní nepeňažitých dlhov by malo byť prehlásenie dlžníka formulované tak, že svoj záväzok *splní, nie zaplatí*. Okrem toho uznať možno ako dlh nepremlčaný, tak aj premlčaný. S premlčaným dlhom však zákon spojuje vedomosť dlžníka o tom, že dlh už je premlčaný.

Vzhľadom k tomu, že uznanie je právnym úkonom dlžníka samotného, nie je vylúčené uznanie aj takých dlhov, ktorých splnenie sa viaže výlučne na jeho osobu.

Dlžník môže vo svojom uznávacom prehlásení uznať aj viac dlhov. V takom prípade však musí nepochybne určiť, ktoré jednotlivé dlhy čo do dôvodu a výšky uznáva a sľubuje zaplatiť.²¹²

Niektoré subjektívne práva však nikdy nemožno platne urobiť predmetom uznávacieho prehlásenia. Jedná sa predovšetkým o tie subjektívne práva, ktoré nie sú po celú dobu svojej existencie (teda od samého začiatku) vybavené nárokom. Tieto práva sú pre svoju povahu vylúčené z možnosti byť predmetom právnej ochrany, tzn. nemožno sa ich dovolať pred súdom, a preto ani nie sú spôsobilým predmetom zabezpečenia. Tak je tomu typicky u právach zodpovedajúcim výhram z hier a sázkok, poprípade pri pohľadávkach z pôžičiek poskytnutých vedome na hry a sázky, s výnimkou výherných podnikov, ktoré prevádzkuje štát alebo ktoré boli úradne povolené (porovnaj § 845 OZ). Rovnako nie je možné uznať dlh, ktorý nezaniká premlčaním, ale preklúziou.

²¹² Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. júna 2004, sp.zn. 32 Odo 376/2003.

7.1.4. Pluralita dlžníkov uznania dlhu

V praxi sa môže vyskytnúť, že na dlžníckej strane sa objaví viacero subjektov. Ak v právnom vzťahu figuruje viacero dlžníkov, z ktorých jeden uzná svoj dlh, je potrebné rozlišovať právne následky s ohľadom na ich vzájomný vzťah.

U *dielčích záväzkoch* bude mať uznanie dlhu jedným z dlžníkov vplyv len na tú časť dlhu, ktorá pripadá tomuto dlžníkovi, tzn. uznanie má účinky *in personam*. Dielčí dlžník nie je oprávnený uznať ostatné časti dlhu svojich spoludlžníkov. Tie isté účinky uznania dlhu budú platiť aj v prípade *solidárnych dlžníkov*. Solidárne zaviazaný dlžník však môže uznať celý dlh čo do dôvodu a výšky.

U *nedielnych dlžníkov* by uznanie dlhu založilo účinky voči všetkým ostatným spoludlžníkom. Podľa judikatúry uznanie dlhu jedným z manželov bez súhlasu druhého je platné a môže zaväzovať oboch manželov, ak ide o ich spoločný dlh a ak je možné, najmä s ohľadom na výšku dlhu, takýto úkon jedného z nich považovať za bežnú záležitosť.²¹³

7.2. Účinky uznania dlhu

Jednanie dlžníka spočívajúce v uznaní dlhu podľa ustanovenia § 558 OZ so sebou prináša dva základné právne následky, a to jednak hmotnoprávne a jednak procesnoprávne.

V oblasti **hmotného práva** je to predovšetkým prerušenia premlčacej lehoty a vznik novej, vždy desaťročnej, premlčacej lehoty. Účinky uznania dlhu z hľadiska behu premlčacej lehoty upravuje ustanovenie § 110 odst. 1 OZ, podľa ktorého uznaním dlhu dlžníkom začína bežať nová desaťročná premlčacia doba odo dňa, kedy k uznaniu došlo, prípadne od uplynutia lehoty na plnení, ak je v uznávacom prejave uvedená. „K tomu, aby nastalo pretrhnutie premlčania, je treba, aby sa uznanie dlhu týkalo ako dôvodu dlhu, tak jeho výšky.“²¹⁴ Nová premlčacia lehota začína bežať bez ohľadu na povahu pôvodnej premlčacej lehoty, či už bola subjektívna alebo objektívna, ako aj na to, v akom rozsahu mala pôvodná premlčacia lehota trvať, poprípade koľko už

²¹³ Rozsudok Najvyššieho súdu SSR zo dňa 25. augusta 1981, sp.zn. 3 Cz60/81.

²¹⁴ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, komentář. H.C.Beck, Praha, 2004, str. 813.

z pôvodnej premlčacej doby ubehlo. Ako som už spomenula, nová premlčacia lehota v zásade začína bežať odo dňa, kedy bolo uznanie dlhu doručené veriteľovi dlžníka, prípadne od uplynutia lehoty určenej na plnenie uvedenej v uznaní. V tejto súvislosti Eliáš pripomína, že ak dlžník vo svojom uznaní uvedie neskoršiu lehotu, v ktorej dlh splní, neznamená to, že by sa týmto jednostranným prehlásením dlžníka mohol zmeniť okamih splatnosti pohľadávky. Ak omeškanie dlžníka už raz v minulosti nastalo, uznanie dlhu nemôže na tejto skutočnosti nič zmeniť, pretože v tomto ohľade nemá žiadny vplyv na splatnosť pohľadávky, ale len na beh premlčacej doby.²¹⁵

Je nesporné, že dlh možno uznať predovšetkým v prípadoch, keď nastala jeho splatnosť. Otázkou však je, aký vplyv na beh premlčacej lehoty by malo uznanie dlhu, u ktorého nenastala jeho splatnosť. K tejto otázke sa právna teória prikláňa k názoru, že s ohľadom na znenie zákona je potrebné prijať záver, že aj v takomto prípade začne bežať desaťročná premlčacia lehota, ale nie od okamihu, doručenia uznania dlhu veriteľovi, ale až od okamihu, keď mala začať bežať pôvodná premlčacia lehota. Opačná interpretácia by mohla mať v niektorých prípadoch nepriaznivý dopad na veriteľa. V takýchto prípadoch je zrejme nutné prijať riešenie, podľa ktorého by po uznaní dlhu bol premlčacia doba desaťročná, ale jej začiatok by sa kryl s okamihom vzniku splatnosti pohľadávky.²¹⁶

Otázkami uznania dlhu vo vzťahu k premlčacej lehote sa súdna prax zaoberala už v dávnej minulosti, a možno povedať, že jej výsledku sú i do dnešného dňa aktuálne a nadväzuje na ňu aj súčasná judikatúra. Tomu nasvedčujú aj nasledujúce judikáty Najvyššieho súdu ČR, podľa ktorých pohľadávku možno uznať opätovne aj niekoľkokrát za sebou.²¹⁷ Aj právo priznané právoplatným súdnym rozhodnutím môže byť dlžníkom písomne uznané čo do dôvodu aj výšky (§ 110 odst. 1 OZ). Toto právo sa potom premlčí za desať rokov odo dňa, keď došlo k uznaniu, prípadne za desať rokov od uplynutia lehoty na plnenie uvedenej v písomnom uznaní dlhu.²¹⁸ Rovnako je možné uznať dlh už premlčaný. Z ustanovenia § 110 odst. 1 OZ nijako nevyplýva, že by nebolo

²¹⁵ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1606.

²¹⁶ Zrov.: Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha, Linde a.s., 2008, str. 1606; Tégel.P: Uznání dlhu. Ad notam, 2010, č. 3, str. 16.

²¹⁷ Stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČR zo dňa 7. septembra 1960, sp.zn. Cp 119/60.

²¹⁸ Rozhodnutia Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 26. augusta 1977, sp.zn. 5 Cz 33/77.

možné uznať dlh už premlčaný.²¹⁹ V takom prípade začína bežať nová desaťročná premlčacia lehota, a to bez ohľadu na to, či dlžník o premlčaní vedel alebo nie. Pokiaľ dlžník platne uzná premlčaný dlh, nemôže sa už brániť námietkou premlčania, môže však preukazovať, že dlh nevznikol alebo že v dobe uznania neexistoval.

Naopak uznanie dlhu, ktorý zanikol preklúziou alebo iným spôsobom, by bolo bez právnych účinkov.

V oblasti **procesného práva** je s písomným uznaním dlhu spojená vyvrátiteľná právna domnienka, že záväzok v dobe uznania existoval. Tým sa posiluje právne postavenie veriteľa, pretože v prípade sporu prechádza dôkazné bremeno z veriteľa na dlžníka. V prípadnom spore bude veriteľovi postačovať, aby preukázal, že nárok, ktorý si uplatňuje, dlžník písomne uznal podľa § 558 OZ. To znamená, že dlžníka ťaží dôkazné bremeno a je na ňom, aby preukázal, že dlh v dobe uznania neexistoval, resp. že existoval v menšom rozsahu, a samozrejme svoje tvrdenie aj dokázať. Vyvrátiteľnú právnu domnienku, že dlh v dobe uznania dlhu trval, pritom nie je možné vyvracať len obyčajným negatívnym tvrdením dlžníka, že záväzok neexistoval. Ak by dlžník nedokázal v súdnom konaní dokázať opak, môže sa stať, že uznanie dlhu bude jediným listinným dôkazom, na základe ktorého súd zaviazže dlžníka zaplatiť dlh.

Je dôležité pripomenúť, že uznaní dlhu nevzniká nový záväzkový právny vzťah ani sa nemení právny dôvod (titul) uznaného záväzku, ani sa nemenia okolnosti, na základe ktorých dlh vznikol. Keďže uznanie dlhu nie je v oblasti hmotné práva právnym titulom vzniku dlhu, nemôže na základe uznania dlhu vzniknúť nový záväzok, ale len uznať už existujúci v určitej výške a dôvodu.

Pri uznaní premlčaného dlhu nastávajú procesné účinky uznania len vtedy, ak dlžník o premlčaní dlhu vedel. Len vtedy platí domnienka existencie dlhu v dobe uznania. Pokiaľ dlžník o premlčaní nevedel, jeho uznanie dlhu tento právny následok nemá. Pritom nie je podstatné, či dlžník o premlčaní nevedel z dôvodu neznalosti právnej úpravy premlčania alebo z iných dôvodov, aj skutkových. Podľa Tégleho je v takom prípade na veriteľovi dokázať vedomosť dlžníka o premlčaní dlhu.²²⁰

²¹⁹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR zo dňa 27. februára 1968, sp.zn. 3 Cz 6/68.

²²⁰ Zrov.: Tégel.P: Uznání dlhu. Ad notam, 2010, č. 3, str. 19.

Uznanie dlhu môže mať v niektorých prípadoch právne účinky aj voči tretím osobám. Je to predovšetkým v prípadoch, keď je pohľadávka zabezpečená ručením. Podľa ustanovenia § 548 odst. 3 OZ je uznanie dlhu dlžníkom účinné voči ručiteľovi len v prípade, že z uznaním vyslovil svoj súhlas. V opačnom prípade zostávajú ručiteľovi zachované všetky práva a námietky, ako keby k uznaniu dlhu nebolo došlo.

Pokiaľ ide o účinky uznania dlhu podľa Obchodného zákoníka, tak sú až na menšiu odlišnosť oproti Občanskému zákoníku rovnaké. Rozdiel spočíva najmä v dĺžke novej premlčacej doby, ktorá začne plynúť od dňa uznania dlhu. Podľa § 407 odst. 1 OBZ začne odo dňa uznania plynúť nová štvorročná premlčacia lehota. Účinky behu novej premlčacej lehoty sa bude týkať ako premlčaných, tak aj nepremľčaných uznaní dlhu. Obchodní zákoník tiež odlišne upravuje problematiku účinkov uznania dlhu voči ručiteľovi. Na rozdiel od Občanského zákoníku nastávajú účinky uznania dlhu aj voči ručiteľovi (§ 323 odst. 3 OBZ).

Ďalej je potrebné upozorniť na odlišnosť uznania dlhu ako hmotnoprávneho úkonu od **uznania nároku žalovaným** v priebehu súdneho konania podľa ustanovenia § 153a OSŘ. Uznanie nároku je totiž predpokladom pre vydanie rozhodnutia pre uznanie a je len procesným úkonom adresovaný súdu, ktorým žalovaný uznáva svoj nárok alebo jeho základ, ktorý je proti nemu žalobou uplatnený. Naproti tomu uznanie dlhu predložené súdu nie je dôvodom pre vydanie rozsudku pre uznanie, aj keby predmetom konania bol nárok na splnenie uznaného dlhu.

Nový občanský zákoník zaradil inštitút uznania dlhu podobne ako zmluvnú pokutu do oddielu Utvrdenia dlhu (§ 2053- 2054 NOZ). V zásade bola prevzatá súčasná právna úprava Občanského zákoníka, s niektorými úpravami pôvodne obsiahnutými v Obchodníom zákoníku a v starom Zákoníku práce, pričom zachováva podmienky pre formu a obsah tohto právneho úkonu. Hlavný rozdiel oproti súčasnej úprave spočíva v tom, že vyvrátiteľná právna domnienka existencie dlhu bude nastupovať bez ohľadu na to, či dlžník vedel o premlčaní uznaného dlhu. Okrem toho boli prevzaté ustanovenia z Obchodného zákoníku riešiace konkludentné uznanie dlhu platením úrokov alebo čiastočným plnením. Úhrada úrokov alebo čiastočné plnenie však má účinky uznania

dlhu výhradne voči nepremlčaným záväzkom (§2054 NOZ). „NOZ neobsahuje výslovnú úpravu účinkov uznania premlčaného záväzku; z koncepcie NOZ a kontextu celej úpravy je však zrejmé, že uznanie sa vzťahuje aj na premlčaný dlh v zmysle súčasnej úpravy Obchodného zákonníka.“²²¹

²²¹ Bělohlávek, A.J. a kol.: Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň, Aleš Čeněk, 2012, str. 549.

Záver

Vo svojej rigoróznej práci som sa venovala osobnoprávnym prostriedkom zabezpečenia pohľadávky v občianskom práve v súlade s platnou legislatívou. Prácu som koncipovala tak, že som postupne po kapitolách rozoberala jednotlivé osobnoprávne zabezpečovacie inštitúty upravené v Občianskom zákoníku. Cieľom bolo poskytnúť ucelený pohľad na problematiku týchto inštitútov, ktorá tvorí významnú časť záväzkových vzťahov. Keďže niektoré z nich sú paralelne upravené aj v Obchodníom zákoníku, resp. modifikujú ustanovenia obsiahnuté v Občianskom zákoníku, v niektorých častiach som sa nevyhla komparácii oboch úprav. Vzhľadom k blížiacej sa účinnosti nového súkromnoprávneho kódexu som sa v miestach, kde dochádza k zmenám oproti stávajúcej úprave zabezpečovacích inštitútov snažila poukázať na pripravované zmeny a prípadné odlišnosti.

Možno povedať, že aj napriek nedostatočnej a vo väčšine prípadov dokonca strohej a stručnej právnej úpravy zabezpečovacích prostriedkov, sa súdnou ale aj podnikateľskou a občianskou praxou, problémy na základné otázky ustálili. V súčasnosti až na pár výnimiek, vďaka bohatej judikatúre súdov a množstvu publikácii a odborných diskusií zostali problémy spojené s týmito prostriedkami už len v rámci akademickej debaty. Vzhľadom k tomu, že právna úprava zabezpečovacích inštitútov obsiahnutá v novom Občianskom zákoníku v prevažnej časti obsahovo zodpovedá právnej úprave súčasného znenia Obchodného zákoníka s reflektovaním na ustálenú judikatúru Najvyššieho súdu ČR, odstránila sa časť problémov súčasnej právnej praxe. Niet však pochyb o tom, že rovnako ako iné nové právne predpisy aj nový Občianský zákoník radu nových problémov vyvolá.

V praxi sa ukázalo, že najčastejším prostriedkom zabezpečenia je zmluvná pokuta. Dôvodom je pomerne jednoduché vytvorenie dohody o zmluvnej pokute obsiahnuté v jednom ustanovení zmluvy o hlavnom záväzku. Keďže právna úprava prenecháva pri jej koncipovaní zmluvným stranám bohatý priestor, je len na dohode zmluvných strán akým spôsobom si vzájomné práva a povinnosti vyplývajúce z dohody o zmluvnej pokute upravujú. Striktné mantinely majú vymedzené len v podobe povinnosti držať sa v medziach primeranosti zmluvnej pokuty a musia zachovávať písomnú formu dohody o zmluvnej pokute, ktorá je obligatórnou náležitosťou. Jej

nevýhodou je, že v prípade platobnej neschopnosti dlžníka, je zmluvná pokuta ako zabezpečovací prostriedok v podstate bezvýznamná. Podobne je na tom aj uznanie dlhu, u ktorého abstinuje uhradzovacia funkcia a jeho význam spočíva predovšetkým v preventívnej funkcii, vďaka ktorej dochádza k ľahšiemu vymáhaniu dlhu prechodom dôkazného bremena o prípadnej neexistencii uznaného záväzku na dlžníka. Použitie tohto prostriedku vo väčšine prípadov nastáva až po splatnosti záväzku. Vďaka vyvrátiteľnej právnej domnienke a začatiu plynutia novej premlčacej doby sa veriteľ chráni pred prípadným zánikom záväzku a zároveň má uľahčenú dôkaznú situáciu, keďže nemusí preukazovať existenciu záväzku. Na uvedené skutočnosti už reflektoval nový kódex, ktorý zaradil zmluvnú pokutu a uznanie dlhu do samostatného oddielu – utvrdenie dlhu, čím vymedzil ich funkcie spočívajúce v utvrdení veriteľa a to tým, že pod hrozbou ďalšej sankcie, resp. povinnosti je dlžník motivovaný k splneniu svojej primárnej povinnosti.

Podľa môjho názoru za najsilnejšie zabezpečovacie prostriedky disponujúce so všetkými funkciami možno považovať inštitút ručenia a zabezpečovacieho prevodu práva. Pokiaľ ide o ručenie, môžeme povedať, že jeho použitie v praxi neprináša prakticky žiadne pochybnosti v rámci jeho aplikácie, o čom svedčí aj judikatúra zo 60. rokov 20. storočia, ktorá je ešte v dnešnej dobe relevantná, a to v dôsledku nemennosti právnej úpravy v Občanském zákoníku. Je však treba upozorniť, že kvalita ručenia závisí od ručiteľa, a preto je vhodné pred akceptáciu ručiteľského vyhlásenia zvážiť, či ručiteľ bude dostatočne schopný zastať miesto dlžníka. Toto tvrdenie možno demonštrovať na príklade z bankovej sféry. V nedávnej minulosti chtič bankových inštitúcií získať čo najviac klientov využívajúcich ich finančné produkty znížil nároky na osobu dlžníka, ale aj na kvalitu ručiteľa, kedy nielen dlžník ale ani ručiteľ nebol schopný dostať svoje záväzky. S následkami takéhoto prístupu sa v konečnom dôsledku stretávame dodnes ako s jedným z aspektov stále prebiehajúcej finančnej krízy.

Za najzložitejší zabezpečovací prostriedok z hľadiska aplikačnej praxe a nedoriešených otázok možno považovať zabezpečovací prevod práva. Aj keď sa pohľad na tento právny inštitút vo veci nazerania na jeho právnu povahu po čase ustálil do podoby, ktorú možno považovať z pohľadu súdnej praxe za dostačujúcu, stále sa objavujú otázky, ktoré súvisia predovšetkým s daňovými právnymi predpismi a katastrálnym právom. Jedná sa o prípady, keď predmetom zabezpečovacieho prevodu

práva je nehnuteľnosť a veriteľom je právnická osoba, kedy dochádza k vedľajším nákladom. Aj to je dôvod, ktorý zmluvné strany odrádza od použitia zabezpečovacieho prevodu nehnuteľnosti a vedie k uprednostňovaniu zabezpečovacieho prevodu práva k hnutelným veciam.

Pokiaľ by som mala vybrať najvhodnejší zabezpečovací inštitút pre záväzkové vzťahy, nie je možné ho jednoznačne určiť. Každý jeden má určité svoje špecifiká a záleží na rôznych aspektoch a samozrejme na zámere zmluvných strán, ktoré treba zohľadňovať pri každom jednom prípade samostatne. Preto bude pre každého najvhodnejším zabezpečovacím prostriedkom niečo iné. Zákon dáva zmluvným stranám obrovský priestor pri špecifikovaní svoj požiadavok na zabezpečenie svojho zmluvného vzťahu, a preto nič nebráni tomu, aby pri zachovaní minimálnych požiadavkách vyplývajúcich zo zákona upravili svoje práva a povinnosti, ktoré by im boli „ušíťe na mieru“. A preto verím, že táto práca ukazuje rozmanitosť všetkých druhov zabezpečovacích prostriedkov a bude slúžiť ako ich ucelený prehľad.

Resumé

Personally legal means to ensure claims in civil law

In my rigorous thesis I focus on provision of personal legal claim in civil law in accordance with applicable legislation. I conceived my work to several chapters where I gradually analyzed all legal security institutes contained in Civil Code. The aim of this work is to provide a comprehensive view of these civil institutes, which are a significant part of the obligations. Since some of them are also provided in parallel in the Commercial Code, respectively modify the provisions contained in the Civil Code, in some parts, I couldn't avoid to compare of two treatments. Due to the approaching effect of the new private code, in places where there are changes compared to current arrangements of the security institutes I tried to highlight the upcoming changes and any differences.

We can say that despite the lack in most cases even austere and concise legislation security means, in courts but also the business and citizen practice problems on the fundamental questions are now stabilized. At present, with a few exceptions, due to the rich jurisprudence of the courts and many publications and Professional discussions remain problems associated with these funds only in the academic debate. Given that the rules of security institutes included in the new Civil Code in most of the content corresponding to the current version of the legislation with the reflection of the Commercial Code, the jurisprudence of the Supreme Court of the Czech republic, eliminate the problems of the current legal practice. However, there is no doubt that like other new laws also new Civil Code brings a number of new problems.

Experience has shown, that the most common fund is a contractual penalty. The main reason is quite simple creation of contractual penalty and is contained only in one article of agreement of main obligation. As the legislation leaves the rich area for the contractual parties to draft contractual penalty, is only on the agreement of the parties how they adjust the mutual rights and obligations arising from agreements. They just keep within the limits of proportionality of penalty and must maintain a written form of a contractual penalty, which is obligatory diligence. Its disadvantage, in a case of debtor's insolvency, is that contractual penalty as a security fund, is dismissible. Similar

is also acknowledgment of debt, which has no recovery function and its only meaning is in its preventive function. This function leads to easier recovery of the debt burden of proof of passing the absence of any recognized liability on the debtor. The use of this fund in most cases occurs overdue to the commitment. Thanks to the rebuttable presumption of a legal commencement of the new limitation period to protect the lender from possible extinction and commitment has also facilitated the evidential situation, as may prove the existence of liability. The above already reflect the new code, which included a penalty and acknowledgment of debt in a separate section – affirmation of a creditor's affirmation that the threat of further sanctions respectively obligations of the debtor is motivated to fulfill their primary duties.

In my opinion, the strongest security means disposing of all functions can be considered a liability and institute of transfer rights. As for liability, we can say that its use in practice does not cause any major problems, as evidenced by the case law of the 60th of the 20th century, which is still relevant today, as a result of the constancy of the legislation in the Civil Code. What we should remember is that the quality depends on the guarantor's liability, and it is therefore appropriate to consider the declaration of acceptance of the guarantor if the guarantor is sufficiently able to stand up for the debtor's place. This claim can be demonstrated on the example of the banking sector. In recent years lust of banking institutions to get as many clients using their financial products reduce demand on the debtor's person, but also on the quality of the guarantor, when not only when the debtor either guarantor was unable to live up to their commitments. The consequences of such an approach is ultimately faced with today as one aspect of the still ongoing financial crisis.

The most difficult security means in terms of application experience and outstanding issues can be considered a transfer of security rights. Although the view of this legal concept of looking at things in its nature over the years has stabilized into a form which can be considered from the perspective of a sufficient judicial practice, there are emerging issues that relate mainly to tax legislation and cadastral law. These are cases where the subject of a security transfer of property rights is the real estate and the creditor is a legal person, when there are incidental costs. That's another reason to discourage the parties from the use of transfer of real estate and results in favoring the transfer of a security right to movables.

If I should choose the best institute for security obligations, it cannot be clearly determined. Each one has its own specifics and some depend on various aspects and of course the intention of the parties to be taken into account in each case separately. It will be most appropriate for each security means something different. The law allows contracting parties great leeway in specifying their requests, ensuring its contractual relationship, and therefore nothing to prevent it while maintaining the minimum requirements under the law to adapt their rights and obligations to them "tailor made".

Zoznam použitej literatúry

Základné právne predpisy:

- zákon č. 40/1961 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (účinný od 1. januára 2014)
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovistosti, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědičské, dani darovací a dani z převodu nemovistostí, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovistostem
- zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Knižná literatúra:

- BEJČEK, J.: Obchodní závazky: obecná úprava a kupní smlouva. Brno: vyd. Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0601-3.

- BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. Praha: C.H.Beck, 2007. ISBN 807-179-7812.
- BĚLINA, M. a kol.: Zákoník práce. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-607-7.
- BĚLOHLÁVEK, A.J, ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M., KLÍMA, P., PROFELDOVÁ, T., ŠROTOVÁ, E.: Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-413-8.
- ELIÁŠ, K. a kol.: Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha: Linde a.s, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.
- ELIÁŠ, K.; ZUKLÍNOVÁ, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde a.s., 2001. ISBN 80-7201-313-0.
- ELIÁŠ, K. a kol.: Nový Občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- FALDYNA, F.; HUŠEK, J; POHL, T.: Zajištění a zánik obchodních závazků. 2. Rozšířené vydání. Praha: ASPI a.s., 2007. ISBN 978-80-7357-154-2.
- FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; DES, Z.: Zajištění a zánik závazků. Praha: CODEX Bohemia, 1995. ISBN 80-901683-5-3.
- FEKETE, I.: Občiansky zákonník – komentár. Bratislava: vydal Ing. Miroslav Mračko, 2007. ISBN 80-8057-6882.
- FIALA; KINDL a kol.: Občanský zákoník, komentář, II. díl. Praha: Wolters kluwer ČR, a.s., 2009. ISBN 978-80-7357-395-9.
- FIALA, J.; KINDL, M. a kol.: Občanské právo hmotné. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. ISBN 80-7179-486-4.
- GIESE; DUŠEK; PAYNE-KOUBOVÁ; DIETSCHOVÁ: Zajištění závazků v ČR. Praha: C.H.Beck, 1999. ISBN 80-7179-239-X.
- GIESE, E.; DUŠEK, P.; PAYNE-KOUBOVÁ, J; DIETSCHOVÁ, L.: Zajištění závazků v České republice. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-658-1.
- HLAVSA, P.; KLIMEŠ, F.: Civilní nároky a jejich uplatňování aneb návod ke vzorovým podáním. Praha: Linde a.s., 1995. ISBN 80-85647-81-8.

- HOLUB, M. a kol.: Občanský zákoník, komentář. 2. svazek. Praha: Linde a.s., 2002. ISBN 80-7201-328-9.
- JAKUBOVIČ, D.: Zmluvná disciplína a zabezpečovacie právne inštitúty v obchodnom práve s relevantnou judikatúrou. Bratislava: EPOS, 2005. ISBN 80-8057-647-5.
- JEHLIČKA; ŠVESTKA; ŠKÁROVÁ a kol.: Občanský zákoník, komentář. 9.vyd. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-881-9.
- HORVÁTH, E.: Judikatura vo veciach zabezpečenia záväzkov. Bratislava: Iura Edition, 2010. ISBN 978-80-8078-340-2.
- KOBLIHA, I; SOVÁK, Z.; NEDOROST, L.; VĚTROVEC, V.: Záväzkové právni vzťahy podnikateľů a jejich ochrana. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-22-X.
- LAVICKÝ, P.: Solidární závazky. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-913-0
- OVEČKOVÁ, O.: Zmluvná pokuta. Bratislava: Iura Edition, 2004. ISBN 80-8078-026-9.
- PATAKYOVÁ, M.; BARTOVÁ, Z., a kol.: Obchodný zákonník – komentár. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN 80-7179-510-0.
- PATĚK, D.: Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-538-0.
- PELIKÁNOVÁ, I.: Komentář k obchodnímu zákonníku, 3 díl. Praha, Linde, 1998. ISBN 80-7201-120-0.
- PELIKÁNOVÁ, I. a kol.: Obchodní právo, 2. přepracované vydání. Praha: ASPI a.s., 2003. ISBN 8073570629.
- PLECITÝ, V.; VRABEC, J.; SALAČ. J.: Základy občanského práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7380-293-6.
- REBRO,K.; BLAHO, P.: Rímske právo. 2 doplnené vydanie. Bratislava: MANZ, 1997. ISBN 80-8571-908-8.
- SVOBODA, J. a kol.: Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy. Praha: Eurounion s.r.o., 2005. ISBN 80-8898-464-5.
- ŠTENGLOVÁ, I.: Přehled judikatury ve věcech zajištění závazků. Praha: ASPI a.s., 2007. ISBN 978-80-7357-245-7.

- ŠTENGLOVÁ; PLÍVA; TOMSA a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-097-4.
- ŠVESTKA; SPÁČIL; ŠKÁROVÁ; HULMÁK a kol.: Občanský zákoník II, §460-880. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-004-1
- VOJČÍK, P. a kol.: Občiansky zákonník, stručný komentár. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2009. ISBN 978-8080-7824-98.
- VONDRÁKOVÁ, A. a kol.: Meritum- vymáhání pohledávek. Praha: ASPI a.s., 2006. ISBN 80-7357-230-3.
- WINTEROVÁ, A. a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou.1.vydání podle stavu k 1.5.2003. Praha: Linde a.s., 2003. ISBN 80-7201-419-6.

Časopisecká literatura:

- ALEXANDER, Juraj. Trampoty zajišťovacího převodu a vynález vzducholodě. Právní rozhledy, 2001, č. 1, str. 29-32.
- BEJČEK, Josef. K akcesoritě zajištění. Právní obzor, 1996, č. 6, str. 466-472.
- BEJČEK, Josef. Právní úprava a interpretační problémy smluvních pokut a úroků z prodlení. Časopis pro právní vědu a praxi, 1995, č.1, str.31-47.
- ČECH, Petr. K určitosti dohody o smluvní pokutě. Právní rádce, 2008, č. 3, str.11-21.
- ČERMÁK, Karel. Je zajišťovací převod práva fiduciárním převodem? Bulletin advokacie, 1997, č. 3, str. 11- 16.
- DONNÉ, Michal. Daňové účinky zajišťovacího převodu práva. Daně a právo v praxi, č. 3, 2009
- DRASTÍKOVÁ, Jana; OSIČKA, Tomáš. Několik poznámek k zajištění převodem práva. Právní fórum, 2004, č. 2, str.58-65.
- ELIÁŠ, Karel. Zajišťovací převod práva v osnově občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2, str. 72-75.
- ELIÁŠ, Karel. Smluvní pokuta z pohledu teorie, právní úpravy a judikatury. Podnikatel a právo, 2000, č. 2, str. 2-18.
- FIALA, Josef; ŠVESTKA, Jiří. Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku. Socialistická zákonost, 1972, č. 2, str. 75-87.

- FRINTA, Ondřej. Právní úprava (ne)vstoupení ručitele do práv věřitele. Sborník příspěvku z konference Morseho olomoucké právnické dny (ed. M. Malacka). Olomouc:UP, 2006, str. 327-335.
- GALVAS, Milan. Několik poznámek k platné právní úpravě srážek ze mzdy. Práce a mzda, 1997, č. 1, str. 23-31
- GRULICH, Tomáš. Postoupení pohledávky a bankovní tajemství. Právní rádce, 2001, č. 10.
- HOLEYŠOVSKÝ, M.: Zajištění závazků převodem práva. Právní rádce, 1996, č. 2, str. 8-10.
- KEREČMAN, P. Zabezpečenie záväzkov prevodom práva (I. časť). Právny obzor, 1998, č. 3, str. 264-275.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Smluvní pokuta. Právní rozhledy, 1999, č. 9, str. 454-466.
- LINHART, Tomáš; DAUBNER, Robert. Zajištění závazků převodem vlastnického práva a globální cese jako prostředky zajištění úvěru v České republice. Právní rozhledy, 1993, č. 2, str. 37 – 40.
- MIKEŠ, Jiří; ŠVESTKA, Jiří. Nad základními otázkami zajištění závazku převodem práva. Právní rozhledy, 2001, č.6, str. 249-254.
- NĚMEC,Robert. Zajištění závazků podle nového občanského zákoníku. Právní rádce, 2011, č. 6, str. 17-21.
- NOVÁKOVÁ, Petra; LICHNOVSKÝ, Ondřej. K zajišťovacímu převodu práva z pohledu daně z převodu nemovitostí. Právní fórum, 2007, č. 6, str. 211-213.
- PATĚK, Daniel. Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesorně smluvní pokuty). Právní rozhledy, 2008, č. 8, str. 294-297.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Ručení. Právník,1996, č. 5, str. 401- 416.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Návrh občanskoprávní kodifikace z pohledu soudce soudu Evropských společenství. Právní fórum, 2006, č. 10, str. 341- 354.
- PETR, Bohuslav. Ještě jednou k problematice smluvních pokut. Právní rozhledy, 1999, č. 4, str. 203-204.
- PIHERA, Vlastimil. Vztah dlužníka a věřitele. Právní rádce, 2000, č. 3, str. 33-34.
- PIKNA, Pavol. Smluvní pokuta. Daňová a hospodářská kartotéka,1994,č. 21, str.172-174.

- PLÍVA, Stanislav. Zajišťovací převod práva. Právní praxe v podnikání, 1997, č. 3, str. 1- 8.
- PLÍVA, Stanislav. Smluvní pokuta. Právo a podnikání, 1999, č. 9, str. 2-7.
- RUBEŠ, Josef. Střed dohod o srážkách ze mzdy se srážkami podle výkonu rozhodnutí. Socialistická zákonnost, 1967, č. 2, str.109- 112.
- SÁGAL, Ivan; KROFT, Michal. Několik poznámek k zajišťovacímu převodu vlastnického práva. Právo a podnikání, 1998, č. 10, str. 21- 24.
- SIGMUND, Adam. Ještě k zajišťovacímu převodu práva v insolvenčním řízení. Bulletin advokacie, 2010, č. 7-8, str. 43-44.
- SOLČANSKÝ, Dalimír. Zabezpečovací převod práva- aplikačná a rozhodovacia prax. Bulletin slovenskej advokácie, 2009, č. 5, str. 19-26.
- SVOBODA, Karel. Zajišťovací převod práva versus propadná zástava. Právní rozhledy, 2011, č. 4, str. 136-138.
- SPÁČIL, J.: K některým sporným otázkám institutu ručení. Právní obzor, 1983, č. 5, str. 393-404.
- ŠEBESTOVÁ, Danica; KARPJÁK, Ivan. Jsou stávající smlouvy o zřízení zajišťovacího převodu práva platná ve světle judikatury Nejvyššího soudu? Právní rádce, 2010, č. 8, str. 49-50.
- ŠILHÁN, Josef. Limitační působení smluvní pokuty v případě úmyslného porušení povinnosti. Právní rozhledy, 2010, č. 1, str. 8-13.
- ŠPIČKA, Martin. Zajišťovací převod práva v insolvenčním řízení. Bulletin advokacie, 2010, č. 6, str. 30 – 35.
- ŠUBRT, Bořivoj. Dohody o srážkách ze mzdy – právní a věcný problém. Práce a mzda, 2001, č. 10, str.15- 24.
- TÉGL, Petr. Je ustanovení § 551 občanského zákoníku protiústavní? Právní fórum, 2006, č. 1, str. 16-22.
- TÉGL, Petr. Uznání dluhu. Ad notam, 2010, roč.16, č. 3, str. 11-17.
- TICHÝ, Luboš. Zajištění převodem práva. Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2, str. 67-71.
- TINTĚRA, Tomáš. Několik poznámek k uznání dluhu jako způsobu zajištění závazku. Právní rádce, 2010, č. 10, str. 12-15.

- ZOUFALÝ, Vladimír. Zajišťovací převod práva. Právní rozhledy, 1997, č. 9, str. 448-452.

Internetové zdroje:

- <http://pravniradce.ihned.cz/c1-54200770-do-jake-vyse-je-smluvni-pokuta-jeste-primerena>
- [http://www.danarionline.cz/archiv/vysledkyhledani/?query=\\$issue%3D1I73&se-arch-type=1](http://www.danarionline.cz/archiv/vysledkyhledani/?query=$issue%3D1I73&se-arch-type=1)
- http://www.cak.cz/assets/ba_1-2_2011_web.pdf
- <http://www.sbirka.cz/POSLATYD/NOVE/12-089.htm>
- http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf
- http://www.akmsv.cz/pdf/E-Bulletin_c_2_2012.pdf
- <http://www.epravo.cz/top/clanky/dohody-o-srazkach-ze-mzdy-a-jinych-prijmu-z-pracovnepravniho-vztahu-jako-zajistovaci-prostredek-k-uspokojeni-pohledavky-za-zamestnancem-70805.html>

Judikatura:

- rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 31.3. 2011, sp.zn. 33 Cdo 344/2011
- rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 12.10. 2011, sp.zn. 30 Cdo 1297/2010
- rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 8. 9. 2011, sp.zn. 21 Cdo 3766/2010
- rozsudok veľkého senátu občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19. októbra 2011, sp.zn. 31 Cdo 678/2009
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. júna 2011, sp.zn. 29 Cdo 1328/2007
- rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 30. septembra 2008, sp.zn. 2 Cdo 172/2007
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 15. októbra 2008, sp.zn. 31 Odo 495/2006
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. septembra 2008, sp.zn. 33 Odo 1344/2006
- Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. februára 2008, sp.zn. 4 Cdo 9/2008
- Rozsudok Najvyššieho správneho súdu ČR zo dňa 26. júla 2008, sp.zn. 7 Afs 29/2007-60
- Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 3. mája 2007, sp.zn. 33 Odo 438/2005
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19. decembra 2007, sp. zn. 25 Cdo 140/2006
- uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. Septembra 2007, sp.zn. 26 Cdo 1246/2006

- uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 1. septembra 2006, sp. zn. 30 cdo 461/2006
- rozsudok Najvyššieho správneho súdu ČR z dňa 27. júla 2006, sp.zn. 7 Afs 126/2005-75
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19. júla 2006, sp.zn. 29 Odo 928/2004
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. septembra 2006, sp.zn. 32 Odo 473/2005
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 5. decembra 2006, sp.zn. 33 Odo 188/2005
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. februára 2006, sp.zn. 29 Odo 2/2005
- uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 30. novembra 2005, sp.zn. 29 Odo 742/2005
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18. januára 2005, sp. Zn. 32 Cdo 400/2004
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 9. júla 2005, sp.zn. 29 Odo 563/2003
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. septembra 2005, sp. zn. 30 Cdo 1276/2005
- uznesenie Najvyššieho súdu ČR z dňa 29. novembra 2005, sp.zn. 29 Odo 28/2005
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. januára 2005, sp. zn. 29 do 583/2004
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18. Októbra 2005, sp.zn. 32 Odo 1415/2004
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27. januára 2004, sp.zn. 29 Odo 928/2004
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. júna 2004, sp.zn. 32 Odo 376/2003
- rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 25. júna 2003, sp.zn. 33 Odo 131/2003
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. júna 2003, sp.zn. 33 Odo 131/2003
- uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. mája 2003, sp.zn. 33 Odo 202/2002
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. júna 2002, sp. zn. 25 Cdo 182/2001
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 29.10.2002, sp.zn. 29 Odo 847/2001
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23. októbra 2001, sp.zn. 33 Odo 68/2001
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18. januára 2001, sp.zn. 21 Cdo 2535/99
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. novembra 2001, sp.zn. 29 Cdo 1969/2000
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 17. júla 2001, sp.zn. 21 Cdo 2359/2000
- uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 17. októbra 2000, sp.zn. 30 Cdo 2507/99
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 5. septembra 2000, sp. zn. 21 Cdo 2204/99
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 21. júna 2000, sp.zn. 25 Cdo 915/98
- uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27. júla 2000, sp.zn. 20 Cdo 723/2000
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31. Marca 1999, sp.zn. 2 Cdon 1929/97
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23. marca 1999, sp.zn. 33 Cdo 555/98-65
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. januára 1999, sp.zn. 29 Cdo 2495/98
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. marca 1999, sp.zn. 25 Cdo 119/99
- rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 23. marca 1999, č.k. 33 Cdo 555/98-65

- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. apríla 1998, sp.zn. 32 Odon 90/97
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31.3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. apríla 1998, sp.zn. 32 Odon 90/97
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31. marca 1998, sp.zn. 3 Cdon 1398/96
- rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 10. marca 1998, sp.zn. 2 Odon 111/97
- rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 2.apríla 1998, sp.zn. 3 Odo 7/98
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29. mája 1997, sp.zn. 2 Cdon 473/96
- stanovisko Najvyššieho súdu SR zo dňa 26. augusta 1987, sp. zn. Cpj 47/87
- Zo správy o zhodnotení úrovne výkonu rozhodnutia v občianskom súdnom konaní na súdoch Slovenskej socialistickej republiky. Cpj 65/86 zo dňa 28. decembra 1986, schválenej plénom Najvyššieho súdu SSR 11.6.1987. Pls 1/1987. R 19/1987
- rozsudok Najvyššieho súdu SSR zo dňa 25. augusta 1981, sp.zn. 3 Cz60/81
- Zo správy o zhodnotení úrovne rozhodovania súdov SSR vo veciach zodpovednosti za neoprávnený majetkový prospech podľa § 451 a nasl. OZ prejednávanej a schválenej občianskoprávnym kolégiom Najvyššieho súdu SSR zo dňa 21. decembra 1978, sp.zn. Cpj 37/78
- rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 26. augusta 1977, sp.zn. 5 Cz 33/77
- rozsudok mestského súdu v Prahe zo dňa 21. októbra 1976, 20 Co 363/76
- rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 24. januára 1975, sp. zn. 3 Cz 5/75
- stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČSSR zo dňa 30. septembra 1974, sp.zn. Cpjf 62/73
- rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 26. januára 1973, sp. zn. 1 Cz 78/72
- rozsudok Najvyššieho súdu v SR zo dňa 18. mája 1973, sp.zn. 1 Cz 43/73
- rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 19. augusta 1971, sp.zn. 1 Cz 59/1971
- rozsudok Najvyššieho súdu ČSSR zo dňa 27. februára 1968, sp.zn. 3 Cz 6/68
- zhodnotenie Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 22. februára 1967, sp. zn. Pls 3/6
- stanovisko Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 23. novembra 1967, sp. zn. Prz 36/67
- rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 27. júla 1967, sp. zn. 4 Cz 78/67
- rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 28. júla 1967, sp. zn. 4 Cz 78/67, R 2/1968
- stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČR zo dňa 7. septembra 1960, sp.zn. Cp 119/60
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dňa 14. apríla 1930, sp.zn. Rv II 274/29
- rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. februára 1925, sp.zn. Rc 4740Rv II 32/25

- náleží Ústavného soudu ČR zo dňa 11. oktobra 1999, sp.zn. IV.ÚS 276/99
- rozsudok Vrchného soudu v Praze zo dňa 20. novembra 2001, sp.zn. 5 Cmo 362/2001
- rozsudok Vrchného soudu v Prahe, č.k. 1 Cmo 46/95
- rozsudok Vrchného soudu v Praze zo dňa 26. oktobra 2000, sp.zn. 5 Cmo 320/2004
- rozsudok Vrchného soudu v Prahe, zo dňa 28. júla 1995, sp.zn. Cdm 9/94-48
- rozsudok Krajského soudu v Českých Budějovicích zo dňa 7. septembra 1989, sp. zn. 6 Co 1008/89
- rozsudok Krajského soudu v Hradci králové zo dňa 29. novembra 2000, sp.zn. 21 Cdo 46/99
- rozsudok Krajského soudu v Hradci Králové zo dňa 24. mája 1995, sp.zn. 15 C 126/94
- rozsudok Krajského soudu v Uherskom Hradišti zo dňa 19. decembra 1952, sp.zn. 5 Ok 703/52

Kľúčové slová – Keywords

- zabezpečovacie prostriedky
- občanský zákoník

- security claims
- civil code